Экс-министр: “Тăлăх, пушă кĕлетсем – “панкрут саккунĕн” палăкĕсем” ● 4 стр.

ХЫПАР
1997 çулхи январĕн 30-мĕшĕнче тухма пуçланă

Анне, аппа та йăмăк, мăшăр… Эсир пуртан кил-çуртăм ăшă

Чăваш хĕрарăмĕ

19(941) №, 2016, çу/май, 21
Хакĕ ирĕклĕ.
16+

Хаçата электронлă адреспа та çыру çырма пултаратăр: zuwxeraram@mail.ru.

ÇĂЛТĂР ÇŬПÇИ

Хамăрăн вăя шанмалла

Алина ИВАНОВА, Европа, тĕнче чемпионки

Çамрăк чухне Раççей, тĕнче шайĕнчи ăмăртусене хутшăнма, мала тухма ăнтăлнă. Хамăра пурăнмалăх укçа ĕçлесе илме тăрăшнă. Халĕ ашшĕ-амăшĕ ачи-пăчине йăлтах туянса пама хатĕр. Çавăнпах пĕчĕкренех ямăттине хăнăхаççĕ вĕсем. Аслă шкулсенче, тĕслĕхрен, спортсменсен тӳлевсĕр вĕренме май пур. «Аçăр-аннĕр укçине перекетлĕр-ха, спорт мастерĕн нормативне тултарăр-ха», – тетĕп вара вĕренекенсене.

Ачасем компьютер, телефон урлă вăйă вылянине, социаллă сетьсенчен тухма пĕлменнине чун йышăнасшăн мар. Чире çаврăнчĕ çакă. Ял урамĕсенче те вылякан сахал. Çитĕнекен ăру усă сывлăшра çӳрес вырăнне Интернет уçлăхĕнче киленĕç шырать. Сăнатăп та, хăшĕ-пĕри спортзалта та тренировка пуçланиччченех телефон тытса ларать. Сывлăха çирĕплетес, çĕнтерес тесен май пур таран ытларах хускалмалла. Халĕ кĕлеткене пиçĕхтерме пĕтĕм услови пур, кăмăл кăна кирлĕ. Çакна халăхăн хăйĕн ăнланса илмелле. Юлашки вăхăтра аслă ăру çыннисем спортпа туслашнине ырламалла. Скандинави уттине суйласа илекен йышлă. Урамри тренажерпа усă курнине асăрхасан кăмăл çĕкленет. Тĕрлĕ ăру çыннисем велосипедпа ярăнни те – ырă пулăм. Килте çук пулсан укçалла та сĕнеççĕ ăна.

Нумаях пулмасть Сывлăх кунĕнче спорт ăмăртăвĕсем йĕркелеме палăртнăччĕ. Хĕвел пĕлĕт хыçне пытаннăран мероприятие урăх вăхăта куçарма та хатĕрччĕ. Ачасемпе çамрăксем çине тăчĕç, чăн спортсменсем çумăртан хăраманнине ĕнентерчĕç. Çывăх çыннисем хавхалантарни нимрен хаклă вĕсемшĕн. Хисеп хучĕпе медаль те çĕнĕ çитĕнӳсем патне ăнтăлма хистени иккĕлентермест. Хутшăнччăр, хăйсене кăтартчăр, парнесем çĕнсе илччĕр...

Çуллахи каникул пуçланиччен çуралнă тăрăхра Алина Иванова парнисемшĕн хăвăрт утас енĕпе ăмăрту ирттересси йăлана кĕчĕ. Кăçал Етĕрне районĕнчи Советски вăтам шкулĕнче çу уйăхĕн 25-мĕшĕнче спорт уявĕ йĕркелесшĕн. Çакă шкул ачисемпе вĕсен ашшĕ-амăшне кăна мар, ял халăхне те кирлĕ! Хам ятран Хисеп хучĕ хатĕрлерĕм. Унпа мала тухнисене чысласа савăнтарасшăн.

Тĕрĕсех, сывлăх ахахран та хаклăрах. Çакна кашнинех ăша хывмалла. Сывă пурнăç йĕркине пăхăнсан, спортпа туслашсан ĕмĕр вăрăмланать.

●Ташă пуçлама манăн хамăн кин пур... 2 стр.
●Спортăн экстремаллă тĕсĕсене аталантарма республикăра майсем сахал 5 стр.
●Сăхакан автан, тапакан ĕне, пăлханакан кролик... 8 стр.
●Арăма пĕрре те улталаман арçын пур-и? 9 стр.
●Сăр шывĕ хĕрринче... 10 стр.

2 стр.

Çирĕклĕ Шăхаль хĕрĕсем

Кирпĕчрен купаланă тăпăл-тăпăл икĕ çурт пĕр-пĕринпе юнашарах, пĕр кил картинчех вырнаçнă. Вĕсенче икĕ пĕртăван – пĕринче Нина Мартериевна, тепринче Елизавета Мартериевна – пурăнать. Ашшĕ-амăшĕн кил-çурчĕн вучахне сӳнтерес темен Çирĕклĕ Шăхаль хĕрĕсем. Ватă аслашшĕ-асламăшĕн ĕмĕрхи вырăнне те ют çынна парас килмен-и тен? Вăй çитерсе пралук хĕрринче каярах тепĕр пӳрт те хăпартнă. Çемьеллĕ пулма шăпи пӳрмен-ши, аппăшĕпе йăмăкĕ çуралса ӳснĕ килтех юлма тĕв тунă.

Апла-и, капла-и, икĕ пĕртăван хăйсен чăн-чăн телейне ĕçре тупнă. Кичемлĕхпе тунсăх тыткăнне лекце курман вĕсем хăйсен ĕмĕрĕнче. Ун валли вăхăчĕ те пулман. Хуçалăха çирĕп тытса тăма мĕн чухлĕ вăй-хал кирлине ял çыннинчен лайăхрах ăнланакан çук пулĕ. Захаровсен типтерлĕ те хăтлă кил картинче арçын алли çукки пачах та сисĕнмест. Ку йăлтах – икĕ пĕртăван çаврăнăçулăхĕпе теветкеллĕхне пула. Ашшĕ-амăшĕн пилне асран кăларманни те ялан мал ĕмĕтпе пурăнма хистет ахăртнех?

ЧР тава тивĕçлĕ учителĕ Елизавета Мартериевна 40 çул вырăс чĕлхипе литература учителĕнче тăрăшнă. Нина Мартериевна, пĕтĕм чунтан музей ĕçне парăннăскер, пушă вăхăт тупса паян та унта утать. 41 çул ытла библиотекăра-музейре вăй хунă вăл. Ял историне, аваллăхне унран лайăх пĕлекен те çук ку таврара.

– Пĕррехинче вулавăша пирĕн ентеш, Ленин ячĕллĕ преми лауреачĕ П.Перепелкин килнĕччĕ. «Пире тăван ял маннă», – терĕ хайхискер салхуллăн. Аван мар пулчĕ унăн умĕнче, çакăнтан пуçланчĕ те ял историпе кăсăкланасси. Библиотека çумĕнче музей йĕркелес шухăш пуçа пырса кĕчĕ. Çулсем иртеççĕ, аслă ăру хуллен кайса пырать, вĕсен вырăнне çамрăксем йышăнаççĕ. Çирĕклĕ Шăхаль ялĕ епле, хăçан пуçланса кайни вара кунта пурăнакансемшĕн тепĕр çĕр çултан та кăсăклă пулĕ, – каласа кăтартать Нина Захарова.

Çанталăк

	кăнтăрла	çĕрле	
21.05	+ 19	+ 13	
22.05	+ 18	+ 11	
23.05	+ 19	+ 12	
24.05	+ 17	+ 14	
25.05	+21	+ 16	
26.05	+21	+ 14	
27.05	+22	+ 14	

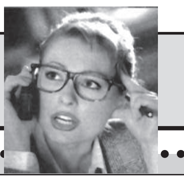

КУН-ÇУЛ

Çирĕклĕ Шăхаль хĕрĕсем

/Вĕçĕ. Пуçламăшĕ 1-мĕш стр./

Нина Мартериевна чи малтан амăшĕн арчинчи мĕнпур пуянлăха вулавăша йăтса кайнă, кайран ку тăрăхра тĕпленнисенчен тĕрлĕ хатĕр-хĕтĕр пухма тытăннă. Халĕ музейре çĕр-çĕр экспонат упранать. 1940 çулсенчи ял карттине хатĕрленĕ вăл. Тăван çĕршывăн Аслă вăрçине миçе çын тухса кайни, унта миçе çын пуç хуни пирки пуян материал пухнă. «Анне те ял историне аван пĕлетчĕ. 15 çул трактористкăра тăрăшнă вăл, вăрçă вăхăтĕнче те, ун хыççăн та çĕр çыврмасăр суха тунă. Атте Мартерий Захарович Тăван çĕршывăн Аслă вăрçине хутшăннă. Ялта хисеплĕ çынсенчен пĕриччĕ, ырă та ăшă кăмăллăччĕ. Ĕмĕр-ĕмĕр трактористра вăй хучĕ», – çывăх çыннисене аса илет Нина Захарова.

«Ялти паллă çынсем», «Паттăрсен амăшĕсем», «Афган вăрçине хутшăннисем», «Пирĕн ялти вăрăм ĕмĕрлĕ çынсем», «Çар династийĕ», «Тыл ĕçченĕсем», «Художниксем» слайдсен авторĕ те – Нина Захарова. «Афган вăрçине пирĕн ял тăрăхĕнчен 46-ăн кайнă. Пурте тĕрĕс-тĕкел таврăннă. Вĕсен кашнин сăнĕ, биографийĕ, тав хучĕсем пур слайдра», – паллаштарать Нина Мартериевна.

Ĕçченлĕхпе палăрса тăраççĕ пĕртăван Захаровасем. Мĕн ачаран çĕр ĕçĕпе пиçĕхнĕскерсем хăйсен ĕмĕрĕнче сахал мар суха тунă. Пĕр-пĕринпех ăмăртсах сĕтел çивитти, саппун, алшăллисем тĕрлеççĕ халь. Нина Мартериевнăн çуртĕнче ятарлă чăваш кĕтесĕ пур. Унта хăй ăсталанă масмаксемпе мăй çыххисене, хушпу-тухья, чăваш çи-пуçĕллĕ пуканесем вырнаçтарнă. Вĕтĕ шăрçаран тĕрленĕ картинăсем мĕнешкел хитре! «Ал ĕçĕсем шăллăмăн ачисене те килĕшеççĕ. Ывăлĕ хваттер туянчĕ те: «Нина аппа, сана саккас, мана та вĕтĕ шăрçаран картина тĕрлесе пар тархасшăн. Унран хаклă парне çук урăх», – терĕ.

Хурт-хăмăр та ĕрчетет Нина Захарова. Ку ĕçе пĕчченех пурнăçлать, пыл юхтарнă чухне çеç аппăшне Лизăна чĕнет. Нина Мартериевна ялти «Тарават» ансамбле, Елизавета Мартериевна «Çирĕк» фольклор ушкăнне çӳреççĕ. Сцена çине тухмалли эрешлĕ чăваш çи-пуçĕ вара ал айĕнчех вĕсен – ăна та хăйсемех çĕленĕ.

Елена АТАМАНОВА.
Елчĕк районĕ.

ИРТНĔ САМАНА

Халĕ çав клубра савăнма çамрăк та çук

Хальхи çамрăксем иртнĕ ĕмĕрти пурнăçа пĕлмеççĕ. Ваттисем вара пурнăçран уйрăлса пыраççĕ. Чылайăшĕ хуласенче тĕпленнĕ. Эпĕ Элĕк районĕнчи Тури Хурасан ялĕнче çуралса ӳснĕ. Тивĕçлĕ канăва тухсан 1996 çулта пурăнма Шупашкара куçрăм. Манăн кăштах хамăр ял çинчен каласа кăтартас килет.

Иртнĕ ĕмĕрте пирĕн ялта икĕ çĕрме пуян пулнă. Пĕри – Сергей Демьянов, тепри – Ефим Тимофеев. Вĕсен пурлăхне туртса илнĕччĕ. Ефим Тимофеевичсем ял варринче, пирĕнпе юнашар вырнаçнăччĕ. Ку тĕп кил вырăнĕччĕ. Хуçалăхĕ пысăкчĕ: кĕлетсем, витесем, унта пысăк валашкасем ларатчĕç, пӳрчĕ урамалла виçĕ чӳречеллĕччĕ. Кил карти варринче – çăл, çул урлă – улмуççи сачĕ ешеретчĕ. Ун чухне çырма хĕррипе урам тăршшĕпех кашнин сад пурччĕ.

Колхоз йĕркеленсен унта ĕне, сурăх ферми турĕç. Хуçалăх йĕркеленĕ ятпа /50-мĕш çулсенче/ вĕсен пӳртĕнче колхоз ĕçки ирттерчĕç. Çынсем асаттене купăс калама ыйтрĕç ун чухне. Пĕр хĕрарăм урай варрине тухрĕ. Купăсçă чарăнчĕ те: «Сана ташă пуçлама кам ирĕк пачĕ, манăн хамăн кин пур», – терĕ. Вара купăс çĕнĕрен янăраса кайрĕ, кинĕ шуса тухрĕ. Пĕр çаврăм ташласан купăсçă патне пырса пуç тайрĕ. Пуçланчĕ ташă-юрă. Вĕлле хурчĕ пек сĕрлерĕ пӳрт тулли халăх. Эпĕ асаттене купăс каланине ун чухне пĕрремĕш хут куртăм. Унччен хут купăс калакана та курман. Эпир, ачасем, колхоз ĕçкине кăмака çумĕнчи сак çине хăпарса тăрса пăхрăмăр.

1950 çулта ĕнесене Чăваш Сурăм фермине куçарчĕç. Асăннă çурта 1951 çулта ялти çамрăк мăшăр пурăнма куçрĕ. Халĕ ку вырăнта кирпĕчрен тунă çĕнĕ çурт ларать. Ефим Тимофеевăн иккĕмĕш пӳрчĕ тĕп киле хирĕç, çырма урлăччĕ. Хуçине «кулак» тесе айăпласан ăна икĕ çырма хушшине куçарса лартрĕç, сысна пăхакансен канмалли вырăнĕ пулса тăчĕ вăл. Сысна фермине пуянсен витисемпе кĕлечĕсенчен тунăччĕ. Кайран ăна урăх яла куçарчĕç. Пӳрт пушанса юлчĕ.

Ĕлĕк кил-çурт çавăрма çĕр паман. Çуртне тума та укçа-тенкĕ пулман. Ефим Тимофеевичăн аслă ывăлĕн хĕрĕ 1968 çулта ял ачинех качча тухрĕ. Пурăнма кĕтес çуккипе шăтăк-çурăксене сапласа çав пӳрте куçрĕç. Колхоза кивçене кĕчĕç. Аслашшĕн çурчĕшĕн 3 çул тӳлесе пурăнчĕç. Пахчи тăм тăвайккиччĕ. Кайран икĕ пĕве хушшинчен упăшкин тĕп килне куçрĕç. Ефим Тимофеев мăнукĕ халĕ те çавăнтах пурăнать. Хуçалăхне те çĕнетсех тăрать. Кĕçех 80 çул тултарать вăл.

Ефим Тимофеевичăн ял пуçĕнче çил арманĕ пурччĕ. Хурăнлă çул çине ĕне çитерме тухсан унта эпир тем чухлех ларса каннă. Ун тавра пытанмалла выляттăмăр. Хуçа çав армана виçĕ ывăлĕпе /Никонор, Дмитрий, Иван/ пĕрле тытса тăратчĕ. Ял халăхне тырă авăртма пулăшатчĕç. Шел, совхоз йĕркелесен ăна юсаса пурăнаймарĕç, çапла вăл юрăхсăра тухрĕ.

Ефим Тимофеева 1932 çулта çĕрле килсе арестлесе илсе тухса кайнă, Улатăрти тĕрмере хĕнесе вĕлернĕ. Мăшăрĕ Ирина 1951 çулта кĕçĕн кинĕ патĕнче вилнĕ. Питĕ ĕçе юратакан çын пулнă вăл.

«Нумай вăхăт иртнĕ пулин те асаттепе асаннен тĕп килĕ умĕпе иртнĕ чухне хамăра йывăр туятпăр», – теççĕ мăнукĕсем. Чи кĕçĕн мăнукĕ, Зоя Никоноровна кĕçех 70 çул тултарать, шкулта тирпейлӳçĕре ĕçлет. Вăтам мăнукĕ Антонина Бакалова 75 çул тултарчĕ. Вăл та çулталăк каялла çеç ĕçлеме пăрахрĕ. Мăнукĕсем те тăрăшулăхĕпе асламăшĕпе аслашшĕнчен юлмаççĕ. «Мĕн акан, çавă шăтать», – тесе ахаль каламан ваттисем.

Ялти 2-мĕш пуян – Сергей Демьянович. Ывăлĕ Леонид 80 çултан иртсен 2012 çулта вилчĕ. Вăл ашшĕне кулаксен йышне кĕртнĕ вăхăтра 8 çулти ача пулнă. Юлашкинчен ĕнине илсе тухса кайнă чухне арçын ача: «Хăварăр-ха ĕнене, унсăрăн мĕнле тăранса пурăнас», – тесе макăрса ĕне хӳринчен тытса чупнине калатчĕç ялти çынсем. Амăшĕ нумаях та пурăнайман, куляннипе хĕне кайса вилнĕ. Леонид аппăшĕпе йыснăшĕ патĕнче Шупашкарта çитĕннĕ. Вĕсене ырăпа асăнатчĕ. Эпир унпа хулара тĕл пулсан яланах калаçаттăмăр. Вăл каçхи шкулта вăтам пĕлӳ илнĕ, мастера вĕренсе тухнă, В.И.Чапаев ячĕллĕ заводра ĕçленĕ. Унта профком председателĕ пулнă. Ĕçе йĕркеллĕ, типтерлĕ, тимлĕ пурнăçланăшăн наградăсене тивĕçнĕ.

Пирĕн ялта колхоз правленийĕ йышăннипе 1978 çулта Сергей Демьянов кĕлетĕнчен клуб туса лартрĕç. Халĕ çав клубра савăнма çамрăксем те çук.

Алевтина ФЕДОРОВА.

КИВĔ САНӲКЕРЧĔК

Пĕрле такăрлатнă сукмак куç умĕнчех

«Хуракасси ялĕнчи Çăмахуй урамĕ патĕнчен юхса иртекен Сĕнтреш шывĕ урлă каçса вăрăм çырма тăрăх «Эльбарусовский» совхоз фермине миçе çухрăм утнă-ши эпĕ?» – аса илет Нина Теллина.

Нина Егоровна 1936 çулхи пуш уйăхĕн 16-мĕшĕнче Хуракасси ялĕнче çуралса ӳснĕ. Вăл пилĕк çулта чухне хаяр вăрçă пуçланнă. 1942 çулта ашшĕ фронта тухса кайнă. Çав куна лайăх ас тăвать Нина. Анчах Егор Трофимовича вăрçăран каялла таврăнма пӳрмен. Вăрçа кайиччен Егор Теллин колхозра счетоводра ĕçленĕ. Ашшĕн пиччĕшĕ Александр та вăрçăра вилнĕ. Çавăнпах Нинăн çемйинче арçын тĕрекĕ пулман. Амăшĕпе иккĕшĕ кăна тăрса юлнă вĕсем. Асли колхозра тăрăшнă, кĕçĕнни те мĕн пĕчĕкрен ĕçе хăнăхнă. Шкулта вĕреннĕ чухне те пысăккисенчен юлман, тырă вырма та каçалăк уйăрса панă. Выçăллă-тутăллă пурăнсан та ĕçрен юлман вĕсем. Çапла йывăр вăхăтра çитĕннĕ вăрçă ачисем.

Шкултан вĕренсе тухсан хулана кайса ĕçлес темен Нина, унăн колхозра ĕçлеме кăмăл туртăмĕ пулнă. Амăшне те пĕччен хăварман.

1959 çултан пуçласа Çăмахуй урамĕнчех вырнаçнă сысна ферминче ĕçленĕ вăл. 1961 çултан пуçласа тивĕçлĕ канăва тухичченех Нина ĕне ферминче дояркăра тăрăшнă. Çуллахи илемлĕ кунсенче те, хĕллехи çил-тăманра та ĕçе куллен вăхăтра çитнĕ, ĕçрен юлма сăлтавĕ пулман унăн.

Тăрăшуллă çын хăть ăçта та хăйне шаннă ĕçе тĕплĕ тума тăрăшать. Малтанхи вăхăтра 20-25 ĕнене алăпах сунă, каярахпа вара ĕçе аппарат çăмăллатнă. Нина Егоровна совхозри дояркăсен хушшинче яланах малти вырăнта пулнă. Плана ялан ирттерсе тултарнă. Ăна район канашне депутата та темиçе хутчен суйланă. Тав, хисеп хучĕсем темĕн чухлех унăн.

Нинăна ĕçрен улăштараканĕ – хăйĕн хĕрĕ Валя. Вăл та дояркăра фермăсем саланиччченех ĕçленĕ.

Нина Егоровна тăрăшуллă, сăпайлă хĕрарăм. Унпа калаçма та кăмăллă. 80 çул тултарнине пăхмасăр килĕнче выльăх пăхать вăл, ачисем ĕçрен киличчен ахаль лараймасть. Алă ĕçĕ тăвать, çуллахи вăхăтра пахчара та тăрмашать. Мăнукне юратать, ăна пулăшма тăрăшать.

Фермăра пĕрле ĕçленĕ Зоя Ивановнăпа яланах туслă пулнă вĕсем. Халĕ те иккĕшĕ тĕл пулсан тем çинчен те калаçаççĕ, аса илмелли нумай вĕсен. «Хамăр такăрлатнă сукмак паян та куç умĕнчех», – теççĕ иккĕшĕ те.

Маргарита МИХАЙЛОВА.
Сĕнтĕрвăрри районĕ.

ÇЫРĂНТАРУ – 2016

çу 21-22:

вунăкунлăх акци

"Хыпар" Издательство çурчĕн
кăларăмĕсене йӳнĕ хакпа çырăнтараççĕ

«ХЫПАР» – 669 тенкĕ те 66 пус *(индекс В4800)*
«ХЫПАР-эрнекун» – 309 тенкĕ *(индекс В8353)*
«ЧĂВАШ ХĔРАРĂМĔ» – 326,04 тенкĕ *(индекс В1515)*

Çарта хĕрсем те пулнă

Пулнă, пур ун йышшисем пирĕн Энĕш-Çавал хутлăхĕнче. Акă хамăр Вăта Пукашри Тамара Лукинанах илер.

Хастар та маттур йĕлтĕрçĕне Хуракасси шкулĕнче вĕреннĕ çулсенчех çар комиссариатне чĕнеççĕ. Тамара Лукина хĕсметре спортротăна лексе Польшăна çитет. Пуçне усмасть Сĕнтĕрвăрри хĕрĕ. Яланах малтисен ретĕнче пулать.

Тамара хĕсметре Украина каччипе паллашать. Миша Чаплинскипе пĕрлешет. Лешĕн куккăшĕ пысăк çын пулнă иккен – генерал-полковник Семен Цвигун. Ун пирки «Çар антологийĕнче» калани те пур.

Тăлăх салтак маткин Хветуç инкен ачисем пурте – музыкçăсем. Хăй те купăс туртса ялти ĕçкĕсенче чылай савăнтарнă. Асли Вулуть пичче Атăл леш енчи Сосновкăри шкулта ачасене баянпа юрлаттарнă. Хура тинĕс морякĕ. Унпа пĕрлех санатори шкулта Мария Волкова сăвăç та вĕрентнĕ. Ял çыннисем ăна Вулутьпе пĕрле Пукаша килсе çӳренине те астăваççĕ. Кĕçĕнни Шура та чаплă купăсçă, ялти хора ертсе пынă.

Салтак-хĕрсем çук ĕнтĕ паян. Çулсем иртеççĕ, ячĕсем юлаççĕ…

Анатолий АНИШОВ.
Сĕнтĕрвăрри районĕ.

Строительство ыйтăвĕсене Кремльте сӳтсе явнă

Çу уйăхĕн 17-мĕшĕнче Мускав Кремлĕн Пысăк залĕнче Чăваш Ен Пуçлăхĕ Михаил Игнатьев РФ Патшалăх Канашĕн ларăвне хутшăннă. Çĕршыв Президенчĕ Владимир Путин ертсе пынă мероприятире строительство комплексĕн аталанăвĕпе тата асăннă сферăн ĕçне лайăхлатассипе çыхăннă ыйтăвĕсене пăхса тухнă.

Патшалăх пуçлăхĕ строительство отраслĕ çĕршывăн социаллă пурнăçпа экономика аталанăвĕн чи пĕлтерĕшлĕ стратеги направленийĕ пулнине палăртнă. Вăл Хула строительствин кодексне 10 çул каялла йышăннине, шăпах çак документ асăннă сферăри норма никĕсне йĕркене кĕртнине аса илтернĕ. Çак тапхăрта пурăнмалли çурт-йĕр хăпартас енĕпе пысăк кăтартусем тума май килнĕ. 2015 çулта 85 миллион тăваткал метр хута янă, çапах пурăнмалли условисене лайăхлатас текен çав-çавах нумай-ха. **Владимир Путин** ку ыйтăва рынокăн шанчăклă механизмĕсемпе, çав шутра ипотека кредичĕпе те, усă курса татса пама май килнине асăннă. Раççей Президенчĕ çынсем хваттер тăвас ĕçе пая кĕнин ыйтăвне те хускатнă, ку сферăра йывăрлăх нумайййине пĕлтернĕ. Çавăн пекех аренда çурт-йĕрĕн хальхи рынокне йĕркелемелли çинче чарăнса тăнă.

ЧР Пуçлăхĕ **Михаил Игнатьев** журналистсене Чăваш Енре 2006 çултанпа, «Пурăнмалли çурт-йĕр» наци проекчĕ пурнăçланма тытăннăранпа, çурт-йĕр тăвассине вăйлатма хушма мерăсем йышăннине пĕлтернĕ. Çĕршыври экономика лару-тăрăвĕ кăткăссине пăхмасăр республикăра строительство калăпăшĕсем пĕчĕкех маррине каланă. Сахал тупăшлă, нумай ачаллă тата çамрăк çемьесене, вăрçă ветеранĕсене, тăлăхсене патшалăх пулăшас ĕçе малалла тăснине палăртнă.

РФ строительство тата пурăнмалли çурт-йĕрпе коммуналлă хуçалăх министрĕ **Михаил Мень** ЧР Правительствин строительство комплексĕн аталанăвĕ енĕпе тăвакан ĕçне лайăх тесе хакланă. Пенза облаçĕн кĕпĕрнаттăрĕ **Иван Белозерцев** Чăваш Республикипе çыхăнса ĕçлени çинчен каласа кăтартнă: «Эпир Чăваш Ене килсе унăн ертӳлĕхĕпе Правительствин ĕçĕн опытне нумай енĕпе тишкеретпĕр. Шупашкарти хăтлăх çӳллĕ шайра пулни пире килĕшет. Çурт-йĕр хута ярас енĕпе Пенза облаçĕ япăх мар ĕçлет пулин те эсир пĕлтĕр пирĕнтен иртсе кайрăр. Чăваш Республики паян ăнăçлă аталанать, çакă пире те савăнтарать».

Ирина НИКОЛАЕВА

КИНОФЕСТИВАЛЬ

Фильмсенче – халăх культурипе йăли-йĕрки

Çитес эрнере, çу уйăхĕн 23-мĕшĕнче, Чăваш Енре Пĕтĕм тĕнчери кинофестиваль пуçланĕ. Ăна сахал йышлă халăхсен кинематографине халалланă.

Фестиваль тĕллевĕ – тĕрлĕ наци культурипе йăла-йĕркине сăнлакан курăмлă ĕçсене тупса палăртасси, вĕсене халăх хушшинче сарасси.

Аса илтеретпĕр, 2009 çулхи пĕрремĕш кинофестивале хамăр çĕршывран кăна мар, чикĕ леш енчен те паллă актерсемпе режиссерсем килсе çитнĕччĕ. Çулсерен унăн сумĕ ӳссе пычĕ. Тĕрлĕ вăхăтра кинофестивале Эльдар Рязанов, Ирина Муравьева, Лидия Федосеева-Шукшина, Михаил Ефремов, Ирина Скобцева-Бондарчук, Дмитрий Астрахан, Борис Грачевский, Алексей Герман-кĕçĕнни, Юрий Грымов, Сергей Фетисов, Никита Высоцкий, Алексей Нилов, Семен Фурман, Григорий Гладков, Инна Чурикова, Глеб Панфилов, Александр Панкратов-Черный, Лиза Боярская, Дмитрий Харатьян... хутшăнчĕç.

Кăçалхи кинофестиваль программине 100 ытла мероприятипе акци кĕртнĕ. Яланхи пекех кино курнисĕр пуçне ят-сум çĕнсе илнĕ актерсемпе, режиссерсемпе, критиксемпе курса калаçма май килĕ, çавнашкалах «çавра сĕтелпе» пресс-конференци йĕркелĕç.

Кинотеатрсемпе кинозалсене хăнăхнă йăлапа тӳлевсĕрех кĕртĕç.

Марина ТУМАЛАНОВА.

ÇИВĔЧ ЫЙТУ

Тĕплĕн тишкерме шантараççĕ

Çак эрнере ЧР строительство, архитектура тата коммуналлă хуçалăх министерстви Наци библиотекинче граждансен ЖКХ тата капиталлă юсавпа çыхăннă çивĕч ыйтăвĕсене хуравлас тĕллевпе черетлĕ тĕлпулу йĕркелерĕ.

Çынсен ыйтăвĕсене ЧР строительство министрĕн çумĕ Максим Иванов, ЧР пурăнмалли çурт-йĕр патшалăх инспекци ертӳçин пулăшуçи Александр Юркин тата ЧР Патшалăх Канашĕн депутачĕ Генрих Васильев хуравланă. Тĕлпулăва УК, ТСЖ, ЖСК тата нумай хваттерлĕ çуртсен канашĕсен представителĕсене те чĕннĕ.

Чылай ыйту республикăри нумай хваттерлĕ çуртсене тĕпрен юсассипе çыхăннă. Пуçлăхсем кашнинех куçран вĕçертмесĕр тĕрĕслесе тăма шантарнă. Хăшĕ-пĕринчен ыйтăва çыру вĕççĕн те йышăннă, тивĕçлĕ хурав пама шантарнă.

Тĕлпулу тухăçлă иртнине пăхмасăрах чылай ыйту хуравне тупайман, вĕсене тĕплĕнрех тишкермелле пулĕ. Çавăнпах çынсене документсемпе строительство министерствине е пурăнмалли çурт-йĕр инспекцине граждансене йышăнмалли ятарлă кунсенче пыма сĕннĕ.

Кун пек тĕлпулусем Наци библиотекинче уйăхне икĕ хутчен иртнине аса илтеретпĕр.

Татьяна НАУМОВА.

ЭКОЛОГИ

Улмуççи сачĕ ешерет

Шăмăршă районĕнчи Карапай Шăмăршă шкулĕ кĕçех 125 çул тултарать. Уяв иртет те манăçать, йывăç-тĕм вара кашни çуркунне чĕрĕлет, чечеке ларать, кĕркунне сĕтеклĕ çимĕçĕпе савăнтарать.

Çавна шута илсе тата сумлă менелнике халаллаласа учительсемпе вĕрентекенсем вĕренӳ заведенийĕ çывăхĕнче улмуççисем лартма тĕв тунă. Пархатарлă ĕçе кăçал шкул саккипе сывпуллашакансене – вунпĕрмĕшсене – шанса панă. «Юбилей: 125 çул» панулми садĕнче 10 улмуççи, 10 чие, 10 слива, 10 хурлăхан тĕмĕсем ешереççĕ халь. Хунавсене шкултан тĕрлĕ çулра вĕренсе тухнă Ю.Тимофеев, В.Столяров, В.Денисов, М.Осипов кӳрсе килнĕ. Карапай Шăмăршă ачисем тăван тавралăха илем кĕртес, пуянлатас тĕлĕшпе «Йывăç ларт та ăна упра», «Çĕнтерӳ йывăçĕ» акцисене те кашни çулах хастар хутшăнаççĕ.

Елена ГЛУХОВА.

ÇУЛ ÇИТМЕННИСЕМ

Профилактика кирлех

Суд Шупашкарти Мускав районĕн следстви уйрăмĕ пухнă материалсем тĕп хулари тăватă каччă тĕлĕшĕпе пуçарнă уголовлă ĕçе пăхса тухма çителĕклĕ тесе палăртнă. 16-18 çултискерсенчен виççĕшĕ Шупашкарти вăтам специализаци пĕлĕвĕ паракан вĕренӳ учрежденийĕсенче ăс пухаççĕ. Вĕсене малтанах каварлашса çаратнăшăн айăпланă, пурне те 3 çуллăха условлă майпа ирĕклĕхсĕр хăварма йышăннă.

Следствипе Мускав район сучĕ палăртнă тăрăх, пĕлтĕрхи авăн уйăхĕн 14-мĕшĕнче каçхи кӳлĕм çамрăксем палламан 15 тата 16 çулсенчи икĕ йĕкĕте тытса чарнă, хĕненĕ. Кĕсье телефонне, алла çыхмалли сехетне, наушникне, перчеткине, ăшă кофтине хывса пама хушнă. Шар курнисен итлемех тивнĕ. Усал шухăшлисем вара çав самантрах тарса çухалнă, çапла майпа 5 пин тенкĕ ытла тăкак кӳнĕ.

Уголовлă ĕçе уçăмлатма судпа медицина икĕ экспертизи ирттернĕ. Следстви çакна та палăртнă: преступлени тума хистекен сăлтавсен йышĕнче çамрăксемпе профилактика ĕçне çителĕклĕ ирттерменни те витĕм кӳнĕ-мĕн. Çамрăксем ăс пухакан вĕренӳ учрежденийĕсенче тĕрлĕ тĕрĕслев ирттернĕ хыççăн вĕсене малашне профилактика ĕçне вăйлатма хушусем çырнă.

Анна НИКОЛАЕВА.

ÇĂМАХ ПАРĂР-ХА

Пурнăçа хамăрăн йĕркелемелле

Елена АТАМАНОВА

Иртнĕ ĕмĕрĕн 90-мĕш çулĕсенче пăтранса кайнă пурнăç майлашăнма пуçланине çамрăксем кăна мар, аслăрах çултисем те асăрхаççĕ пулĕ-ха. Вĕçĕ-хĕррисĕр черетсем хыçа юлчĕç, тĕттĕм ялти лавккари сентресем çинче те мĕн кирли йăлтах пур. Çапах та халăха пурнăçа хамăрăн йĕркелемелли питĕ калаçтарать. Укçа-тенкĕ çитмест, шалу пĕчĕк, кредит тени çывăрма выртсан та пуçран тухмасть... Çӳлтен никам та нимĕн те пăрахса памасть, малалла тапаçланма çăмăл мар. Укçа тени этеме нихăçан та çитсе пыман-ха. Анчах та халĕ малалла тăрăшмалли, талпăнмалли патшалăх шайĕнчи йышăнусем пур. Çакă вара – чи кирли. Акă, тĕслĕхрен, икĕ е ытларах пепке çуратнисене амăшĕн капиталĕ параççĕ. Ача амăшĕсене хавхалантарни – пархатарлă пулăм. Хĕрарăмсен ытларах пайĕ унпа пурăнмалли условисене лайăхлатмашкăн усă курать. Ялтисем ачисем çитĕннĕ çĕре хулара пӳлĕм е хваттер тавраш туянма тăрăшаççĕ, тара парса малтанлăха пăртак тупăш та тăваççĕ. Унсăр пуçне нумай ачаллисене çĕр те уйăраççĕ, 5 е ытларах пепкеллĕ çемьесене патшалăх çурт та лартса парать. Бюджет тытăмĕнче вăй хуракансен, шалу пысăк маррине шута илсе – хăйсен çăмăллăхĕсем пур. Акă виç-тăват çул каялла «Земство тухтăрĕ» программа вăй илчĕ. Унпа килĕшӳллĕн ялта ĕçлеме кăмăл тăвакан çамрăк тухтăрсене 1 миллион тенкĕпе тивĕçтереççĕ. Фермер хуçалăхĕ йĕркелес текенсене каллех пысăк пулăшу параççĕ. Ан ӳркен çеç. Çав вăхăтрах ытла ансат та мар – патшалăх пулăшăвне тивĕçес тесен самай чупма тивет. Пĕр купа хут пухмалла, хăв ĕçлеме пултарнине ĕнентермелле. Чăнласах вăй хурас текенсене пулăшма тăрăшни вара хавхалантарать.

Вулакансем çак йĕркесемпе килĕшмеççĕ те пуль-ха: халапри пек, питĕ çăмăллăн, халăх нушине пачах ăнланман евĕр туйăнать-и? «Чăваш хĕрарăмĕ» хаçатра ĕçленĕ май ял хĕрарăмĕн пурнăçĕ ытларах пăшăрхантарать пире. Республикăри тĕрлĕ района час-часах тухса çӳренĕ май вĕсен пăшăрханăвне пĕрмаях илтетпĕр. Кредитсăр çемье çукпа пĕрех хальхи вăхăтра. Ялта вара ĕçсĕр çын нумай. «Тирпейлӳçе вырнаçсан та тем пекехчĕ», – текен те пур. Ниçта та ĕç тупайман хĕрарăмсен килти выльăха самăртса тупăш тумалли кăна юлать. Ĕне пуррисем сĕт укçипе пăртак йӳнеçтеркелесе пурăнаççĕ-ха. Ăна та пулин йӳнĕпе туянаççĕ. Газ хушнă пĕр литр шыв унран чылай хаклăрах.

Çӳлерех асăннă программăсемпе ĕçсĕррисем те усă курĕччĕç, анчах та нумайăшĕн тĕлĕшпе хут пухнă чух тупăша ĕнентермелле. Çăмăллăхсемпе усă курас тесен те – çавăн пекех. Хушма хуçалăха аталантарма çăмăллăхлă кредит илес – каллех тупăша çирĕплетекен справка кирлĕ.

Пурнăçа йĕркелесси вырăнти влаçран та нумай килет. Пĕр пуçлăх хăй пит çаврăнăçуллах мар, хушнине вăхăтра пурнăçламасть. Тепри тата çывăх тăванĕсене çеç пулăшасшăн. Çавна май пархатарлă нумай меслетпе усă кураймасăрах юлать халăх.

Çын тени те тĕрлĕрен çав. Пĕри темĕнле шанчăксăр ĕç-пуçран та тухмалли çул-йĕр шырать, тепри, чăваш калашле, чăмласа панине те çăтса яраймасть. Паян çакă тата уççăнрах палăрать. Халĕ хăв çаврăнăçуллăрах пулмасан ал-ура çавăрса яма питĕ хĕн. Ĕлĕкрех çӳлтен пулăшасса шаннă. Ĕçлекене хваттерпе тивĕçтернĕ: черет çитессе кăна кĕтмелле пулнă. Халĕ вара лару-тăру тĕпренех улшăнчĕ. Тахçанхи юмах тĕнчи хыçа юлнă, ăна аслă ăру каласа панă тăрăх çеç пĕлетпĕр.

Çапах та пурнăç таппинчен юлмалла мар. Çĕнĕлĕхсемпе те паллашсах тăмалла. Лайăх пурăнма, патшалăх сĕнекен прграммăсене хутшăнма кирек камăн та ирĕк пур. Харсăртарах, хăюллăрах пулмалла кăна.

ЭКС-МИНИСТР

Лайăх пурăнма никама та чăрмантармаççĕ

Вăл республикăра – паллă çын: влаçăн «çӳлти эшелонĕнче» тăрăшнă. Пĕр вăхăт ЧР ял хуçалăх министрĕ пулнă. Халĕ Петр Ивантаев хĕлле – Шупашкарта, çуллахи вăхăтра тĕп хуларан аякра мар вырнаçнă Муркаш районĕнчи Рыккакассинче пурăнать. Унта 25 çул ĕнтĕ хурт-хăмăр ĕрчетсе сиплĕ пыл туса илет, тĕрлĕ йывăç-курăк ӳстерет, пĕр пахча иçĕм çырли, хăяр-помидор çитĕнтерет. Çак кунсенче вăл пире ятарласах хăй патне хăнана чĕнчĕ.

Хурт-хăмăр ăсти

Аслă çулран 200 метрта çеç вырнаçнă экс-министр çурчĕ. 40 киллĕ пĕчĕк ялта шыраса тупма йывăр пулмарĕ ăна. Общество ĕçне хастар хутшăнаканскерĕн вăхăчĕ хĕсĕкрех, пĕрмай васкамалла унăн. Çапах та кил умĕнче нумай кĕттермерĕ, пирĕн хыçранах машинăпа вĕçтерсе çитрĕ Петр Васильевич.

Пахчана илсе кĕрекен çул айккипе лутра туйăсем ӳсеççĕ. Улмуççисемпе грушăсем шурă шупăрпа витĕннĕ. Садра сирень ырă шăрши сарăлнă. Пӳрт умĕнчи пĕчĕк пахчари тюльпансемпе нарциссем чечекĕсене тăкма тытăннă. Вĕсен вырăнне кĕлчечексемпе пионсем, лантăшсем çурăлма хатĕрленеççĕ. Петр Васильевич пахчара пĕчĕк кӳлĕ чавнă. Шывĕ тăп-тăрă пулнă май тĕпĕнчи курăк та витĕр курăнать. Çитнĕ майăнах унти хĕрлĕ пулăсене апатлантарчĕ. «Пĕрне темиçе кун шырарăм, курăк айне пытанса пурăннă-мĕн. Ав тинех пуçне кăтартрĕ, хырăмĕ выçнă пулмалла», – хăпартлансах калаçать вăл. 72 тăваткал метрлă теплицăра – сывлăш температури 28 градус. Кунта темиçе тĕрлĕ сорт помидор, хăяр, пăрăç, баклажан, çĕр çырли, редис, укроп, салат çитĕнет. Иçĕм çырли тахçанах чечеке ларнă. «Эпир ăна утă уйăхĕнчех çиме тытăнатпăр, чӳк уйăхĕччен хăйĕн пылак çимĕçĕпе савăнтарать вăл. Теплицăра çеç мар, ав пахчара та темĕн тĕрли ӳсет: хури, симĕсси. Узбексеннинчен нимпе те уйрăлса тăмасть. Пахчари тĕрлĕ çырларан хĕрлĕ эрех тăватпăр, анчах та хамăр пĕр грамм та ĕçместпĕр, тăвансене, хăнана килекенсене кучченеç парса яратпăр. Хĕл валли томат сĕткенĕ нумай хатĕрлетпĕр, çавна ĕçсе пурăнатпăр. Хĕлĕнçăвĕн пыл çиетпĕр, унран усăлли нимĕн те çук, çак çимĕçе сĕтел çинчен татмалла мар», – каласа кăтартать Петр Васильевич.

Экс-министр чечексем юратни сисĕнчĕ. «Акă ипомея, ку хоста, ав çавă сап-сарă çурăлни – юман çулçиллĕ магноли. Тепри – клематис. Кутăнрах чечек вăл, çитĕнтерме çăмăлах мар ăна. Кур-ха, кур, явăнса ӳсекен кĕлчечексем епле аван ӳсеççĕ, пăхса ытараймастăп çавсене, çулла пӳрт чӳречисене картласа хураççĕ. Темиçе тĕрлĕ вĕсем пирĕн», – кашни чечек ятне, вĕсене епле çитĕнтермелли вăрттăнлăха лайăх пĕлет экс-министр. Мăшăрĕпе пĕрле хăй те калчасем лартать. «Лайăх пурăнма никама та чăрмантармаççĕ. Пирĕн çĕр питĕ пуян, кирек мĕн лартсан та ӳсет. Пахчара тăрмашни вăй хушать, киленӳ кӳрет. Сывлăх хамăртан килет, эрехпе иртĕхмелле мар. Шел, ялта пачах та урăлса курманнисем те нумай», – ĕçекенсене сивлесе калаçать Петр Васильевич.

Вун-вун вĕлле вĕсен пахчинче. Хĕрлĕ Чутайра пурăннă чухне, 43 çул каяллах, хурт-хăмăр ĕрчетме тытăннă кил хуçи. Вĕсемсĕр халь пачах та пурăнайманнине калать экс-министр. Сиплĕ пыл тутанса пăхнă хушăра эпĕ ăна ачалăхне тавăртăм.

Хĕллехи шартлама сивĕре, Микула кунĕнче, 1941 çулхи раштавăн 19-мĕшĕнче çут тĕнчене килнĕ вăл. «Выçăллă-тутăллă ӳснĕ эпир, тăхăнма тумтир пулман. Çуркунне енне вăй пĕтетчĕ, куç хуралса килетчĕ, вăл вăхăтра ĕне пăрулама ĕлкĕреймен, çимелли çук, уйран крахмал пуçтаркаласа килеттĕмĕр. Серте-пултран шăтсанах вăрмана чупаттăмăр. Саланчăк поселокне çăкăр илме кайни асрах. Столовăйне ăшăнма кĕреттĕмĕр те выçăскерсем шоферсем епле апатланнине, сăра ĕçнине сăмса юхтаркаласа мĕскĕннĕн пăхса тăраттăмăр. Çавна курнипех-тĕр пĕррехинче пирĕн тантăш Ферапонт: «Çитĕнсен эпĕ те шофер пулатăп», – терĕ. «Мĕншĕн?» – тетпĕр. «Шофер ав тӳрех çур премĕк çыртса çиет», – тет хайхискер. Манран аслăрахчĕ вăл, çар хыççăн милиције кайрĕ, шофер пулаймарĕ. ШĔМ ĕçченĕ пулнă май премĕкне тăраниччен çирĕ пуль-ха кайран», – ачалăхĕнчи хăш-пĕр саманта кулкаласа аса илчĕ Петр Васильевич.

Ялти ытти чылай ачанни пекех унăн ашшĕ те Тăван çĕршывăн Аслă вăрçинчен таврăнайман, 1945 çулхи пуш уйăхĕнче Польшăра пуçне хунă. Тăван мар ашшĕпе çитĕннĕ вăл. Çемьере чи асли пулнă май кутамкка çакса çăкăр илме Çĕмĕрлене пĕрре мар кайма лекнĕ. Амăшĕ парса янă çăмартана, ешĕл сухана сутнă малтан, ун хыççăн тин çăкăр лавккине утнă. Çухрăма яхăн тăсăлакан черетре каç пуличчен те тăма тивнĕ, тĕттĕм пулса кайсан тепĕр чухне таврăнайман та килне, кам патне те пулин хваттере кĕнĕ.

«Шăпине хамсăрах суйланă»

«Питĕ чухăн пурăннă эпир. Укçа-тенкĕ пулман, çавăнпа та шкул хыççăн таçта аякка тухса каясси пирки шухăшлама та пултарайман. Шăпах çав вăхăтра пирĕн пата кӳршĕ арçынни килнĕ. «Атя хампа пĕрле Магнитогорска, металлурги комбинатне ĕçлеме илсе каятăп», – тет мана. Анне хирĕçлемерĕ, савăнсах кутамкка хатĕрлерĕм. Шăп çав вăхăтра пирĕн колхоз икĕ пая пайланнăччĕ, ялта агроном çукчĕ. Правленире пуху тунă та хамран нимĕн ыйтмасăрах çав кун мана ял хуçалăх институтне агронома вĕренме яма йышăннă. Шăпа темелле-ши кăна? Çапла пĕр кĕтмен çĕртен студент пулса тăтăм. Ял çыннисем Магнитогорск хули пирки туххăмрах мантарчĕç. Ун чухне пурнăçăм тата тепĕр майлă пулса тухатчĕ, паллах, çапах та çакăншăн нихăçан та нимĕн чухлĕ те ӳкĕнмен эпĕ», – тет Петр Васильевич. Кунашкал самант ун пурнăçĕнче пĕтĕмпе тăватă хутчен пулнă. Иккĕмĕш тĕслĕхĕ Хĕрлĕ Чутайри агрономи управленийĕпе çыхăннă. Унта ĕçленĕ чухне ăна каллех хăйĕнпе пачах та канашламасăр Çĕмĕрле хула комитечĕн пĕрремĕш секретарьне лартма тытăннă. Шăп çав вăхăтра çамрăк специалистăн лаша кӳлсе 18 çухрăмри Штанаша командировкăна тухса кайма тивет. Ун чухне телефон çук, инçе çула хыççăн никам та пыма килĕшмест. Аякри ялта виçĕ кун пурăнса çапла майпа Çĕмĕрлене каяссинчен хăтăлса юлать вăл. Виççĕмĕшне те палăртас килет. Раççейре Аграри партийĕ йĕркеленсен /унччен маларах Чăваш Енри Хресченсен союзĕн партийĕн опычĕпе паллашма Михаил Лапшин хăй килсе кайнă/ 1993 çулта Петр Ивантаева Мускава ĕçлеме чĕннĕ. Каяс темен – тăван республикăшăнах ĕçлеме тĕв тунă. Чылай çул иртсен Лапшин хăйĕн юбилейĕнче ăна çакăн çинчен аса илтернĕ: «Чылай çын РФ Патшалăх Думине ĕçлеме лекессишĕн темĕн тума та хатĕр, канăçсăрланса çĕр çывăрмаççĕ. Ак çак çын суйланнăччĕ, анчах та килĕшмерĕ», – тенĕ вăл Петр Васильевич çине тĕллесе. Тăваттăмĕшĕ – ăна Чăваш Республикин пĕрремĕш Президентне суйланма сĕннĕ. Вăл каллех килĕшмен. Шăпапа пĕрмай вылянă кăна темелле-ши?

Ертӳçĕрен нумай килет

2000-2002 çулсенче Петр Ивантаев Министрсен Кабинечĕн Председателĕн пĕрремĕш заместителĕнче, çав вăхăтрах ял хуçалăх министрĕнче тăрăшнă.

«Чи йывăр вăхăтсемччĕ. Хуçалăхсем йăлт арканнă. Халăх валли ĕç пулĕ, экономикăна аталантарма май килĕ тесе агрохолдингсем йĕркелеме тытăнтăмăр. Ăсталăхпа паллашма ятарласа Орел облаçне те кайса килнĕччĕ. Ĕçĕ аванах кайрĕ пирĕн. Анчах та пенсие кайма вăхăт çитрĕ, çавăнпа та мĕн ĕмĕтленни пулса пĕтеймерĕ. 1990 çулсенче Раççейре «панкрут саккунне» йышăнса питĕ йăнăш турĕç. Çавна май хуçалăхсем ирĕклĕхе туйса илсе пушшех вăйлă арканчĕç. Мĕн чухлĕ çын ĕçсĕр юлчĕ. Колхоз пуянлăхне, мĕнпур техникăна йăлт салатса пĕтерчĕç. Пушă, тăлăххăн ларакан кĕлетсене асăрханă пулĕ районсенче, шăп çавсем ĕнтĕ вĕсем. Панкрута тухманнисем паянхи кун та ура çинче çирĕп тăраççĕ. Кашни районтах ăнăçлă ĕçлекен темиçе хуçалăх пур. Вĕсене те хăратнă, хĕсĕрленĕ, çапах паранман. Ĕçрен хăраман маттур та харсăр ертӳçĕсем çеç хуçалăхсене упраса хăварма пултарчĕç», – министрта ĕçленĕ çулсене аса илчĕ Петр Васильевич.

Влаçра ларакан пурнăçĕ çăмăл марри паллă. Вăл е ку ыйтăва татса панă чухне кĕрешӳсĕр иртмест. Айккинче ура хурса такăнтарас текен те пулман мар. Петр Ивантаев халь вăл самантсене аса илесшĕн те пулмарĕ. Хăйĕнчен çӳллĕрех тăраканскере: «Эсĕ хăв кам? Ман çине кăшкăрма епле хăятăн?» – тĕрĕсмарлăха туйсан хирĕç чĕнме хăраса тăман вăл. Çĕр ĕçченĕн экономика ыйтăвĕсене татса парас тĕллевпе Правительство çурчĕ умĕнче забастовка та ирттернĕ.

Тăван яла чĕртсе тăратнă

70 киллĕ Сорăмра паян 80-90 çын пурăнать. «Пирĕн тăрăха килсе кĕме вăтанмалла мар халь. Тăван çĕршывăн Аслă вăрçинче пуç хунисене халалласа ял варринче çĕнĕ палăк лартрăмăр. Уяв иртермелли вырăна карта тытрăмăр, пĕчĕккисем валли карусель те пур. Ял халăхĕпе субботник ирттерсе масар çинче йĕрке турăмăр. Кивĕ картана пăсса çĕнни тытрăмăр. Купполлă хапха, ритуал лапамĕ, пĕчĕк çурт туса хутăмăр. Ял халăхĕ чылай вăй хучĕ, ку сăваплă ĕçрен никам та айккинче тăрса юлмарĕ. Çĕнтерӳ кунне те аван ирттертĕмĕр. Иртнĕ çул та, кăçал та «Вилĕмсĕр полк» акци йĕркелерĕмĕр. Кашни çулах ял уявне ирттеретпĕр, 4-5 хуран шӳрпе пĕçеретпĕр. Ватти-вĕтти савăнсах хутшăнать уява», – тăван тăрăхĕ пирки питĕ хавхаланса каласа кăтартрĕ Петр Васильевич. Экс-министрăн ĕмĕчĕсем пысăк. Ял музейне пуçарас шухăшлă вăл. Çитес Çĕнтерӳ кунĕ валли вăрçă вăхăтĕнче вăй хунă çынсен тата вăрçă ачисен списокне хатĕрлесе çитересшĕн.

Лăпкă пурăнма памасть

Петр Ивантаев тахçанах тивĕçлĕ канура. Пĕрмай яваплă та пысăк вырăнсенче тăрăшнăскер халĕ те канăçа пĕлмест, общество ĕçне хастар хутшăнать.

Петр Васильевич тата ял хуçалăхĕнче нумай-нумай çул тăрăшнă темиçе çын /В.Шадриков, В.Костин, А.Фадеев, Н.Иванов/ пухăнса 7-8 çул каялла Ветерансен пĕрлешĕвне йĕркеленĕ. Унта халĕ 400 çын шутланса тăрать: райком, партком секретарĕсем, профком председателĕсем, ял тăрăхĕн пуçлăхĕсем… «Пирĕн тĕллев çакнашкал: ветерансене йĕркеллĕ условисем туса парасси, ялта пурăнаканнисен пурнăçне лайăхлатасси. Вĕсем хăйсене манса кайнă, халĕ никама та кирлĕ мар тесе ан шухăшлаччăр. Пĕрмаях пысăк канашлусене, мероприятисене чĕнетпĕр, лăпкă ларма памастпăр», – паллаштарчĕ Петр Васильевич.

Петр Ивантаев çавăн пекех паян Республика Пуçлăхĕ çумĕнчи экономика канашĕнче вăй хурать. Унсăр пуçне – Чăваш наци конгресĕн вице-президенчĕ.

Пулас мăшăрĕпе студент чухне паллашнă. Иккĕшĕ те агронома вĕреннĕ. Куславкка хĕрне тăван тăрăхне ĕçлеме ярса вĕçертесрен хăранă, çавăнпа та алла диплом илсенех туй кĕрлеттернĕ. 52 çул килĕштерсе пурăнаççĕ иккĕшĕ. Ывăлпа хĕр çитĕнтернĕ. Хĕрĕ Татьяна, медицина факультетĕнчен вĕренсе тухнăскер, Шупашкарти васкавлă медицина пулăшăвĕн больницинче тăрăшать. Ывăлĕ Алексей бизнесра вăй хурать. Петрпа Нина Ивантаевсен – виçĕ мăнук. Нина Павловна кашни кунах ĕçе çӳрет, вăл чылайранпа «Трезвость и здоровье» общество организацие ертсе пырать. Экс-министрăн пушă вăхăчĕ питĕ сахал, çапах та кĕнеке çырма та мехел çитерет. Иртнĕ çул тăван тăрăхĕ пирки «Возвращение к истокам» /историпе таврапĕлӳ очеркĕсем/ кĕнеке пичетлесе кăларнă. Хăйĕн йăхнесĕлне 18-мĕш ĕмĕрĕн иккĕмĕш çурринчен тытăнса аван пĕлет. Пуян материала Чĕмпĕр архивĕнче пухнă. Çитес кĕнеки «Манăн йăх-несĕл» ятлă пулĕ.

КĔСКЕ СПРАВКА. Ял хуçалăх институтĕнчен вĕренсе тухнă хыççăн 1964 çулта Хĕрлĕ Чутай районĕнчи «Октябрь» колхозра агрономра ĕçленĕ. Çав çулах Совет çарне кайнă. Унтан таврăнсан ял хуçалăх управленийĕнче агрономра тăрăшнă, икĕ уйăхран ăна «Октябрь» колхоз председательне суйланă. 1973 çулта ял хуçалăх управленийĕн пуçлăхне çирĕплетнĕ. Тепĕр 4 çултан КПСС Чăваш обкомĕн ял хуçалăх уйрăмĕн инструкторне, кайран «Чувашхмельпром» прозводство пĕрлешĕвĕн пуçлăхне суйланнă.

1981 çулхи раштав уйăхĕнче КПСС Хĕрлĕ Чутай райкомĕн пĕрремĕш секретарьне çирĕплетнĕ. 1984 çулта АПК ĕçченĕсен профсоюзĕн Чăваш обкомĕн председателĕнче ĕçлеме тытăннă. 1994-1998 çулсенче – ЧР профсоюз канашĕн председателĕ. 1998 çултанпа Республика Правительствин председателĕн пĕрремĕш çумĕ, 2000-2002 çулсенче – Министрсен Кабинечĕн Председателĕн пĕрремĕш çумĕ – ЧР ял хуçалăхĕн министрĕ. Каярах – ЧР Президенчĕн советникĕ, «Шупашкар аш-какай кимбиначĕ» акционерсен уçă обществин генеральнăй директорĕ.

Елена АТАМАНОВА.
Автор сăнӳкерчĕкĕ.

«Хыпар» никĕслевçине сума суса

Чăвашран тухнă пĕрремĕш профессор Николай Никольский çуралнăранпа кăçал 138 çул çитрĕ. Çавна май Николай Васильевич çуралнă тăрăхра – Муркаш районĕнчи Купăрляра – савăнăçлă уяв иртрĕ.

Паллă ăсчах çуралса ӳснĕ вырăна пырса кĕме те кăмăллă. Илемлĕ вырăнта вырнаçнă ял. Варринче – кӳлĕ. Шăпах ун хĕрринче – Николай Никольский ячĕллĕ парк. Çӳллĕ чăрăшсемпе хырсен хушшинче чăвашсен пĕрремĕш хаçачĕн пĕрремĕш редакторĕн бюсчĕ вырнаçнă. Шăпах ун умне пухăнчĕç те ял çыннисемпе хăнасем, ырă сăмахсем каласа чĕрĕ чечексем хучĕç. Çу уйăхĕн 19-мĕшĕнче кунта пухăнса Николай Васильевичăн çуралнă кунне паллă тăвасси йăлана кĕнĕ ĕнтĕ.

Митинга Уйкас Янасал ял тăрăхĕн пуçлăхĕ Светлана Никифорова уçрĕ. Вăл ял халăхĕ паллă ентешĕпе мăнаçланнине палăртрĕ.

– Ачаран çак ялта çуралса ӳснĕ май Николай Никольский çуралнă кунне епле паллă тума тытăннине те ас тăватăп. Пĕрремĕш хутчен эпĕ ун çинчен 10 çулта чухне илтнĕ. Шкулта, шел те, пире ун пирки нимĕн те каласа кăтартман. Ун çинчен эпĕ тĕпчевçĕсен ĕçĕсемпе паллашса пынă май нумайрах та нумайрах пĕлсе пыратăп. Вăл чăннипех те мухтава тивĕç. Паянхи кун та хăйĕн ятне ямасăр, пысăк ĕçĕпе пире, Муркашсене, малалла талпăнма, ĕçлеме хистет. Вырăнта пурăнакансен уйрăмах ĕçе тĕплĕ тума вĕренес пулать, – терĕ Муркаш район пуçлăхĕ Игорь Николаев.

«Хыпар» Издательство çурчĕн директорĕ-тĕп редакторĕ Михаил Арланов Купăрля «Хыпарçăсемшĕн» сăваплине, Николай Никольский ĕçĕ чăваш халăхĕшĕн вышкайсăр пысăккине палăртрĕ.

– Николай Васильевич яланах пирĕнпе. Унăн портречĕ те пире куллен пăхса-сăнаса тăнăн туйăнать. Николай Никольский пире пулăшнине, унăн пехилне туятпăр, – сăмах илчĕ Михаил Михайлович.

Паллă таврапĕлӳçĕ, Чăваш халăх ăс-хакăлĕпе ӳнер академийĕн ертӳçи Евгений Ерагин ăсчахăмăра сума суса унăн çуралнă кунĕнче Чăваш гуманитари ăслăлăхĕсен кунĕ тесе йышăнма пĕлтĕрех сĕннĕччĕ. Кăçал та вăл çак шухăшах палăртрĕ.

«Хыпар» хаçат тилхепине 23 çул тытса пынă Алексей Леонтьев кăçалхипе чăвашсен пĕрремĕш профессорĕн çуралнă кунне 21-мĕш хутчен паллă тунине каласа кăтартрĕ.

Митинг хыççăн паркра илемлĕ юрă-кĕвĕ янăрарĕ.

Татьяна НИКОЛАЕВА.

Сергей ЖУРАВЛЕВ сăнӳкерчĕкĕ.

Умра – çуллахи каникул

Умра – ытарайми çу кунĕсем. Вĕсене пуринчен ытла шкул ачисем кĕтеççĕ-тĕр. Ара, каникул-çке! Хĕвел çинче, уçă сывлăшра кĕлеткене пиçĕхтерсе çирĕплетни епле телей!

Республикăра кăçал çуллахи каникул вăхăтĕнче 6-18 çулсенчи 89401 ачана кантарма тата сывлăхне çирĕплетме майсем туса парасшăн. Çулталăкĕпе пĕтĕмĕшле 99645 шăпăрланпа яш-кĕрĕм тивĕçĕ çакна. Ку – республикăри ачасен мĕнпур йышĕн 64,5 проценчĕ. Çакă пĕлтĕрхинчен 14 процент ытларах.

Нумайăшĕ хула тулашĕнчи организацисенче, шкул тата социаллă учреждениесен çумĕнчи лагерьсенче, палаткăсен «хулисенче», темиçе куна тăсăлакан çулçӳревсенче, экологипе туризм центрĕсенче пулса курĕç.

Уйрăмах йывăр лару-тăрăва лекнĕ ачасемпе тимлĕ ĕçлеме палăртнă. Çавна май çак йышри 48568 çул çитмен çамрăка канма тата сывлăхне çирĕплетме майсем туса парĕç, вăхăтлăх ĕçе те вырнаçтарĕç. Вĕсен йышĕ çуллахи каникулта ирттермелли ĕçсене явăçтармалли ачасен 48,7 проценчĕпе танлашать.

Чăваш Енри 20 пин ытла шăпăрланпа яш-кĕрĕм шкул çумĕнчи лагерьсенче вăхăтне усăллă ирттерме пултарĕç. Пĕтĕмĕшле пĕлӳ паракан организацисен çумĕнче 400-е яхăн лагерь йышăнĕ вĕсене.

Ачасемпе ĕçлеме ятарлă программăсем те хатĕр. Вĕсенчен 36 проценчĕ çарпа патриотизм тата спортпа, 32 проценчĕ пултарулăхпа, 22 проценчĕ экологипе тата таврапĕлӳпе çыхăннă. Тата ытти енлĕ мероприятисем те /10 процент/ пулĕç.

Шкул çумĕнчи лагерьсенче ачасем 21 кун канĕç. Çак вăхăтра вĕсем музейсене, театрсене тухса çӳреме, спорт ăмăртăвĕсене хутшăнма пултарĕç.

ЧР сывлăх сыхлавĕн министерстви чирленисене палăртма куллен мониторинг ирттерĕ. Ача е персонал инфекци ертес, апат-çимĕçпе вар-хырăмне пăсас, суранланас, инкек пулас тăк кун пирки тӳрех республикăри медицина катастрофисен центрне пĕлтерĕç.

Ачасен канăвне йĕркелес, сывлăхне çирĕплетес, пушă вăхăтне усăллă ирттерме май туса парас тĕлĕшпе ĕçлеме ятарласа республикăн ведомствосен хушшинчи комиссине йĕркеленĕ. Унăн членĕсем сывлăха çирĕплетмелли кампани мĕнлерех пынине тĕрĕслеме районсемпе хуласене çитĕç, вырăнта методика пулăшăвĕ парĕç. Ку ĕçе çу уйăхĕн вĕçĕччĕнех пурнăçлама палăртнă.

Анна НИКОЛАЕВА.

СПОРТ

«Сноуборд ашшĕ»

Экстремаллă спорт пурнăçшăн яланах хăрушлăх кăларса тăратать. Пĕрисем ăна вĕри те хăватлă туйăмсемшĕн килĕштереççĕ-тĕр, теприсене вăл хăйне пурнăçра тупма пулăшать ахăр, виççĕмĕшĕсемшĕн, тен, вăйă шайĕнче ку...

Паянхи спортăн çĕнĕ тĕсĕсене, тĕнчере 1950 çулсем хыççăн çуралнисене, вăхăт иртнĕ май «экстремаллисем» теме тытăннă. Вĕсен йышне BMX /трюк тумалли пĕчĕк велосипедсемпе ярăнни/, скейтборд, сноуборд, парашютизм, триал тата ыттисем те кĕреççĕ. Адреналина çав тери хăпартаканскерсене çамрăксем кăмăллаççĕ. Кун пек маттурсем республикăра та сахал мар. Вĕсенчен пĕринпе эпир те тĕл пултăмăр.

Александр Васильева Чăваш Енре «сноуборд ашшĕ» тесе те чĕнеççĕ. Ара, вăл спортăн экстремаллă ку тĕсне республикăра саракансенчен пĕри-çке. Вăлах республикăри экстремаллă спорт тĕсĕсен федераци ĕçне те йĕркелесе пынă. Шел, вăл халĕ хупăннă. Çакă тата ытти ыйту тавра калаçу пуçартăмăр та Сашăпа тĕл пулсан.

– Тĕрлĕ ăмăрту, мероприяти малтан та сахал мар ирттернĕ эпир. 2009 çулта экстремаллă спортăн тĕсĕсен федерацине йĕркелерĕмĕр. Анчах мана ку мел питех килĕшмерĕ. Урăхларах ĕçлес килет. Тĕнчере халĕ клубсем йĕркелеççĕ. Çакăн пек май аванрах пулĕччĕ. Федерацире тĕрлĕ хут çав тери нумай çырмалла. Темĕн тĕрлĕ инстанцие çитмелле. Çакă меллех мар, вăхăта та нумай илет, çавăнпах ăна кăçал хупрăмăр. Анчах ку лару-тăрăва пачах улăштармасть, экстремалсем малтанхи пекех аталанаççĕ, – пытармарĕ Саша.

Федерацире шутра тăракан спортсменсен шучĕ те çав тери пысăк пулман иккен. Пирĕн республикăра ытларах BMX, скейтборд тата хĕлле сноуборд аталаннă. Ертӳçĕ каланă тăрăх, пĕтĕмĕшле пин ытла çамрăк кăсăкланать вĕсемпе.

– Хамăр тĕллĕн пысăк та лайăх мероприяти сахал мар ирттертĕмĕр. Ют çĕршывран килнĕ хăнасем те кăмăллă пулчĕç вĕсемпе. Раççей шайĕнчи паллă чемпионсем те хаваспах хутшăнатчĕç. Ăсталăх класĕсем ирттеретчĕç, пултарулăхĕпе паллаштаратчĕç. Тĕнчери чи лайăх 10 скейтерсен йышне кĕрекен Канада ачи Крисс Хасл та килнĕччĕ. Америкăран 12 чаплă велосипедист та хăнара пулнăччĕ. Çаксем пĕтĕмпех 2005 çулта Шупашкарта кӳлмек хĕрринче скейт-парк тунипе çыхăннăччĕ. Вăл çав тери чаплăччĕ. Анчах пачах юсаманнипе вăл кивелчĕ. Пĕлтĕр Мускав кĕперне юсанă чухне ăна илсех пăрахрĕç. Çĕнĕ Шупашкарта тепĕр парк вырнаçтарсан та сумлă хăнасем пулнăччĕ. Тăтăшах хускану пурччĕ. Темиçе çул каялла парк кивелсен хăнасене чĕнме пăрахрăмăр. Майĕ çук, – хальлĕхе ку тĕлĕшпе пĕр вырăнта чарăнса ларни палăрать А.Васильев сăмахĕнче.

Малалла аталанайман сăлтавĕ çĕнĕ парк тăвассипе çыхăннă. Вăл кирли паллă. Çамрăксем шанăçне çухатмаççĕ, ку ыйтăва татасса шанаççĕ.

– Шупашкартах сноубордпа ярăнма та вырăн çук. Федераци çак ыйтусене инвесторсене илĕртсе татса пама пултаратчĕ-ха, анчах çĕр лаптăкĕ кирлĕччĕ. Темиçе тĕлте кăмăлăмăрсене тивĕçтерекен вырăн та тупнăччĕ – калаçса татăлаймарăмăр. Паянхи вăхăтпа килĕшӳллĕ, пысăк, чаплă база тума пулатчĕ унта, анчах пултараймарăмăр. Халĕ хула ертӳлĕхĕпе пĕр чĕлхе тупассăн туйăнать, пĕр-пĕрне ăнланатпăр пек, – чунĕнчи пăшăрханăвне уçрĕ çамрăк.

Вырăнĕ çук тăк ăçта ярăнаççĕ-ши? Кăсăклă-çке...

– Шупашкартах пĕр тăвайкки тупрăмăр. Унта тĕрлĕ курăк кашласа ларатчĕ. Тасатрăмăр. Пире валли питĕ те шеп. ВАЗ 21-05 автомашинăран хамăрах хăпармалли механизм турăмăр. Ăна видеоролик ӳкерсе интернета та вырнаçтартăмăр. Миллион яхăн çын пăхрĕ ăна – пурте тĕлĕннĕ. Темиçе сезон çавăнта ярăнтăмăр. Ун умĕн кӳлмек хĕрринче Правительство çурчĕ айккинче ярăнаттăмăр. Унта пыма нихăçан та чарман пире. «Волжанкăра» трасса пур, ХБК тĕлĕнче йĕлтĕрпе ярăнса анмалли трасса пур, вăл та кивелнĕ ĕнтĕ, унта кĕртмеççĕ.

Хусанта пысăк комплекс пур. Европăри чаплă курортри пекех унта. Шупашкар çыннисенчен чылайăшĕ унта çӳрет, эпир те çак йышра. Пĕр-пĕрне лайăх паллатпăр. Хапăлласах йышăнаççĕ.

Пирĕн пĕр паха ен пур – видеороликсем ӳкерме пĕлетпĕр. Пурне те килĕшеççĕ вĕсем. Çавăнпах та тĕрлĕ çĕре чĕнеççĕ. Ярăннисĕр пуçне унта видеоматериал та ӳкеретпĕр, хатĕрлесе паратпăр.

Пирĕн сноубордистсен 6 çынран тăракан ушкăнĕ пур. Тĕрлĕ ăмăртăва ыттисенчен часчасарах тухса çӳрекенсем, хастартараххисем темелле-ши? Ытларах коммерци ăмăртăвĕсене тухатпăр. Вĕсем тĕрлĕ чемпионатпа танлаштарсан уйрăмах илемлĕ те паха иртеççĕ. Çул çӳреме те кăмăллатпăр. Хамăрăн спонсорсем пур. Унччен нумайрах çӳреттĕмĕр, паллах, халĕ сайрарах. Çитĕнсе пыратпăр-çке. Çулсем иртеççĕ. Кун пек çӳрени те кĕсьене хулăнлатмасть.

Пысăк çитĕнӳсем пур тесе те калаймастăп. Тĕрлĕ ăмăртăва хутшăнатпăр, анчах кирлĕ шайра хатĕрленме май çукки ура хурать, – тет хăй 20 çул яхăн сноубордпа туслăскер.

Мĕн ачаран кăсăкланать вăл унпа. Ку хăма çине пĕрремĕш хут 13 çулта чухне тăнă.

– Дима ятлă тусăм пурччĕ. Вăл Швейцарире вĕренетчĕ. Хăмана шăпах унтан илсе килчĕ те. Спортăн ку тĕсĕ çинчен малтанах пачах илтмен тесен те йăнăш мар. 2000 çулсем хыççăн çеç сарăлма пуçларĕ. Эпĕ пĕрремĕш пулман, анчах – малтанхисен йышĕнче. Пĕрремĕш çул тусăм пĕччене ярăнчĕ. Иккĕмĕш çулхине тепĕр хăма илсе килчĕ. Виççĕн – Дима, Вася тата эпĕ – ярăнаттăмăр. Майĕпен пирĕн тăрăхри ытти çамрăксем те хутшăнма пуçларĕç. Чылайăшĕ хăмасене килĕнче тума хăтланатчĕ. Черетпе ярăнаттăмăр. Тепĕр чухне вăл çитмесен йĕрсе ярас патнех çитеттĕм. Ун чухне хамăн çукчĕ-ха. Сутмастчĕç те, укçа-тенкĕ енчен те хаклă вĕсем.

Аттепе анне эпĕ ярăннине ырласа йышăнчĕç, пĕр ӳпкев сăмахĕ те илтмен. Паллах, ярăнма вĕреннĕ чухне сурансем те сахал пулман. Ун чухне Интернет, вĕренмелли кассетăсем çукчĕ. Хамăр тĕллĕн çеç хăнăхнă. Технологи тĕлĕшĕнчен тĕрĕс мар вĕреннине чухламан та. Кайран Евроспорт каналпа программăсене видеокассета çине çыртараттăмăр, тĕпчесе пăхаттăмăр...

Экстремаллăха кăмăллакан хĕрсем те чылай. Вăтамран 40 процент пулĕ. Сноубординг чи малтан – кăмăла тивĕçтермелли спорт. Вăхăта уçă сывлăшра ирттерни, кĕлеткене хускатса çирĕплетни. Эпĕ ăна спорт тесе калама та пултараймастăп. Чун киленĕçĕ пек вăл, – сăмахне вĕçлерĕ Александр Васильев.

Татьяна НАУМОВА.

ТЕЛЕРАДИОПРОГРАММА çу, 23-29

23 тунтикун

1 КАНАЛ
5.00 «Доброе утро»
9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 1.00, 3.00 Новости
9.20 «Контрольная закупка»
9.50 «Жить здорово!» 12+
10.55, 3.45 «Модный приговор»
12.15, 19.50 «Пусть говорят» 16+
13.25 «Таблетка» 16+
13.55, 15.15, 1.50 «Время покажет» 16+
16.00 «Мужское / Женское» 16+
17.00, 2.45, 3.05 «Наедине со всеми» 16+
18.45 «Давай поженимся!» 16+
21.00 «Время»
21.30 Т/с «ИЩЕЙКА» 12+
23.35 «Вечерний Ургант» 16+
0.00 «Познер» 16+
1.15 «Тихий дом» на Каннском кинофестивале. Программа Сергея Шолохова 16+

РОССИЯ 1
5.00, 9.15 Утро России
9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 17.50, 20.00 Вести
9.55 «О самом главном»
11.35, 14.30, 17.30, 19.35 Местное время. Вести-Москва
11.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+
14.50 Вести. Дежурная часть
15.00 Т/с «АРОМАТ ШИПОВНИКА» 12+
18.15 «Прямой эфир» 16+
21.00 Т/с «МИНДАЛЬНЫЙ ПРИВКУС ЛЮБВИ» 12+
23.55 «Честный детектив» 16+
0.50 Ночная смена. «Дуэль разведок. Россия - США» «Иные. Мозг всемогущий» Часть 2-я 12+
2.25 Т/с «СРОЧНО В НОМЕР. НА СЛУЖБЕ ЗАКОНА» 12+
3.25 «Четыре жизни Юлиана Панича» 16+
4.25 Комната смеха

ЧТВ
6.07-6.10, 6.35-6.41 Вести-Чăваш ен
7.07-7.10, 7.35-7.41 Вести-Чувашия. Утро
8.07-8.10, 8.35-8.41 Вести-Чувашия. Утро
11.35-11.55 Вести-Чăваш ен
14.30-14.50 Вести-Чувашия
17.30-17.50 Вести-Чăваш ен
19.35-20.00 Вести-Чувашия

РОССИЯ К
7.00 «Евроньюс»
10.00, 15.00, 19.30, 23.30 Новости культуры
10.15, 1.40 «Наблюдатель»
11.15, 14.50, 18.25, 20.45, 23.25 Карамзин - 250
11.20 Х/ф «СЛУЧАЙНАЯ ВСТРЕЧА»
12.25 «Линия жизни»
13.25 Х/ф «ВАЛЕНТИН И ВАЛЕНТИНА»
15.10 «Михаил Булгаков. Черный снег» Фильмы 6-й и 7-й
16.05, 22.00 Д/ф «Наш второй мозг»
17.00 Х/ф «БАЛЛАДА О СОЛДАТЕ»
18.30 П.И. Чайковский. Концерт №1 для фортепиано с оркестром. Андрей Коробейников, Владимир Понькин и оркестр театра «Геликон-опера»
19.15 «Спокойной ночи, малыши!»
19.45 Главная роль
20.05 «Сати. Нескучная классика...»
20.50 «Правила жизни»
21.15 «Тем временем»
23.00 Д/с «Романовы. Личные хроники века»
23.45 Худсовет
23.50 Премьера «Энигма. Сэр Андраш Шифф»
0.35 Д/ф «Иосиф Бродский. Письмо в бутылке»
1.00 Р. Шуман. Симфония №1 «Весенняя» Дирижер Ю. Симонов

НТВ
5.00 Т/с «СУПРУГИ» 16+
6.00 «Новое утро»
9.00 Т/с «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА» 16+
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня
10.20 Т/с «МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА» 16+
12.00 Суд присяжных 16+
13.20 Обзор. Чрезвычайное происшествие
13.50 «Место встречи»
15.00, 16.20 Т/с «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» 16+
18.00 «Говорим и показываем» 16+
19.40 Т/с «ПЕС» 16+
22.30 «Итоги дня»
22.55 Приключенческий боевик «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ. СМЕРЧ» 16+
0.50 «Место встречи» 16+
2.00 «Следствие ведут...» 16+
2.55 Дикий мир 0+
3.05 Т/с «ППС» 16+

ТВЦ
6.00 «Настроение»
8.05 Х/ф «ПЕРВЫЙ ЭШЕЛОН» 12+
10.20 Д/ф «Ролан Быков. Вот такой я человек!» 12+
11.30, 14.30, 19.40, 22.00 События
11.50 «Постскриптум» 16+
12.55 «В центре событий» 16+
13.55 «Линия защиты. Ах, эта свадьба!» 16+
14.50 Городское собрание 12+
15.35 Х/ф «ПРИЗРАК УЕЗДНОГО ТЕАТРА» 12+
17.30 Город новостей
17.40 Т/с «СНАЙПЕРЫ. ЛЮБОВЬ ПОД ПРИЦЕЛОМ» 16+
20.00 «Право голоса» 16+
21.45 Петровка, 38 16+
22.30 «Два года после Украины» 16+
23.05 Без обмана. «Соль земли русской» 16+
0.00 События. 25-й час
0.30 Х/ф «ЖИЗНЬ ОДНА» 12+
2.30 Д/ф «Большие деньги. Соблазн и проклятье» 16+
3.50 Д/ф «Людмила Касаткина. Укрощение строптивой» 12+

REN-TV
5.00, 4.50 «Территория заблуждений» 16+
6.00 «Документальный проект» 16+
7.00 «С бодрым утром!» 16+
8.30, 12.30, 16.30, 19.30, 23.00 «Новости» 16+
9.00 «Военная тайна» 16+
11.00 Д/ф «Тайны древних жрецов» 16+
12.00, 16.05, 19.00 «Информационная программа 112» 16+
13.00 Званый ужин 16+
14.00 Х/ф «300 СПАРТАНЦЕВ» 16+
17.00, 4.00 «Тайны Чапман» 16+
18.00, 1.30 «Самые шокирующие гипотезы» 16+
20.00 Х/ф «КОЛОМБИАНА» 16+
22.00 «Водить по-русски» 16+
23.25 Т/с «СПАРТАК: БОГИ АРЕНЫ» 18+

Чăваш Наци телекуравĕ
Профилактика с 6.00 по 17.00
6.00 «Ăшшăн тав тăватăп» В. Клементьева 6+
8.30 «Я люблю Чувашию» 6+
8.45, 22.00 «На Олимпе» 6+
9.15 «Сердце отдаю детям» 6+
9.30 «Мои песни - творцы моей судьбы...» Концерт А. Улындиной 12+
12.30 «ПАРУ СУЛТАЛĂКĔ» Чăвашла куçарнă фильм 12+
14.00 «МАУГЛИ» Чăвашла куçарнă фильм 12+
15.30 «Юрăсен юрри» Концерт 6+
17.30 «Тăм тивнĕ чечексем» Самрăксен театрĕн спектаклĕ 12+
19.00, 22.30 «Республика» Хыпарсен кăларăмĕ
19.15 «Чăваш халăх юмахĕсем» 0+
19.30 «Ылтăн çÿпçерен» 6+
20.00, 23.00 «Республика» Информационная программа
20.30 «Учим чувашский» 6+
21.00 «Сделано в Чувашии» 12+
21.10 «Один день с профессионалом» 12+
21.30 «Большое сердце» 12+
22.30 «Емĕр иртет, кун юлать» Илемлĕ фильм 12+

Чăваш Наци радиовĕ
10.00, 12.00, 13.00, 15.00, 18.00, 20.00, 22.00 Хыпарсем /12+/
11.00, 14.00, 16.00, 17.00, 19.00, 21.00, 23.00 Новости /12+/
06.30-07.00. 10.10-10.30. 14.10-14.30. 22.10-22.30 Тăван юрă-кĕвĕ /12+/
06.10-06.30 Ирхи кăмăл /12+/
07.10-08.00 Ирхи кăмăл /12+/
08.10-8.30. 09.10-09.30, 11.10-11.30, 15.10-15.30, 16.10-16.30, 17.10-17.30, 18.10-18.30, 19.10-19.30, 20.10-20.30, 21.10-21.30, 23.10-23.30 Юрă вăчăри /12+/
09.30-10.00 Тĕплĕ калаçу /12+/
10.30-11.00 Пурнăç утти /12+/
11.30-12.00 Мăшăр сунат /12+/
12.10-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем /12+/
14.30-15.00 Путешествие в историю чуваш /12+/
15.30-16.00 Чĕрĕпсен сути /12+/
17.30-18.00 Çемье ăшши /12+/
18.30-19.00 Старт /12+/
19.30-20.00 Тĕплĕ калаçу /12+/
21.10-22.00 Янра, юрă! /хит-парад/ /12+/

ЧĂВАШ РАДИО «РАÇÇЕЙ РАДИО» КАНАЛĔПЕ
6.10 Анонс передач
6.15 События
6.27 Салтак пăтти
6.40 Столичный курьер
6.54 Юрă çаврăмĕ
6.58-7.00 Погода
* * *
7.10 Молодой профи
7.33 Паянхи кун
7.37 Çута тухсан
7.51 Мы – вместе
7.58-8.00 Погода
* * *
12.10-13.00 День за днем. Радиожурнал
* * *
18.10 Çĕнĕ хыпарсем
18.24 От 2 до 5
18.29 Юхтăр юрă
18.39 Каçхи юмах
18.49-19.00 Вести-Чувашия

24 ытларикун

1 КАНАЛ
5.00 «Доброе утро»
9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 0.15, 3.00 Новости
9.20, 4.30 «Контрольная закупка»
9.50 «Жить здорово!» 12+
10.55, 3.30 «Модный приговор»
12.15, 19.50 «Пусть говорят» 16+
13.25 «Таблетка» 16+
13.55, 15.15, 2.35, 3.05 «Время покажет» 16+
16.00 «Мужское / Женское» 16+
17.00, 1.35 «Наедине со всеми» 16+
18.45 «Давай поженимся!» 16+
21.00 «Время»
21.35 Т/с «ИЩЕЙКА» 12+
23.40 «Вечерний Ургант» 16+
0.30 «Структура момента» 16+

РОССИЯ 1
5.00, 9.15 Утро России
9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 17.50, 20.00 Вести
9.55 «О самом главном»
11.35, 14.30, 17.30, 19.35 Местное время. Вести-Москва
11.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+
14.50 Вести. Дежурная часть
15.00 Т/с «АРОМАТ ШИПОВНИКА» 12+
18.15 «Прямой эфир» 16+
21.00 Т/с «МИНДАЛЬНЫЙ ПРИВКУС ЛЮБВИ» 12+
23.55 Вести.doc 16+
1.40 Ночная смена. «Химия нашего тела. Витамины» «Приключения тела. Испытание бессонницей» 12+
3.15 Т/с «СРОЧНО В НОМЕР. НА СЛУЖБЕ ЗАКОНА» 12+
4.15 Комната смеха

ЧТВ
6.07-6.10, 6.35-6.41 Вести-Чăваш ен
7.07-7.10, 7.35-7.41 Вести-Чувашия. Утро
8.07-8.10, 8.35-8.41 Вести-Чувашия. Утро
9.00 Утренний гость. Премьера (на чувашском языке)
9.40-9.55 Вспомни, солдат. Премьера (на чувашском языке)
11.35-11.55 Вести-Чăваш ен
14.30-14.50 Вести-Чувашия
17.30-17.50 Вести-Чăваш ен
19.35-20.00 Вести-Чувашия

РОССИЯ К
6.30 «Евроньюс»
10.00, 15.00, 19.30, 23.30 Новости культуры
10.15, 1.55 «Наблюдатель»
11.15 Х/ф «УЧИТЕЛЬ»
13.00 День славянской письменности и культуры. Прямая трансляция с Красной площади
14.30 «Красуйся, град Петров!» Тома де Томон
14.55, 16.00, 17.55, 20.45, 23.25 Карамзин - 250
15.10 «Михаил Булгаков. Черный снег» Фильмы 8-й и 9-й
16.05, 22.00 Д/ф «Роботы среди нас»
17.00 Д/ф «Прусские сады Берлина и Бранденбурга в Германии»
17.15 «Острова»
18.00 П.И. Чайковский. Сочинения для скрипки с оркестром. Сергей Стадлер и Симфонический оркестр Санкт-Петербурга
18.45 Д/ф «Иосиф Бродский. Письмо в бутылке»
19.15 «Спокойной ночи, малыши!»
19.45 Главная роль
20.05 Искусственный отбор
20.50 «Правила жизни»
21.20 «Игра в бисер»
23.00 Д/с «Романовы. Личные хроники века»
23.45 Худсовет
23.50 Х/ф «КАРТИНА»

НТВ
5.00 Т/с «СУПРУГИ» 16+
6.00 «Новое утро»
9.00 Т/с «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА» 16+
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня
10.20 Т/с «МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА» 16+
12.00 Суд присяжных 16+
13.20 Обзор. Чрезвычайное происшествие
13.50 «Место встречи»
15.00, 16.20 Т/с «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» 16+
18.00 «Говорим и показываем» 16+
19.40 Т/с «ПЕС» 16+
22.30 «Итоги дня»
22.55 Приключенческий боевик «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ. СМЕРЧ» 16+
0.50 «Место встречи» 16+

ТВЦ
6.00 «Настроение»
8.15 «Доктор И...» 16+
8.50 Х/ф «ИНСПЕКТОР УГОЛОВНОГО РОЗЫСКА»
10.35 Д/ф «Любовь Соколова. Без грима» 12+
11.30, 14.30, 19.40, 22.00 События
11.50 Х/ф «ИНСПЕКТОР МОРС» 16+
13.40 «Мой герой» 12+
14.50 Без обмана. «Соль земли русской» 16+
15.40 Х/ф «ПРИЗРАК УЕЗДНОГО ТЕАТРА» 12+
17.30 Город новостей
17.40 Т/с «СНАЙПЕРЫ. ЛЮБОВЬ ПОД ПРИЦЕЛОМ» 16+
20.00 «Право голоса» 16+
21.45 Петровка, 38 16+
22.30 «Осторожно, мошенники!» 16+
23.05 «Удар властью. Михаил Саакашвили» 16+
0.00 События. 25-й час
0.30 «Право знать!» Ток-шоу 16+

REN-TV
5.00, 4.50 «Территория заблуждений» 16+
6.00 «Документальный проект» 16+
7.00 «С бодрым утром!» 16+
8.30, 12.30, 16.30, 19.30, 23.00 «Новости» 16+
9.00 «Военная тайна» 16+
11.00 Д/ф «Дети других планет « 16+
12.00, 16.00, 19.00 «Информационная программа 112» 16+
13.00 Званый ужин 16+
14.00 Х/ф «КОЛОМБИАНА» 16+
17.00, 4.00 «Тайны Чапман» 16+
18.00, 1.30 «Самые шокирующие гипотезы» 16+
20.00 Х/ф «ДОЛГИЙ ПОЦЕЛУЙ НА НОЧЬ» 16+
22.15 «Водить по-русски» 16+
23.25 Т/с «СПАРТАК: БОГИ АРЕНЫ» 18+

Чăваш Наци телекуравĕ
6.00 «Личная фотохроника А. Лебедя» 12+
7.00, 19.00, 22.30 «Республика» Хыпарсен кăларăмĕ
7.15 «Чăваш халăх юмахĕсем» 0+
7.30 «Ылтăн çÿпçерен» 6+
8.00, 20.00, 23.00 «Республика» Информационная программа
8.30 «Учим чувашский» 6+
9.00 «Сделано в Чувашии» 12+
9.15 «Один день с профессионалом» 12+
9.30 «Большое сердце» 12+
10.00 «КАНАЛСЕНЕ КУÇАРНĂ МАЙ» Чăвашла куçарнă фильм 16+
12.00 «Вăрмана юлнă самрăклăх» А. Пăртта. Драма 12+
14.00 «Юратнă хĕрарăмсем» Сурхи уяв концерчĕ 12+
16.00 «ПĔРРЕХИНЧЕ 20 ÇУЛ ИРТСЕН» Чăвашла куçарнă фильм 12+
17.30 «Наша Республика. Главная тема» 12+
18.00 «Кулăш кустăрми çĕнĕлле!» 12+
19.15, 22.45 «Тĕплĕ калаçу» 12+
19.30 «Çĕр тивлечĕ» 12+
20.30 «День перемен» 6+
21.00 «Комфортный город» 12+
21.30 «Ăнсăртран кĕмсĕрт» Камит 12+
23.30 «КУЛĂШ КОРОЛĔ» Чăвашла куçарнă фильм 12+

Чăваш Наци радиовĕ
06.00, 07.00, 10.00, 12.00, 13.00, 15.00, 18.00, 20.00, 22.00 Хыпарсем /12+/
08.00, 09.00, 11.00, 14.00, 16.00, 17.00, 19.00, 21.00, 23.00 Новости /12+/
06.10-06.30 Ирхи кăмăл /12+/
06.30-07.00 Республика сасси /12+/
07.10-08.00 Ирхи кăмăл /12+/
08.10-08.30. 09.10-09.30, 11.10-11.30, 15.10-15.30, 16.10-16.30, 17.10-17.30, 18.10- 18.30, 19.10-19.30, 20.10-20.30, 21.10-21.30, 23.10-23.30 Юрă вăчăри /12+/
10.10-10.30, 14.10-14.30, 22.10-22.30 Тăван юрă-кĕвĕ /12+/
09.30-10.00 Тĕплĕ калаçу /12+/
10.30-11.00 Социальный вопрос /12+/
11.30-12.00 Çемье ăшши /12+/
12.10-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем /12+/
14.10-15.00 Янра, юрă! /хит-парад/ /12+/
15.30-16.00 Ачалăх урхамахĕ /6+/
17.30-18.00 Çĕр сум /12+/
18.30-19.00 Тăван ăс-хакăл /12+/
19.10-20.00 Асăмри юрăсем /12+/
20.10-21.00 Тата мĕн кирлĕ пурнăçра /12+/
21.30-22.00 Республика сасси /12+/

ЧĂВАШ РАДИО «РАÇÇЕЙ РАДИО» КАНАЛĔПЕ
6.10 Вести-Чувашия
6.24 Анонс передач
6.26 Имею право
6.31 Пĕр сăвă
6.34 Юрă çаврăмĕ
6.40 Столичный курьер
6.54 Юрă саламĕ
6.58-7.00 Погода
* * *
7.10 Вести-Чувашия
7.23 Паянхи кун
7.27 Будьте здоровы
7.37 Тӳсĕм
7.47 Олимпийские горизонты
7.55-8.00 Юрă çаврăмĕ
* * *
12.10-13.00 День за днем. Радиожурнал
* * *
18.10 Çĕнĕ хыпарсем
18.24 Остров молодых
18.39 Каçхи юмах
18.49-19.00 Вести-Чувашия

25 юнкун

1 КАНАЛ
5.00 «Доброе утро»
9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 0.15, 3.00 Новости
9.20, 4.25 «Контрольная закупка»
9.50 «Жить здорово!» 12+
10.55, 3.25 «Модный приговор»
12.15, 19.50 «Пусть говорят» 16+
13.25 «Таблетка» 16+
13.55, 15.15, 2.30, 3.05 «Время покажет» 16+
16.00 «Мужское / Женское» 16+
17.00, 1.35 «Наедине со всеми» 16+
18.45 «Давай поженимся!» 16+
21.00 «Время»
21.35 Т/с «ИЩЕЙКА» 12+
23.40 «Вечерний Ургант» 16+
0.30 «Политика» 16+

РОССИЯ 1
5.00, 9.15 Утро России
9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 17.50, 20.00 Вести
9.55 «О самом главном»
11.35, 14.30, 17.30, 19.35 Местное время. Вести-Москва
11.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+
14.50, 4.45 Вести. Дежурная часть
15.00 Т/с «АРОМАТ ШИПОВНИКА» 12+
18.15 «Прямой эфир» 16+
21.00 Т/с «МИНДАЛЬНЫЙ ПРИВКУС ЛЮБВИ» 12+
22.55 Специальный корреспондент 16+
0.40 Ночная смена. «Биохимия предательства» «Угрозы современного мира. ГМО» 12+
2.50 Т/с «НЕОТЛОЖКА» 12+
3.45 Комната смеха

ЧТВ
6.07-6.10, 6.35-6.41 Вести-Чăваш ен
7.07-7.10, 7.35-7.41 Вести-Чувашия. Утро
8.07-8.10, 8.35-8.41 Вести-Чувашия. Утро
11.35-11.55 Вести-Чăваш ен
14.30-14.50 Вести-Чувашия
17.30-17.50 Вести-Чăваш ен
19.35-20.00 Вести-Чувашия

РОССИЯ К
6.30 «Евроньюс»
10.00, 15.00, 19.30, 23.30 Новости культуры
10.15, 1.55 «Наблюдатель»
11.15, 16.00, 20.45, 23.25 Карамзин - 250
11.20 Х/ф «БЕЗ ВИНЫ ВИНОВАТЫЕ»
12.55 «Эрмитаж»
13.20, 23.50 Х/ф «КАРТИНА»
14.40 Д/ф «Бухта Ха-Лонг. Удивительный мир островов»
15.10 «Михаил Булгаков. Черный снег» Фильмы 10-й и 11-й
16.05, 22.00 Д/ф «Правда о вкусе»
17.00 Д/ф «Зал Столетия во Вроцлаве. Здание будущего»
17.15 Д/ф «Космический лис. Владимир Челомей»
18.00 С. Франк, Д. Шостакович. Сонаты для виолончели и фортепиано. Александр Князев, Николай Луганский
19.00 Д/ф «Ассизи. Земля святых»
19.15 «Спокойной ночи, малыши!»
19.45 Главная роль
20.05 «Абсолютный слух»
20.50 Д/ф «85 лет Георгию Гречко. «Траектория судьбы»
21.20 Власть факта. «История раскола»
23.00 Д/с «Романовы. Личные хроники века»
23.45 Худсовет
1.15 «Больше, чем любовь»

НТВ
5.00 Т/с «СУПРУГИ» 16+
6.00 «Новое утро»
9.00 Т/с «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА» 16+
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня
10.20 Т/с «МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА» 16+
12.00 Суд присяжных 16+
13.20 Обзор. Чрезвычайное происшествие
13.50 «Место встречи»
15.00, 16.20 Т/с «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» 16+
18.00 «Говорим и показываем» 16+
19.40 Т/с «СТЕПНЫЕ ВОЛКИ» 16+
22.30 «Итоги дня»
22.55 Приключенческий боевик «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ. СМЕРЧ» 16+
0.50 «Место встречи» 16+
2.00 Квартирный вопрос 0+
3.05 Т/с «ППС» 16+

ТВЦ
6.00 «Настроение»
8.10 «Доктор И...» 16+
8.45 Х/ф «ЗОЛОТАЯ МИНА»
11.30, 14.30, 19.40, 22.00 События
11.50 Х/ф «ИНСПЕКТОР МОРС» 16+
13.40 «Мой герой» 12+
14.50 «Удар властью. Михаил Саакашвили» 16+
15.40 Х/ф «КОММУНАЛКА» 12+
17.30 Город новостей
17.40 Т/с «СНАЙПЕРЫ. ЛЮБОВЬ ПОД ПРИЦЕЛОМ» 16+
20.00 «Право голоса» 16+
21.45 Петровка, 38 16+
22.30 Линия защиты 16+
23.05 «Хроники московского быта. Предчувствие смерти» 12+
0.00 События. 25-й час
0.25 «Русский вопрос» 12+

REN-TV
5.00, 9.00, 4.50 «Территория заблуждений» 16+
6.00 «Документальный проект» 16+
7.00 «С бодрым утром!» 16+
8.30, 12.30, 16.30, 19.30, 23.00 «Новости» 16+
11.00 Д/ф «Исцеление смертью» 16+
12.00, 16.05, 19.00 «Информационная программа 112» 16+
13.00 Званый ужин 16+
14.00 Х/ф «ДОЛГИЙ ПОЦЕЛУЙ НА НОЧЬ» 16+
17.00, 4.10 «Тайны Чапман» 16+
18.00, 1.50 «Самые шокирующие гипотезы» 16+
20.00 Х/ф «СПЕЦИАЛИСТ» 16+
22.00 «Смотреть всем!» 16+
23.25 Т/с «СПАРТАК: БОГИ АРЕНЫ» 18+

Чăваш Наци телекуравĕ
6.00 «Батальон моей Родины» 12+
7.00, 19.00, 22.30 «Республика» Хыпарсен кăларăмĕ
7.15 «Тĕплĕ калаçу» 12+
7.30 «Çĕр тивлечĕ» 12+
8.00, 20.00, 23.00 «Республика» Информационная программа
8.30 «День перемен» 6+
9.00 «Комфортный город» 12+
9.30 «УСАЛ-ТĔСЕЛ» Чăвашла куçарнă фильм 16+
12.00 «Преступление и наказание» Спектакль по роману Ф.М. Достоевского 16+
15.30 «Икĕ Типшĕм» Уяв концерчĕ 12+
18.00 «Современная вербовка. Осторожно-зомби!» Документальный фильм 16+
19.15 «Чăваш халăх юмахĕсем» 0+
19.30 «Ылтăн çÿпçерен» 12+
20.30 «Правительственная связь» 12+
21.00 «Весомая личность» 12+
21.30 «Спортивные надежды» 6+
22.00 «Ӳнер тĕнчи. Анатолий Музыкантов» 6+
23.30 «КАПИТАНА КАЧЧА ТУХАС» Чăвашла куçарнă фильм 12+

Чăваш Наци радиовĕ
06.00, 07.00, 10.00, 12.00, 13.00, 15.00, 18.00, 20.00, 22.00 Хыпарсем /12+/
08.00, 09.00, 11.00, 14.00, 16.00, 17.00, 19.00, 21.00, 23.00 Новости /12+/
06.10-06.30 Ирхи кăмăл /12+/
06.30-07.00 Республика сасси /12+/
07.10-08.00 Ирхи кăмăл /12+/
08.10-08.30, 09.10-09.30, 11.10-11.30, 15.10-15.30, 16.10-16.30, 17.10-17.30, 18.10- 18.30, 19.10-19.30, 20.10-20.30, 21.10-21.30, 23.10-23.30 Юрă вăчăри /12+/
10.10-10.30, 14.10-14.30, 22.10-22.30 Тăван юрă-кĕвĕ /12+/
08.30-09.00 Социальный вопрос /12+/
10.30-11.00 Тăван ăс-хакăл /12+/
11.30-12.00 Çĕр сум /12+/
12.10-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем /12+/
14.10-15.00 Тата мĕн кирлĕ пурнăçра /12+/
15.10-16.00 Асăмри юрăсем /12+/
17.30-18.00 Пĕччен мар /12+/
18.30-19.00 Ялтан яла /12+/
19.30-20.00 Тĕплĕ калаçу /12+/
20.30-21.00 Библи калавĕсем /6+/
21.10-22.00 Çиларман-шоу /12+/
22.30-23.00 Республика сасси /12+/

ЧĂВАШ РАДИО «РАÇÇЕЙ РАДИО» КАНАЛĔПЕ
6.10 Вести-Чувашия
6.24 Анонс передач
6.27 Ирхи концерт
6.40 Столичный курьер
6.54 Юрă çаврăмĕ
6.58-7.00 Погода
* * *
7.10 Вести-Чувашия
7.23 Паянхи кун
7.26 Эра: экономика, расчет, анализ
7.37 Права потребителя
7.43-8.00 Çӳпçипе хупăлчи
* * *
12.10-13.00 Самое время. Прямой эфир
* * *
18.10 Çĕнĕ хыпарсем
18.24 Юрă çаврăмĕ
18.29 Будни ЖКХ
18.39 Каçхи юмах
18.49-19.00 Вести-Чувашия

26 кĕçнерникун

1 КАНАЛ
5.00 «Доброе утро»
9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 0.15, 3.00 Новости
9.20, 4.20 «Контрольная закупка»
9.50 «Жить здорово!» 12+
10.55, 3.20 «Модный приговор»
12.15, 19.50 «Пусть говорят» 16+
13.25 «Таблетка» 16+
13.55, 15.15, 1.30 «Время покажет» 16+
16.00 «Мужское / Женское» 16+
17.00, 2.20, 3.05 «Наедине со всеми» 16+
18.45 «Давай поженимся!» 16+
21.00 «Время»
21.35 Т/с «ИЩЕЙКА» 12+
23.40 «Вечерний Ургант» 16+
0.30 «На ночь глядя» 16+

РОССИЯ 1
5.00, 9.15 Утро России
9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 17.50, 20.00 Вести
9.55 «О самом главном»
11.35, 14.30, 17.30, 19.35 Местное время. Вести-Москва
11.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+
14.50, 4.45 Вести. Дежурная часть
15.00 Т/с «АРОМАТ ШИПОВНИКА» 12+
18.15 «Прямой эфир» 16+
21.00 Т/с «МИНДАЛЬНЫЙ ПРИВКУС ЛЮБВИ» 12+
22.55 «Поединок» 12+
0.40 Ночная смена. «Перемышль. Подвиг на границе» «Семь нот для Безымянной высоты. Правда о подвиге» 12+

ЧТВ
6.07-6.10, 6.35-6.41 Вести-Чăваш ен
7.07-7.10, 7.35-7.41 Вести-Чувашия. Утро
8.07-8.10, 8.35-8.41 Вести-Чувашия. Утро
9.00 Доступная среда. С сурдопереводом. Премьера
9.15 Я люблю Чувашию
9.30 Военное детство
9.40-9.55 Чебоксарские адреса
11.35-11.55 Вести-Чăваш ен
14.30-14.50 Вести-Чувашия
17.30-17.50 Вести-Чăваш ен
19.35-20.00 Вести-Чувашия

РОССИЯ К
6.30 «Евроньюс»
10.00, 15.00, 19.30, 23.30 Новости культуры
10.15, 1.55 «Наблюдатель»
11.15, 14.45, 16.00, 20.45, 23.25 Карамзин - 250
11.20 Х/ф «ЧЕЛОВЕК В ФУТЛЯРЕ»
12.55 «Россия, любовь моя!» «Саамы: люди восьми сезонов»
13.20, 23.50 Х/ф «КАРТИНА»
14.50 Д/ф «Балахонский манер»
15.10 «Михаил Булгаков. Черный снег» Фильмы 12-й и 13-й
16.05, 22.00 Д/ф «Правда о цвете»
17.05 «Больше, чем любовь»
17.45 Д/ф «Горный парк Вильгельмсхеэ в Касселе, Германия. Между иллюзией и реальностью «
18.00 А. Берг. Концерт для скрипки «Памяти ангела» Гидон Кремер, Колин Дэвис и Симфонический оркестр Баварского радио
18.35 Д/ф «Яхонтов»
19.15 «Спокойной ночи, малыши!»
19.45 Главная роль
20.05 Черные дыры. Белые пятна
20.50 «Правила жизни»
21.15 «Культурная революция»
23.00 Д/с «Романовы. Личные хроники века»
23.45 Худсовет
1.15 Д/ф «Космический лис. Владимир Челомей»

НТВ
5.00 Т/с «СУПРУГИ» 16+
6.00 «Новое утро»
9.00 Т/с «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА» 16+
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня
10.20 Т/с «МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА» 16+
12.00 Суд присяжных 16+
13.20 Обзор. Чрезвычайное происшествие
13.50 «Место встречи»
15.00, 16.20 Т/с «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» 16+
18.00 «Говорим и показываем» 16+
19.40 Т/с «СТЕПНЫЕ ВОЛКИ» 16+
22.30 «Итоги дня»
22.55 Приключенческий боевик «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ. СМЕРЧ» 16+
0.50 «Место встречи» 16+

ТВЦ
6.00 «Настроение»
8.10 «Доктор И...» 16+
8.45 Х/ф «ЧАСТНЫЙ ДЕТЕКТИВ, ИЛИ ОПЕРАЦИЯ «КООПЕРАЦИЯ» 12+
10.40 Д/ф «Десять женщин Дмитрия Харатьяна» 12+
11.30, 14.30, 19.40, 22.00 События
11.50 Х/ф «ИНСПЕКТОР МОРС» 16+
13.40 «Мой герой» 12+
14.50 «Хроники московского быта. Предчувствие смерти» 12+
15.40 Х/ф «КОММУНАЛКА» 12+
17.30 Город новостей
17.40 Т/с «СНАЙПЕРЫ. ЛЮБОВЬ ПОД ПРИЦЕЛОМ» 16+
20.00 «Право голоса» 16+
21.45 Петровка, 38 16+
22.30 «Обложка. Война компроматов» 16+
23.05 «Советские мафии. Король Филипп» 16+
0.00 События. 25-й час
0.30 Х/ф «ЧЕЛОВЕК, КОТОРЫЙ СМЕЕТСЯ» 16+

REN-TV
5.00, 4.30 «Территория заблуждений» 16+
6.00, 9.00 «Документальный проект» 16+
7.00 «С бодрым утром!» 16+
8.30, 12.30, 16.30, 19.30, 23.00 «Новости» 16+
12.00, 16.00, 19.00 «Информационная программа 112» 16+
13.00 Званый ужин 16+
14.00 Х/ф «СПЕЦИАЛИСТ» 16+
17.00, 3.40 «Тайны Чапман» 16+
18.00 «Самые шокирующие гипотезы» 16+
20.00 Х/ф «ЗОНА СМЕРТЕЛЬНОЙ ОПАСНОСТИ» 16+
21.50 «Смотреть всем!» 16+
23.25 Т/с «СПАРТАК: КРОВЬ И ПЕСОК» 18+
1.40 «Минтранс» 16+

Чăваш Наци телекуравĕ
6.00 «Современная вербовка. Осторожно-зомби!» Документальный фильм 16+
7.00, 19.00, 22.30 «Республика» Хыпарсен кăларăмĕ
7.15 «Чăваш халăх юмахĕсем» 0+
7.30 «Ылтăн çÿпçерен» 12+
8.00, 20.00, 23.00 «Республика» Информационная программа
8.30 «Правительственная связь» 12+
9.00 «Весомая личность» 12+
9.30 «Спортивные надежды» 6+
9.45 «КАПИТАНА КАЧЧА ТУХАС» Чăвашла куçарнă фильм 12+
11.30 «Концерт Ирины Музыкантовой» 12+
14.00 «Юратсан юрлас килет» Чăваш патшалăх академи драма театрĕ 12+
17.00 «30 лет на сцене» Творческий вечер В. Двойновой 12+
19.15, 22.45 «Пичет тишкерĕвĕ» 6+
19.30 «Эх, юррăм, янăра» 12+
20.20, 23.20 «Обзор прессы» 6+
20.30, 23.30 «Наша Республика. Главная тема» 12+
21.00 «Умереть в Сталинграде» Документальный фильм 16+
22.00 «Комфортный город» 12+
0.00 «Рия» Илемлĕ фильм 16+

Чăваш Наци радиовĕ
06.00, 07.00, 10.00, 12.00, 13.00, 15.00, 18.00, 20.00, 22.00 Хыпарсем /12+/
08.00, 09.00, 11.00, 14.00, 16.00, 17.00, 19.00, 21.00, 23.00 Новости /12+/
06.10-06.30 Ирхи кăмăл /12+/
06.30-07.00 Республика сасси /12+/
07.10-08.00 Ирхи кăмăл /12+/
08.10-08.30, 09.10-09.30, 11.10-11.30, 15.10-15.30, 16.10-16.30, 17.10-17.30, 18.10-18.30, 19.10,19.30, 20.10-20.30, 21.10-21.30, 23.10-23.30 Юрă вăчăри /12+/
10.10-10.30, 14.10-14.30, 22.10-22.30 Тăван юрă-кĕвĕ /12+/
08.30-09.00 Республика сасси /12+/
09.30-10.00 Тĕплĕ калаçу /12+/
10.30-11.00 Социальный вопрос /12+/
11.10-12.00 Чĕнтĕрлĕ чаршав /12+/
12.10-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем /12+/
14.30-15.00 Азы православия /12+/
15.30-16.00 Путешествие в историю чуваш /12+/
17.30-18.00 Ачалăх урхамахĕ /6+/
18.30-19.00 Туслăх. Дуслык. Дружба /12+/
19.30-20.00 Пĕччен мар /12+/
20.30-21.00 Библи калавĕсем /6+/
21.30-22.00 Республика сасси /12+/

ЧĂВАШ РАДИО «РАÇÇЕЙ РАДИО» КАНАЛĔПЕ
6.10 Вести-Чувашия
6.24 Анонс передач
6.26 Спорт площадки
6.35 Юрă çаврăмĕ
6.40 Столичный курьер
6.53 Реплика
6.58-7.00 Погода
* * *
7.10 Вести-Чувашия
7.22 Паянхи кун
7.27-8.00 Открытая студия. Прямой эфир
* * *
12.10-13.00 День за днем. Радиожурнал
* * *
18.10 Çĕнĕ хыпарсем
18.24 Шăнкăрав
18.49-19.00 Вести-Чувашия

27 эрнекун

1 КАНАЛ
5.00 «Доброе утро»
9.00, 12.00, 15.00, 18.00 Новости
9.20 «Контрольная закупка»
9.50 «Жить здорово!» 12+
10.55 «Модный приговор»
12.15 «Пусть говорят» 16+
13.25 «Таблетка» 16+
13.55, 15.15 «Время покажет» 16+
16.00, 5.00 «Мужское / Женское» 16+
17.00 «Жди меня»
18.45 «Человек и закон» 16+
19.50 «Поле чудес» 16+
21.00 «Время»
21.30 «Шансон года» 16+
23.20 «Вечерний Ургант» 16+
0.15 «Джеймс Браун: Путь наверх» 16+
2.45 Х/ф «УВЛЕЧЕНИЕ СТЕЛЛЫ» 16+

РОССИЯ 1
5.00, 9.15 Утро России
9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 17.50, 20.00 Вести
9.55 «О самом главном»
11.35, 14.30, 17.30, 19.35 Местное время. Вести-Москва
11.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+
14.50 Вести. Дежурная часть
15.00 Т/с «АРОМАТ ШИПОВНИКА» 12+
18.15 «Прямой эфир» 16+
21.00 «Петросян-шоу» 16+
23.05 Х/ф «ТЕРРОР ЛЮБОВЬЮ» 12+
3.25 «Смертельное оружие. Судьба Макарова» 12+
4.25 Комната смеха

ЧТВ
6.07-6.10, 6.35-6.41 Вести-Чăваш ен
7.07-7.10, 7.35-7.41 Вести-Чувашия. Утро
8.07-8.10, 8.35-8.41 Вести-Чувашия. Утро
9.00 Наша Республика. Главная тема
9.20 Личные деньги
9.30 Обзор прессы
9.40-9.55 Солнечный зайчик (на чувашском языке)
11.35-11.55 Вести-ПФО
14.30-14.50 Вести-Чувашия
17.30-17.50 Вести-Чăваш ен
19.35-20.00 Вести-Чувашия

РОССИЯ К
6.30 «Евроньюс»
10.00, 15.00, 19.30, 23.30 Новости культуры
10.20 Х/ф «ВАЛЕРИЙ ЧКАЛОВ»
12.10, 14.40, 16.00, 20.55, 23.25 Карамзин - 250
12.15 Д/ф «Магия стекла»
12.25 Д/ф «Хор Жарова»
12.55 «Письма из провинции»
13.20 Х/ф «КАРТИНА»
14.45 Д/ф «Старый город Гаваны»
15.10 «Михаил Булгаков. Черный снег» Фильм 14-й и 15-й
16.05 «Царская ложа»
16.50 Х/ф «СЛУЧАЙНЫЕ ПАССАЖИРЫ»
18.15 Александр Бузлов, Юрий Башмет и Камерный ансамбль «Солисты Москвы» в Большом зале Берлинской филармонии
19.10 Д/ф «Сакро-Монте-ди-Оропа»
19.45 Смехоностальгия
20.10, 1.55 «Искатели» «Непобедимые аланы»
21.00 Х/ф «БЕЛЫЙ СНЕГ РОССИИ»
22.30 «Линия жизни»
23.45 Худсовет
23.50 Х/ф «КОНЕЦ ДНЯ»
1.50 Д/ф «Антонио Сальери»

НТВ
5.00 Т/с «СУПРУГИ» 16+
6.00 «Новое утро»
9.00 Т/с «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА» 16+
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня
10.20 Т/с «МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА» 16+
12.00 Суд присяжных 16+
13.20 Обзор. Чрезвычайное происшествие
13.50 «Место встречи»
15.00, 16.20 Т/с «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» 16+
18.00 «Говорим и показываем»
19.45 «ЧП. Расследование» 16+
20.15 Т/с «СТЕПНЫЕ ВОЛКИ» 16+
23.10 «Большинство» Общественно-политическое ток-шоу
1.00 «Место встречи» 16+
2.10 «Битва за Север» 16+
3.05 Т/с «ППС» 16+

ТВЦ
6.00 «Настроение»
8.10 Х/ф «ТИХИЕ ОМУТЫ» 12+
10.55 «Семь стариков и одна девушка» 12+
11.30, 14.30, 22.00 События
11.50 Х/ф «ИНСПЕКТОР МОРС» 16+
13.40 «Мой герой» 12+
14.50 «Обложка. Война компроматов» 16+
15.25 Х/ф «ХОЧУ РЕБЕНКА» 16+
17.30 Город новостей
17.40 Х/ф «ЗАСТАВА В ГОРАХ» 12+
19.40 «В центре событий»
20.40 «Право голоса» 16+
22.30 Вера Сотникова в программе «Жена. История любви» 16+
0.00 Д/ф «Польские красавицы. Кино с акцентом» 12+
1.05 Х/ф «СЕРДЦЕЕДКИ» 16+
3.15 Петровка, 38 16+
3.30 Д/ф «Добыча. Алмазы» 12+

REN-TV
5.00 «Территория заблуждений» 16+
6.00, 9.00 «Документальный проект» 16+
7.00 «С бодрым утром!» 16+
8.30, 12.30, 16.30, 19.30 «Новости» 16+
12.00, 16.00, 19.00 «Информационная программа 112» 16+
13.00 Званый ужин 16+
14.00 Х/ф «ЗОНА СМЕРТЕЛЬНОЙ ОПАСНОСТИ» 16+
17.00 Д/с «Русские идут» 16+
20.00 Х/ф «ГЛУБОКОЕ СИНЕЕ МОРЕ» 16+
22.00 Х/ф «ПОСЕЙДОН» 16+
23.40 Х/ф «СРЕДЬ БЕЛА ДНЯ» 16+
1.30 Х/ф «АФЕРА ТОМАСА КРАУНА» 16+
3.15 Х/ф «НЕ УКРАДИ» 16+
4.45 Х/ф «ПРИЗРАКИ БЫВШИХ ПОДРУЖЕК» 16+

Чăваш Наци телекуравĕ
6.00 «Умереть в Сталинграде» Документальный фильм 16+
7.00, 19.00, 22.30 «Республика» Хыпарсен кăларăмĕ
7.15 «Пичет тишкерĕвĕ» 6+
7.30 «Эх, юррăм, янăра» 12+
8.00, 20.00, 23.00 «Республика» Информационная программа
8.20 «Обзор прессы» 6+
8.30 «Наша Республика. Главная тема» 12+
9.00 «Комфортный город» 12+
9.30 «МУСКАВ КУÇÇУЛЕ ĔНЕНМЕСТ» Чăвашла куçарнă фильм 12+
12.30 «Творческий вечер Веры Кузьминой» 12+
16.00 «Шӳт хыççăн шӳт» Кулăшпа сатира театрĕн концерчĕ 12+
19.15 «Чăваш халăх юмахĕсем» 0+
19.30 «Пехил» 12+
20.30 «Я люблю Чувашию!» 6+
20.45 «Территория занятости» 12+
21.00 «IT - не обойти» 12+
21.15 «ДЖУНГЛИРЕ ÇУХАЛНИСЕМ» Чăвашла куçарнă фильм 12+
23.30 «ПĔЧĔК СВИДЕТЕЛЬ» Чăвашла куçарнă фильм 12+

Чăваш Наци радиовĕ
06.00, 07.00, 10.00, 12.00, 13.00, 15.00, 18.00, 20.00, 22.00 Хыпарсем /12+/
08.00, 09.00, 11.00, 14.00, 16.00, 17.00, 19.00, 21.00, 23.00 Новости /12+/

06.10-06.30 Ирхи кăмăл /12+/
06.30-07.00 Республика сасси /12+/
07.10-08.00 Ирхи кăмăл /12+/
08.10-8.30, 09.10-09.30, 11.10-11.30, 15.10-15.30, 16.10-16.30, 17.10-17.30, 18.10- 18.30, 19.10-19.30, 20.10-20.30, 21.10-21.30, 23.10-23.30 Юрă вăчăри /12+/
10.10-10.30, 14.10-14.30, 22.10-22.30 Тăван юрă-кĕвĕ /12+/
08.30-09.00 Республика сасси /12+/
10.30-11.00 Туслăх. Дуслык. Дружба /12+/
11.30-12.00 Литература çӳпçинчен /12+/
12.10-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем /12+/
14.30-15.00 Точка зрения ЛДПР /12+/
15.10-16.00 Пачăшкă сăмахĕ /12+/
16.30-17.00 Экстренный час /16+/
17.10-18.00 Тус-юлташ саламĕ /0+/
18.10-18.15 Пичет тишкерĕвĕ /12+/
18.30-19.00 Вăрман кĕвви /12+/
19.10-19.15 Обзор прессы /12+/
20.05-24.00 Каçхи микс /12+/

ЧĂВАШ РАДИО «РАÇÇЕЙ РАДИО» КАНАЛĔПЕ
6.10 Вести-Чувашия
6.24 Анонс передач
6.26 Чăваш тĕнчи
6.35 Юрă çаврăмĕ
6.40 Столичный курьер
6.53 Пресса тишкерĕвĕ
6.58-7.00 Погода
* * *
7.10 Вести-Чувашия
7.23 Паянхи кун
7.28 Из сводок МВД
7.38 Паттăрлăх
7.48-8.00 Поэзи çăлкуçĕ
* * *
12.10-13.00 День за днем. Радиожурнал
* * *
18.10 Çĕнĕ хыпарсем
18.24 Обзор прессы
18.29 Ăраскал
18.49-19.00 Вести-Чувашия

28 шăматкун

1 КАНАЛ
6.00, 10.00, 12.00, 15.00, 18.00 Новости
6.10 Х/ф «ПРОЕКТ «АЛЬФА» 12+
8.00 «Играй, гармонь любимая!»
8.45 «Смешарики. Новые приключения»
9.00 «Умницы и умники» 12+
9.45 «Слово пастыря»
10.15 «Смак» 12+
10.55 «Ольга Шукшина. «Если бы папа был жив...» 12+
12.15 «Идеальный ремонт»
13.15 «На 10 лет моложе» 16+
14.00 «Теория заговора» 16+
15.15 Х/ф «УСНУВШИЙ ПАССАЖИР» 16+
16.50 «Кто хочет стать миллионером?»
18.10 «Угадай мелодию» 12+
18.45 «Без страховки» Финал 16+
21.00 «Время»
21.20 «Сегодня вечером» 16+
23.00 «МаксимМаксим» 16+
0.10 Х/ф «ТРОЙНОЙ ФОРСАЖ: ТОКИЙСКИЙ ДРИФТ» 16+
2.05 Х/ф «МОРПЕХИ» 16+
4.20 «Модный приговор»

РОССИЯ 1
5.10 Х/ф «КЛАД»
6.45 Диалоги о животных
7.40, 11.10, 14.20 Местное время. Вести-Москва
8.00, 11.00, 14.00 Вести
8.10 Россия. Местное время 12+
9.15 «Правила движения» 12+
10.10 «Личное. Алексей Чумаков» 12+
11.20 Х/ф «ДОЧЬ БАЯНИСТА» 12+
13.05, 14.30 Х/ф «СЕРЬЕЗНЫЕ ОТНОШЕНИЯ» 12+
17.00 «Один в один. Битва сезонов» Лучшее 12+
20.00 Вести в субботу
21.00 Х/ф «ДОЛГИ СОВЕСТИ» 12+
0.55 Х/ф «СЕРЕБРИСТЫЙ ЗВОН РУЧЬЯ» 12+
3.00 Т/с «МАРШ ТУРЕЦКОГО-2» 12+

ЧТВ
7.40-8.00 Вести-Чăваш ен
8.10-9.15 Для вас, любимые. Концерт по заявкам
14.20-14.30 Вести-Чувашия

РОССИЯ К
6.30 «Евроньюс»
10.00 Библейский сюжет
10.30, 17.30, 23.40 Карамзин - 250
10.35 Х/ф «СЛУЧАЙНЫЕ ПАССАЖИРЫ»
11.55 Пряничный домик. «Сколь веревочке ни виться...»
12.25 «На этой неделе... 100 лет назад. Нефронтовые заметки»
12.50 Государственный академический ансамбль народного танца имени Игоря Моисеева. М. Мусоргский «Ночь на Лысой горе»
13.35 Д/ф «На краю земли российской»
14.45 Х/ф «БЕЛЫЙ СНЕГ РОССИИ»
16.15 Д/ф «Тайна архива Ходасевича. Рассказ Сони Богатыревой»
17.00 Новости культуры с Владиславом Флярковским
17.35, 1.15 Д/ф «Табу. Последний шаман»
18.00 Х/ф «В ЧЕТВЕРГ И БОЛЬШЕ НИКОГДА»
19.30 «Больше, чем любовь»
20.10 «Романтика романса» Шлягеры 60-х
21.10 Х/ф «СКРОМНОЕ ОБАЯНИЕ БУРЖУАЗИИ»
23.00 «Белая студия»
23.45 Х/ф «ОЧЕРЕДНОЙ РЕЙС»
1.45 М/ф «Сизый голубочек»
1.55 «Искатели» «Кавказские амазонки»
2.40 Д/ф «Паровая насосная станция Вауда»

НТВ
5.00 «Преступление в стиле модерн» 16+
5.35, 1.20 Т/с «ТИХАЯ ОХОТА» 16+
7.25 Смотр 0+
8.00, 10.00, 16.00 Сегодня
8.15 «Жилищная лотерея Плюс» 0+
8.45 «Готовим с Алексеем Зиминым» 0+
9.20 Кулинарный поединок 0+
10.20 Главная дорога 16+
11.00 «Еда живая и мертвая» Научно-популярный цикл Сергея Малоземова 12+
12.00 Квартирный вопрос 0+
13.05 «Высоцкая Life» 12+
14.00 «Поедем, поедим!» 0+
15.05 Своя игра 0+
16.20 НТВ-Видение. «Афон. Русское наследие» 16+
17.15 «Зеркало для героя» с Оксаной Пушкиной 12+
18.00 Следствие вели...16+
19.00 «Центральное телевидение» с Вадимом Такменевым
20.00 «Новые русские сенсации» 16+
21.00 Ты не поверишь! 16+
22.00 «Салтыков-Щедрин шоу» 16+
23.00 «Звонок» Пранк-шоу16+
23.30 Х/ф «ТИХАЯ ЗАСТАВА» 16+
3.10 Т/с «ППС» 16+

ТВЦ
5.55 Марш-бросок 12+
6.30 АБВГДейка
7.00 Х/ф «КОРОЛЬ-ЛЯГУШОНОК»
8.00 Православная энциклопедия 6+
8.25 Х/ф «ОДИНОКАЯ ЖЕНЩИНА ЖЕЛАЕТ ПОЗНАКОМИТЬСЯ» 12+
10.15, 11.45 Х/ф «ЗАСТАВА В ГОРАХ» 12+
11.30, 14.30, 23.25 События
12.35 Х/ф «РИТА» 12+
14.50 Петровка, 38 16+
15.00 Х/ф «ЖЕНСКАЯ ЛОГИКА» 12+
17.00 Х/ф «ТОТ, КТО РЯДОМ» 12+
21.00 «Постскриптум» с Алексеем Пушковым
22.10 «Право знать!» Ток-шоу 16+
23.40 «Право голоса» 16+
2.45 «Два года после Украины» 16+
3.10 Х/ф «ИНСПЕКТОР ЛЬЮИС» 12+
4.45 Д/ф «Квартирное рейдерство» 16+

REN-TV
5.00 Х/ф «ПРИЗРАКИ БЫВШИХ ПОДРУЖЕК» 16+
6.20 Х/ф «ПОСЕЙДОН» 16+
8.00 Х/ф «ГЛУБОКОЕ СИНЕЕ МОРЕ» 16+
10.00 «Минтранс» 16+
10.45 «Ремонт по-честному» 16+
11.30 «Самая полезная программа» 16+
12.30 «Новости» 16+
13.00 «Военная тайна» 16+
17.00 «Территория заблуждений» 16+
19.00, 3.40 «Смех в конце тоннеля» Концерт Михаила Задорнова 16+
21.00 Т/с «СНАЙПЕР. ОРУЖИЕ ВОЗМЕЗДИЯ» 16+
0.30 Х/ф «СВОЛОЧИ» 16+
2.20 Х/ф «ДРУЖБА ОСОБОГО НАЗНАЧЕНИЯ» 16+

Чăваш Наци телекуравĕ
6.00 «Венок дружбы» 12+
7.00 «Республика» Хыпарсен кăларăмĕ
7.15 «Чăваш халăх юмахĕсем» 0+
7.30 «Пехил» 12+
8.00 «Республика» Информационная программа
8.30 «Я люблю Чувашию!» 6+
8.45 «IT - не обойти» 12+
9.00 «Жемчужинки Чувашии» 0+
12.00 «Пичет тишкерĕвĕ» 6+
12.05 «МАН УПĂШКА ПУЛСАМĂР» Чăвашла куçарнă фильм 12+
14.00 «Сарпиге» Балет в 2-х актах по сказке Е. Никитина 6+
15.30 «Иксĕлми çăлкуçсем» 12+
18.00 «Наша Республика. Главная тема» 12+
18.30 «Сделано в Чувашии» 12+
18.40 «Спортивные надежды» 6+
19.00 «Çĕр тивлечĕ» 12+
19.30 «Учим чувашский» 6+
20.00 «Сире савса юрлатпар» А. Кузнецов 6+
22.30 «КАПКĂНРИ КАПКĂН» Чăвашла куçарнă фильм 12+

Чăваш Наци радиовĕ
06.00-06.20, 07.00-8.00, 08.00-08.20, 9.00-10.00, 10.00-10.20, 11.00-11.20, 15.20-16.00, 16.10-17.00, 17.00-17.20, 18.00-18.20, 19.00-19.20 Юрă вăчăри /12+/
06.20-07.00 Литература çӳпçинчен /12+/
08.20-09.00 Голос Республики /12/
10.20-11.00 Символ веры /12+/
11.20-12.00 Ачалăх урхамахĕ /6+/
12.00-12.10. 16.00-16.10. 20.00-20.10 Новости /12+/
12.10-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем /12+/
15.00-15.10 Пичет тишкерĕвĕ /12+/
16.10-16.15 Обзор прессы /12+/
17.20-18.00 Шурăмпуç /12+/
18.20-19.00 Пурнăç çынни /12+/
19.20-20.00 Уйăхпи юмахĕсем /6+/
20.05-24.00 Каçхи микс /12+/

ЧĂВАШ РАДИО «РАÇÇЕЙ РАДИО» КАНАЛĔПЕ
7.10 Вести-Чувашия
7.23 Анонс передач
7.25 Паянхи кун
7.31 Столичный курьер
7.42 С нами Бог
7.57-8.00 Юрă çаврăмĕ
* * *
12.10 Точка роста
12.28 Килте пĕçерер-ха
12.34-13.00 Эсир юратнă юрă-кĕвĕ
* * *
18.10-19.00 Юрă пултăр парне. Тӳрĕ эфир

29 вырсарникун

1 КАНАЛ
5.25, 6.10 Х/ф «ОЗ: ВЕЛИКИЙ И УЖАСНЫЙ» 12+
6.00, 10.00, 12.00 Новости
7.50 «Служу Отчизне!»
8.20 «Смешарики. ПИН-код»
8.35 «Здоровье» 16+
9.40 «Непутевые заметки» 12+
10.10 «Следуй за мной»
10.35 «Пока все дома»
11.25 «Фазенда»
12.15 «Открытие Китая»
12.45 «Гости по воскресеньям»
13.40 Х/ф «ТРИ ПЛЮС ДВА»
15.40 «Романовы» 12+
17.45 Юбилейный вечер Валерия и Константина Меладзе
19.55 «Аффтар жжот» 16+
21.00 Воскресное «Время»
22.30 «Что? Где? Когда?» Летняя серия игр
23.40 Х/ф «ПРЕВОСХОДСТВО БОРНА» 12+
1.40 Х/ф «ЛЮБОВЬ В КОСМОСЕ» 12+
3.40 «Модный приговор»

РОССИЯ 1
4.55 Х/ф «К КОМУ ЗАЛЕТЕЛ ПЕВЧИЙ КЕНАР...»
7.00 Мульт утро
7.30 «Сам себе режиссер»
8.20, 3.25 «Смехопанорама» Евгения Петросяна
8.50 Утренняя почта
9.30 «Сто к одному»
10.20 Местное время. Вести-Москва. Неделя в городе
11.00, 14.00 Вести
11.10 «Смеяться разрешается»
12.30, 14.20 Х/ф «ПОДАРИ МНЕ ВОСКРЕСЕНЬЕ» 12+
20.00 Вести недели
22.00 «Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым» 12+
0.30 Т/с «ПО ГОРЯЧИМ СЛЕДАМ» 12+
2.30 «Народный маркиз. Игорь Дмитриев» 12+
3.55 Комната смеха

ЧТВ
10.20-11.00 Вести-Чувашия. События недели

РОССИЯ К
6.30 «Евроньюс»
10.00 «Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфировым»
10.35 Х/ф «ОЧЕРЕДНОЙ РЕЙС»
12.05, 16.20, 22.55 Карамзин - 250
12.10 «Легенды мирового кино» Дин Рид
12.40 «Россия, любовь моя!» «Абазины. Вкус меда и халвы»
13.10 «Кто там...»
13.40, 23.55 Д/ф «Птичий рай. Аггельский национальный парк»
14.40 «Что делать?»
15.25 Х/ф «ШВЕДСКАЯ СПИЧКА»
16.25 «Пешком...» Москва шоколадная
16.55, 1.55 «Искатели» «Тайна узников Кексгольмской крепости»
17.45 Хрустальный бал «Хрустальной Турандот» Бенефис Александра Ширвиндта
19.10 Красная площадь. Концерт, посвященный Дню славянской письменности и культуры
20.45 Д/ф «Плюмбум. Металлический мальчик»
21.25 Х/ф «ПЛЮМБУМ, ИЛИ ОПАСНАЯ ИГРА»
23.00 «Ближний круг Дмитрия Крымова»
0.55 Только классика. Антти Сарпила и его «Swing Band»
1.40 М/ф «Прежде мы были птицами»
2.40 Д/ф «Хюэ - город, где улыбается печаль»

НТВ
5.05, 0.45 Т/с «ТИХАЯ ОХОТА» 16+
7.00 «Центральное телевидение» 16+
8.00, 10.00, 16.00 Сегодня
8.15 «Русское лото плюс» 0+
8.50 Их нравы 0+
9.25 Едим дома 0+
10.20 «Первая передача» 16+
11.05 «Чудо техники» 12+
12.00 «Дачный ответ» 0+
13.05 «НашПотребНадзор» Не дай себя обмануть! 16+
14.10 «Поедем, поедим!» 0+
15.05 Своя игра 0+
16.20 Х/ф «ТАЙНЫ ФАБЕРЖЕ» 6+
17.15 «Зеркало для героя» с Оксаной Пушкиной 12+
18.00 Следствие вели...16+
19.00 «Акценты недели» Информационная программа
19.45 «Поздняков» 16+
20.00 Х/ф «НИОТКУДА С ЛЮБОВЬЮ, ИЛИ ВЕСЕЛЫЕ ПОХОРОНЫ» 16+
22.40 «Юля Абдулова. Моя исповедь» 16+
23.45 «Я худею» 16+
2.40 Дикий мир 0+

ТНТ
7.00, 7.30, 8.00, 8.30 Т/с «ТНТ. MIX» 16+
9.00 «Дом-2. Lite» 16+
10.00, 10.30 Т/с «САШАТАНЯ» 16+
11.00 «Перезагрузка» 16+
12.00 Т/с «ИМПРОВИЗАЦИЯ» 16+
13.00, 14.00, 21.00 Т/с «ОДНАЖДЫ В РОССИИ» 16+
15.00 Х/ф «ДЖЕК - ПОКОРИТЕЛЬ ВЕЛИКАНОВ» 12+
17.00 Х/ф «Я - ЛЕГЕНДА» 16+
19.00, 19.30 «Однажды в России» 16+
20.00 Т/с «ГДЕ ЛОГИКА?» 16+
22.00 «Stand Up» 16+. Комедийная программа
23.00 «Дом-2. Город любви» 16+
0.00 «Дом-2. После заката» 16+
1.00 Х/ф «ОТРОЧЕСТВО» 18+

ТВЦ
5.40 Х/ф «ЧАСТНЫЙ ДЕТЕКТИВ, ИЛИ ОПЕРАЦИЯ «КООПЕРАЦИЯ» 12+
7.30 «Фактор жизни» 12+
8.05 Х/ф «ХОЧУ РЕБЕНКА» 16+
10.00 Д/ф «Польские красавицы. Кино с акцентом» 12+
10.55 «Барышня и кулинар» 12+
11.30, 0.25 События
11.45 Х/ф «ЧЕЛОВЕК-АМФИБИЯ»
13.40 «Смех с доставкой на дом» 12+
14.30 Московская неделя
15.00 Х/ф «ОДИНОЧКА» 16+
17.05 Х/ф «НАРУШЕНИЕ ПРАВИЛ» 12+
20.45 Х/ф «ДЕКОРАЦИИ УБИЙСТВА» 12+
0.40 Х/ф «РИТА» 12+
2.25 Д/ф «Трудно быть Джуной» 12+
3.15 Х/ф «ОДИНОКАЯ ЖЕНЩИНА ЖЕЛАЕТ ПОЗНАКОМИТЬСЯ» 12+
4.40 Д/ф «Цеховики. Опасное дело» 12+

REN-TV
5.00 «Смех в конце тоннеля» Концерт Михаила Задорнова 16+
5.20 Т/с «СНАЙПЕР. ОРУЖИЕ ВОЗМЕЗДИЯ» 16+
8.30 Т/с «КАРПОВ» 16+
23.00 «Добров в эфире» 16+
0.00 «Соль» Музыкальное шоу Захара Прилепина 16+
1.30 «Военная тайна» 16+
4.50 «Территория заблуждений» 16+

Чăваш Наци телекуравĕ
6.00 «КАПКĂНРИ КАПКĂН» Чăвашла куçарнă фильм 12+
8.30 «Песни России» 12+
12.00 «Обзор прессы» 6+
12.05 «ЮРАТ ТАТА ĔНЕН» Чăвашла куçарнă фильм 12+
14.30 «Истоки» Международный музыкальный этнофестиваль 12+
17.00 «Территория занятости» 12+
17.30 «Весомая личность» 12+
18.00 «Я люблю Чувашию» 12+
18.15 «IT - не обойти» 12+
18.30 «День перемен» 6+
18.30 «Правительственная связь» 12+
19.00 «Личная фотохроника А. Лебедя» 12+
20.00 «Уçă калаçу» 12+
20.30 «Концерт в честь Великой Победы» Раиса Казакова-Сэйт 12+
22.30 «ПРИКАЗ: ЧИКĔ УРЛĂ КАÇМАЛЛА» Чăвашла куçарнă фильм 12+

Чăваш Наци радиовĕ
06.00-06.20, 07.00-07.20, 08.00-09.00, 10.00-11.00, 09.00-10.00, 11.00-11.20, 15.00-15.20, 18.00-18.20 Юрă вăчăри /12+/
06.20-07.00 Республика сасси /12+/
07.20-08.00 Символ веры /12+/
09.20-10.00 Шурăмпуç /12+/
11.20-12.00 Ачалăх урхамахĕ /6+/
12.10-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем /12+/
15.20-16.00 Голос Республики /12+/
16.00-17.00 Чĕнтĕрлĕ чаршав /12+/
17.00-18.00 Çиларман-шоу /12+/
18.20-19.00 Ялтан яла /12+/
19.00-20.00 Янра, юрă! /хит-парад/ /12+/
20.05-24.00 Каçи микс /12+/

ЧĂВАШ РАДИО «РАÇÇЕЙ РАДИО» КАНАЛĔПЕ
7.10 Анонс передач
7.17 Паянхи кун
7.21 Столичный курьер
7.34 Здоровье
7.44 Ĕç çынни
7.55-8.00 Юрă çаврăмĕ
* * *
8.00-9.00 Между Волгой и Уралом
* * *
12.10-13.00 Кайри — мала. Хит-парад
* * *
18.10-19.00 Ылтăн çӳпçерен.

АПАЧĔ ТУТЛĂ ПУЛТĂР

Çуркуннехи салат

2 хăяр, 1 помидор, укроп, петрушка, 2 çăмарта, 100 грамм чăх какайě, пуçлă 1 сухан, 1 чей кашăкě уксус, 50 миллилитр шыв, 2 апат кашăкě хăйма, тăвар кирлě.

Çăмартана, чăх какайне пěçермелле. Çурма çаврашкан туранă сухана уксуспа шыв хутăшěнче 10 минут маринадламалла.

Хăярпа помидора, çăмартана, чăх какайне тăваткалласа турамалла. Укроппа петрушкăна вěтетмелле. Çимěçсене хăймапа пăтрамалла, тăвар сапмалла.

Креветкăпа, мăйăрпа

250 грамм креветка, 3 панулми, 200 грамм сыр, 150 грамм аçтăрхан мăйăрě, 70 грамм фисташка, теркăланă 1 апат кашăкě хěрен, петрушка, майонез, тăвар, пăрăç, лимон сěткенě кирлě.

Креветкăна пěçермелле. Хуппинчен, вăрринчен тасатнă панулмие тата сыра тăваткалласа турамалла, лимон сěткенě сирпěтмелле. Аçтăрхан мăйăрне, петрушкăна вěтетмелле. Çимěçсене майонезпа пăтратмалла, пăрăçпа тăвар хушмалла.

Шалча пăрçипе, сырпа

Консервланă 2 банка шалча пăрçи, тăварланă 3 хăяр, пуçлă 1 сухан, шăратнă 2 сыр, 3 апат кашăкě майонез, тăвар, пăрăç кирлě.

Хăярпа сыра тăваткалласа турамалла. Вěтетнě сухана тип çупа ăшаламалла. Çимěçсене майонезпа пăтратмалла, тăвар, пăрăç сапмалла.

Кăмпа шашлăкě

500 грамм шампиньон, 3-4 апат кашăкě майонез, 1-2 шăл ыхра, тăвар, пăрăç кирлě.

Майонеза тăварпа, пăрăçпа, вěтетнě ыхрапа пăтратмалла. Кăмпана çак хутăшра маринадламалла. 1 сехетрен кăмпана шампура тирпелле. Шашлăка кăвар çинче ăшаламалла.

Çěрулмипе сосиска

20 çěрулми, 6 сосиска, 100 грамм сыр, 2 апат кашăкě кетчуп, 2 апат кашăкě майонез, 1 чей кашăкě сарпăрăç, тип çу, сыр кирлě.

Çěрулмие – çурма çаврашкан, сосискăна çаврашкан касмалла. Соус валли майонеза кетчуппа, сарпăрăçпа хутăштармалла. Çěрулмипе сосискăна пăтратмалла, соус ямалла. Çак хутăша тип çу сěрнě çатмана хумалла. Çěрулмипе сосискăна духовкăра 45 минут пěçермелле. Сěтел çине лартиччен теркăланă сыр сапмалла.

Рис икерчи

150 грамм рис, симěс сухан, 2 çăмарта, 1 апат кашăкě çăнăх, тăвар, пăрăç, тип çу кирлě.

Риса пěçермелле. Симěс сухана вěттěн касмалла. Çăмартана тăварпа пăтратса кăпăклантармалла, рис, симěс сухан, çăнăх хушмалла. Çак хутăша апат кашăкěпе ăсса çатмана ямалла. Рис икерчине тип çупа ăшаламалла. Вăл вěрилле хăймапа тутлă.

Шампиньон яшки

250 грамм шампиньон, 100-150 грамм çěрулми, 100 грамм хăйма, 25 грамм услам çу, симěс сухан, укроп, тăварпа пăрăç кирлě.

Хуппинчен тасатнă çěрулмие миксерпа вěтетмелле. Кастрюльти çěрулмипе услам çăва 3 минутлăха микрохумлă кăмакана лартмалла. Вěтетнě кăмпа ярсан тепěр 3 минут пěçермелле. 500 миллилитр вěрекен шыв хушсан апата 3 минутлăха микрохумлă кăмакана лартмалла. Юлашкинчен яшкана миксерпа пăтратмалла, хăйма хушмалла.

Варени кукăлě

100 грамм маргарин, 2 çăмарта, 0,5 литр тăпăрч шывě, 100 миллилитр тип çу, 1 килограмм çăнăх, 50 грамм типě çěпре, 1 апат кашăкě сахăр, 1/2 чей кашăкě тăвар кирлě.

Ăшне хума 200-шер грамм курага, хура слива, 100 грамм варени хатěрлемелле.

Тăпăрч шывне çěпре ямалла, ирěлтернě маргаринпа, çăмартапа, тип çупа, сахăрпа, тăварпа пăтратмалла. Çăнăх хушса чуста çăрмалла.

Типěтнě улма-çырлана 15 минутлăха вěрекен шыва ямалла, сăрхăнтарса аш арманě витěр кăлармалла. Çак хутăша варенипе пăтратмалла.

Чустана çурмалла пайласа йěтěрлемелле. Ăшне хурса кукăль тумалла. Ăна 30 минутлăха духовкăна лартмалла.

ПАХЧАÇĂ КĚТЕСĚ

Кишěр тухăçěн вăрттăнлăхě

Кишěре юлашки хут çěртме вěçленичченн сайралатмалла. Кайран тăпăлтармалла мар, мěншěн тесен пěрне туртса кăларнă чухне юнашаррин тымарě сиенленет. Çăвěпе сайралатса çиме уйрăм вырăна ир пулакан кишěр акса хăвармалла. Час-часах шăвармалла мар. Тăтăшах, анчах кăштахшар шăварнă чухне кишěр «сухалланать». Айккинчен тухнă вěтě тымарěсем шыва ěмсе илеççě, тěп тымарě вара вилет.

Утă-çурла уйăхěсенче тымар çимěç ÿссе вăй илет кăна. Сывлăш температури чакнăçемěн кишěр вăрах вăхăт упранма хатěрленет.

Тăррине таттмалла

Петуни сарăлса хитре ÿстěр, чечекěпе савăнтартăр тесен ăна тěрěс пăхмалла. Ку тěллевпе чечек тунин тăррине вăхăтра касмалла, унсăрăн вăл тăсăлать, хунав ярса сарăлмасть.

Чечек 3-5 çулçă кăларсан унăн тăррине татмалла. Кун хыççăн унăн айккинчи хунавěсем аталанěç, чечекěсем те шултăрарах пулěç. Тепěр уйăхран петуни тăррине каллех татмалла. Кун пек ěçе уйăхне пěр-икě хутчен туса ирттерме юрать.

Чечекěн татса илнě тăррине пăрахас вырăнне шыва лартсан вăл тымар ярě, ăна та çěр çине куçарма май пулě.

Чечеке ларнă тěме те сăнасах тăрăр. Шаннă чечеке татса илěр – ун вырăнне урăх папка тухě.

Чир-чěртен сыхламалла

Кěлчечеке тěрлě чир-чěртен сыхлас тесен ятарлă шывпа пěрěхмелле. Ăна хатěрлеме 1 апат кашăкě апат соди, 1 чей кашăкě савăт-сапа çумалли супăнь, 1 апат кашăкě тип çу, аспиринăн 1 тÿми, 1 литр шыв кирлě. Аспирина шывра ирěлтермелле те ытти япаласене хушмалла.

Кун пек шывпа чечеке 7-10 кунра пěрре сирпěтмелле.

Купăста хÿтěлевçисем

Купăстана сăтăрçăсенчен хими им-çамěпе сирпěтмесěрех ÿстерме пулать. Йăранăн икě енěпе «бархатцы» чечек ÿстермелле. Вăл хăйěн шăршипе сиенлě хурт-кăпшанкăна хăратать, пăхма та илемлě. Вěсен çумěнчи тепěр йăран çинче вара сельдерей вырнаçтармалла. Унăн шăрши çав тери вăйлă. Çапла майпа хурт тавраш купăстана асăрхамасть те, ун патне пымасть те.

ЧЎРЕЧЕ АНИНЧЕ

Кěлчечеке куçармалла

Лавккара чÿлмекри кěлчечек туянтăм. Ăна мěнле пăхмалла-ши?

Лариса В.

Кěлчечек çутă юрататать, анчах ăна хěвел пайăркисенчен хупламалла. Вăхăтра шăвармалла, эрнере пěрре шывпа пěрěхмелле. Лавккари чечеке сăвăс ерме пултарнă, сăтăрçа актеликпа е фитовермпа пěтермелле. Ÿсен-тăрана куçарса лартмалла, мěншěн тесен илнě тăпрара вăл аталанаймасть. Çуркунне тата çулла чечеке им-çампа апатлантармалла. Кěркунне унăн тăррине касмалла. Хěлле 10-16 градус ăшă пÿлěме лартмалла.

ЫЙТУ-ХУРАВ

Автан ан сăхтăр

Килти автан чăхсене сăхать. Мěнпе çыхăннă-ши çакă?

Валентина Ч.

Пěр автан пуçне вăтамран 10-12 чăх тытаççě. Вăл пурне те хÿтěлеме тăрăшать. Хăш-пěр чухне вара автан чăхсене сăхма пуçлать. Хуçа хушша-хуппа кěмесен хайхискер çăмарта тăвакансене вěлерме те пултарать.

Чи малтанах, çакăн сăлтавне палăртмалла. Ахăртнех, витаминсемпе минералсем çитмеççě ăна. Апла тăк апата ятарлă хутăшпа пăтратмалла. Унсăр пуçне çăмарта хуппи, шапа хуранě, вěтě чул, пурă памалла.

Куçа çиекен çутă та, кайăк-кěшěке хупакан вырăн тăвăрри те, хытă сасă та автана вěчěрхентерет. Çавăнпах кайăк-кěшěке лайăх условисем туса памалла.

Чăхсене сăхма чарăнман автанăн сăмсине кăшт касакан та пур.

Çунат усăнсан

Хур çунатти усăнчě. Чирлемерě-ши?

Алина М.

Хурсен кулленхи рационěнче витаминсемпе микроэлементсем çитменнипе е вирус инфекцийě çыпăçнипе çыхăннă çакă.

Апата ятарлă хутăш хушмалла. Шыва «Чик Тоник» шěвě витамин яма юрать.

Чирлě хура вара ветеринара кăтартмалла.

Тапакан ěне

Ěне сутарасшăн мар: витре илсе ларсанах тапма пуçлать. Мěн тумалла-ши? Сěнÿпе пулăшсамăр.

Ираида С.

Унăн çилли ыратать ахăр. Вăл кěтÿре çурăлма е чěрěлме пултарнă. Е ÿт чирě нушалантарать ăна.

Тěрěс мар сусан та ěне тапкалашать. Çавăнпах ěçе пуçăниччен çилле вазелин е маç сěрмелле.

Ěнене çěнě хуçана хăнăхма çăмăлах мар. Кайран, вăхăт иртнěçемěн, тапма пăрахě вăл.

Хуçан хăш чухне чееленме те тивет. Сунă вăхăтра апат лартса памалла ăна. Е выльăхăн хыçалти урине çыхмалла.

Кролика пăлхаттмалла мар

Кролик ами çурасене çиет. Пăхма пěлмерěмěр-ши ăна?

Галина В.

Ытларах чухне стреса пула çапла хăтланать кролик. Чирлě, аталанса çитеймен çурасене те хăех вěлерме пултарать.

Çăвăрланă амана пăлхатма юрамасть. Çурасене тытмалла мар. Йăвари кролик айсарăмне 5-6 талăкран тин улăштармалла.

ШУТА ИЛМЕ

Витаминпа пуян

Апат-çимěçе вăрах хатěрлеме, пěçерме-ăшалама хăнăхнă эпир. Анчах плита умěнче мěн чухлě ытларах ăшталанатпăр – витаминсемпе усăллă япаласем çавăн чухлě сахалрах юлаççě. Апла ан пултăр тесен хăш-пěр сěнěве шута илмелле.

- Пахча çимěç пěçернě чухне кастрюле шыв май пур таран сахалрах ямалла, унсăрăн мěнпур паха япала çухалас хăрушлăх пысăк. Савăт хупăлчине çирěп хупмалла, шала сывлăш кěмелле мар.
- Пахча çимěçе пăспа хатěрлени е духовкăра пěçерни витаминсене сыхласа хăварма пулăшать. Кун пек чухне вěсене тасатмасăр, хуппипе, вакласа е чăмăрлах пěçерсен аван.
- Чěрě çимěçе вěрекен шыва ямалла. Кун пек вăл шывра сахалрах выртать, усăллине упраса хăварать. Пиçнě хыççăн та пахча çимěçе шывра хăвармалла мар, хăвăрт сăрăхтармалла.
- Пахча çимěçе тасатнă хушăра хатěррисем ан типчěр тесен, вěсене сывлăш витěмěнчен сыхлас тěллевпе нÿрě мамăк тытăмěпе хупламалла.
- Эмаль, кантăк е керамика савăтпа усă курмалла. Металл пахча çимěç тытăмěнчи йÿçěкпе тата сěлтěпе хутшăнăва кěрет. Çапла майпа витаминсен пěр пайě çухалать.
- Чěрě пахча çимěçре витамин чылай нумайрах. Çапах вěсене те вěттěн турама, хуппинчен тасатма кирлě мар. Салат тунă чухне хăяр-помидора лайăх çумалла та сěтел çине лартас умěн тин касмалла. Кирек мěнле пахча çимěçе те /пěçерни-и, чěрри-и/ апатланас умěн е хатěр пуличчен кăшт маларах çеç соус, тăвар ярса пăтратмалла.

ВĂТ, ТĔНЧЕ!

Йăпăлти

Сашукпа çулталăк ытла пĕрле пурăнатпăр. Унăн ятуллă кĕтес çукран манăн хваттерте саркаланатпăр. Куншăн ăна ÿпкелеместĕп-ха. Каплах хам килте хам хуçа. Чи кирли – арçын хваттерте пурнăçламалли ĕçсенчен пăрăнмасть. Нумаях пулмасть юсав ĕçĕсем ирттертĕмĕр – шалăвне пĕр пус юлмичен парса пычĕ. Çăкăр туянмаллине те чухлать. Кĕсйинчи укçине мана кăларса памасть, паллах, анчах килте мĕн çуккине курать.

Çамрăк мар ĕнтĕ эпир. Манăн та ывăлăм пысăкланнă, урăх хулара тĕпленчĕ. Сашукăн та малтанхи арăмĕнчен икĕ ача çитĕнет. Хĕрĕ институтра вĕренет, ывăлĕ – шкулта.

Паллах, ачасен тĕлĕшпе те укçа-тенкĕ тăккаланать. Кун пек чухне темшĕн кашни хăйĕн ачине пулăшатпăр. Хыт кукар марха савнă тусăм, анчах хĕрарăма тумтир кирлине ăнланса пĕтереймест вара. Çĕнĕ кофта туянсан та: «Лешĕ те йĕркеллехчĕçке», – тенине илтме тивет. Иртнинче пушмак йăтса килсен те пĕлтĕрхине кăларса пăхрĕ, вăл чăннипех юрăхсăра тухнине хăй курса ĕненесшĕн пулчĕ. Çакăн пек чухне çав тери тарăхтарать...

Иртнинче вара кĕпене ăна систермесĕр йăтса килтĕм. «Пĕлтĕрех туяннăччĕ. Тăхăнман çеç. Шкапра çакăннине курман-и вара?» – ухмаха петĕм. Ĕненчĕ пек.

Висĕмкун вара савнă тусăм аялти çĕнĕ кĕпе-йĕм илме хăех укçа кăларса тыттарчĕ. Куç-пуç алчăрасах кайрĕ. Кун пекки пулманччĕ-ха! «Кивелнĕ терĕн-иç. Çĕннине туянах», – ăшшăн калаçрĕ манпа. Ман умри айăпне сиресшĕн çапла хăтланать теме сăлтав çукчĕ те Сашук кăмăлĕ çемçелнине чунран ĕнентĕм.

Ĕнер киле çитсен граждански упăшкам мĕншĕн йăпăлтатни пĕтĕмпех палăрчĕ. Ывăлĕ хăнана килесшĕн-мĕн. Эпĕ ирĕк памасăр чĕнеймест. Хваттер хуçи тем тесен те эпĕ-çке. Авă мĕншĕн çемçелнĕ Сашук. Тупсăмĕ те палăрчĕ. Йăпăлтатмасăр та майĕ çук. Андрей иртнинче килсен те мана хытах вĕчĕрхентернĕччĕ. Сăлтавĕсене Сашук хăй те аван пĕлет. Кун пекки хыççăн ирĕк памасса пултарасса та чухлать – çавăнпах йăпăлтатать те.

«Тепĕр ĕç укçинчен сăран сумка туянса парăп. Кун аври çĕтĕлме тытăннă акă» – тет малаллах. Манăн кăмăлăма çавăрмаллах-çке унăн. Унсăрăн хăнана чĕнменшĕн ывăлĕ кÿренет...

Килĕшрĕм. Анчах Андрей мана итлемесен çав кунах кăларса ярасса систертĕм. Халĕ вара пысăк ĕç пур-ха манăн. Упăшка ĕç укçи иличчен кăмăлăма тивĕçтерекен сумка пăхса хумалла.

МАРИЯ.

ПУРНĂÇ – 77 ПĂРĂНĂÇ

Арçынсăр хĕрарăм

Туссем висĕ тĕрлĕ пулаççĕ. Пĕрисем сана питĕ хисеплеççĕ. Теприсемшĕн пур-и эсĕ, çук-и – пурпĕрех. Виççĕмĕшĕсемшĕн эсĕ тăшман пек, вĕсем сана чăтма пултараймаççĕ

Интернетран/.

Кукамай ача чухнех çынна «çиме» хушмастчĕ. Анне те çакнах вĕрентнĕ. Аслисен сăмахне ăша илсех-тĕр, сăмсана çын пурнăçне чикме хăнăхман, икĕ çын хушшине кĕрессрен сыхланнă. Çавăнпах кÿршĕ-аршă та, ĕçтешсемпе пĕлĕшсем те кампа тата епле пурăнни питех кăсăклантарман. Курнине чухланă пуль, илтменнине пĕлмесĕрех юлнă.

Пĕлĕшсен хушшинче вара пачах тепĕр майлă арçынпа хĕрарăм – пурне те курса-пĕлсе тăма юрататкансем – лавĕпех. Акă Катьăнах илер. Мĕнпур вараланчăк сас-хурана пуçтарать те хыпар тĕрĕслĕхне тишкермесĕрех кун пирки ыттисене каласа кăтартать. Ăна пула миçе çын шар курмарĕ пуль! Манăн ĕç сук-ха кунта. Катьăна пула пĕр-пĕринпе хирĕçнĕ упăшкисемпе арăмĕсене шел. Çемьене ют çын варалама хăтланни кăмăллă мар ĕнтĕ. Кĕтерук вара хăйне пачах айăплă туймасть. Каçсерен кам кампа сывăрнине тĕпчес йăлине пачах пăрахăçламасть. Ку уншăн чун киленĕçĕ вырăнĕнчех.

Каччă каймасăр ача çуратнă эпĕ. Савнă тусăм пепкине йышăнасшăн пулмарĕ. Мана та арăм тумарĕ. Куншăн та Кĕтерукран мĕнле кăна сăмах илтмерĕм пуль! Ача ашшĕне иксĕмĕрĕн хушăмăрта мĕн пулса иртнине тĕппипе, паллах, никама та каламан. Çавăнпах ыттисем кун пирки чухлама çеç пултараççĕ. Юлташăм пĕлменни пур-и вара? Ăна итлесен хама хам та паллаймастăп – пач урăх çын.

Кĕтерук элекĕсен хушшинче кÿренмеллисем те пулчĕç-тĕр, анчах хăлхана чикмерĕм вĕсене. Çын çăварĕ хапха мар вĕт, хупма çук. Пушшех те, юлташăн чиккине хăйĕнех туймалла. Пĕррехинче пĕр сĕтел хушшинче чухне каланă сăмахĕ çеç паян та манăçмасть. «Арçынсăр хĕрарăм тем тесен те хисепре мар», – Кĕтерук ку шухăша Наçтук тусăмпа иксĕмĕршĕн каланăнах туйăнчĕ.

Наçтук та ĕмĕрне арçынсăрах ирттерчĕ. Каччă тухрĕ вăл, анчах упăшкипе ăнмарĕ. Çавăнпах пĕчĕк ача пуррине пăхмасăрах ĕçкĕçрен уйрăлчĕ. Пурăна киле урăххине саврĕ. Пĕрле те пурăнчĕçха, анчах... ку хутĕнче чупкăн лекрĕ, тухса кайрĕ.

Кĕтерук вара – çемьеллĕ. Упăшки те пур, ывăлĕпе хĕрĕ те чиперех çитĕнеççĕ.

Вăхăт вара шав малаллах шăвать. Унпа пĕрле çын шăпи те улшăнать. Тен, пурнăç палăртнă çулйĕрĕпех чупать, ун пирки эпир чухламастпăр çеç.

Паян эпĕ – икĕ ача амăшĕ. Висĕ çул каялла Павăлпа пĕрлешрĕмĕр. Ивана та кăмăлтан пăхса ÿстерет вăл, хĕрĕмĕре Лисука пукане вырăнне хурать. Хĕрарăма телейлĕ пулма нумай кирлĕ-и – юнашар савнă мăшăр пурри, вăл хисеплени, ачапăча сывă пулни те çителĕклĕ. Çаксем пĕтĕмпех пур манăн. Кил ăшшине упрамалли кĕтес те пĕчĕк мар. Унта пире пурне те хăтлă. Çакă чи кирли.

Кĕтерук «арçынсăр» хĕрарăмсене хисепрен кăларнăранпа Наçтук та шанчăклă тус тупрĕ. Кĕркурипе çав тери килĕштерсе пурăнаççĕ. Килте кашăк-тирĕк хăть те камăн та шăкăртататех. Пулинех. Пĕр-пĕрне ăнлансан ку кулленхи пурнăçа пуянлатать çеç.

Кĕтерук юлташăмăр вара, тĕрĕссипе ăна «сывăх тус» теме чĕлхем те çаврăнмасть, халĕ – пĕччен турат. Упăшкаллă пулнăран хăйне çав тери хисеплĕ тесе шухăшлаканскер «арçынсăрриссен» йышне пуянлатрĕ. Ют арçынсемпе çĕрĕ-çĕрĕпе хăналанса çÿреме чăрмавлă ан пултăр тесе мăшăрĕнчен çине тăрсах уйрăлчĕ. Паян вăл – ирĕклĕ хĕрарăм. Хăйне телейлĕ туять-тĕр... Тен, çук та... Ахальтен-и пире ăмсанать. Кун пирки усçăн палăртмасть-ха, анчах кĕвĕç кăмăлĕ хăтланăвĕ-калаçăвĕнче палăрать. Наçтукпа иксĕмĕре эпир телейлĕ пулнишĕн тăшман вырăннех хурать. Пулинех...

Катя ĕçчен те ырă упăшкинчен уйрăлса çемйине аркатнăшăн, вун-вун арçынпа туслашса хисепне çухатнăран халĕ савни тупайманшăн пирĕн пĕр айăп та çук-çке. Çывăх тусĕсем те чараксăр чĕлхине пулах сивĕнчĕç мар-и? Халĕ акă хăй те – арçынсăр пĕччен хĕрарăм.

ТАРУК.

КУН ПЕК ТЕ ПУЛАТЬ

Арăмпах лайăх

Манăн нихăçан та еркĕн пулман. Çапах та ют çимĕç тутлă тенине илтнĕ. Эх, манăн та кама та пулин тупмалла мар-ши? Çÿллине, яштакине, ăшă сăмахпа кăмăла çавăраканнине...

Пĕррехинче çак тĕлĕшпе пысăк опытлă тата пысăк стажлă 3-4 арçын пĕрле пухăннă та сăмах ваклаççĕ. Еркĕнĕн пурнăçĕ çăмăл-ши вара?

Чи малтан вăрман хĕрринче пурăнакан Симун каласа кăтартма пуçларĕ:

– Ют хĕрарăмпа юнашар лайăх та, анчах ире хирĕç е çĕрле киле таврăнсан пуçлать арăм вăрçăнма. Хам айăплине туятăп, çавăнпах хытах калаçмастăп унпа. Ачасем вăранса макăрма пуçлаççĕ. Кÿршĕсенчен те аван мар. Пăрахас пулать çапла çÿреме. Тем, чунра лăпкă мар.

Симун хыççăн унăн тетĕшне Илюша итлес терĕç ушкăнрисем:

– Каламалли нумаях мар. Манăн Сăпани питĕ сăпайлă. Ăна парне çеç кирлĕ. Пĕррехинче унпа ирех пасара тухса вĕçтертĕмĕр, паллах, арăмран вăрттăн. Пасарта Сăпани валли япала илес тесе çÿретпĕр. Ăнсăртран тĕреклĕ арçын Сăпание асăрхарĕ. «Мĕнле пурăнатăнха?» – ыйтрĕ тутине çулласа. Ăна хĕвелçаврăнăш вăррипе хăналарĕ. Çакна курсан манăн кăмăл пăсăлчĕ. «Атя, киле каяр», – терĕм Сăпание аллинчен тытса. Ăна çуралнă кун ячĕпе япала мар, укçа патăм. Вăл уншăн та савăнчĕ.

Пĕр самант шăпах тăнă хыççăн арçынсем тăрук ман енне çаврăнчĕç.

– Халĕ эсĕ кампа вырăн ăшăтнине каласа пар, – хушрĕç пĕр харăс.

Эпĕ аптăраса тăмарăм. Çак самантра шăп та лăп кану çуртĕнчи пĕр пулăм аса килчĕ.

– Итлетĕр пулсан калăп эппин, – терĕм. – Мана пĕр висĕ çул каялла колхозра лайăх ĕçленĕшĕн путевкăпа канма ячĕç.

Крыма çитсе вырнаçрăм. Вырăнĕ питĕ лайăх, хĕл кунĕ пулсан та ăшă, усăлса çÿреме кăмăллă.

Тепĕр кунах пире культура ĕçченĕсем кану çуртĕнчи йĕркепе паллаштарчĕç. «Пурте пĕр-пĕринпе çывăххах паллашма пултаратăр. Киле кайиччен вăхăт пур-ха», – терĕç вĕсем юлашкинчен.

– Халĕ кану касĕ йĕркелĕпĕр. Эпĕ ыйтусем парăп. Эсир кăмăлăра кура хуравлама пултаратăр. Арăма пĕрре те улталаманнисем пур-и? Аллăра çĕклĕр, – терĕ ертÿçĕ пÿлĕмре ларакансем çине пăхса.

Эпĕ тÿрех алă çĕклерĕм. Ыттисем пурте шăпăрт ларчĕç. «Ак тамаша, вĕсен пурин те еркĕн пур-ши?» – шухăшласа илтĕм çав самантра.

Культура ĕçченĕ мана сăмах пачĕ. «Тĕслĕхрен, урампа пынă чухне хирĕç килекен арçынпа тĕл пулатăн. Тÿрех туртмалли ыйтатăн. Ют хĕрарăмпа вара сăмах сыпăнтарма пĕлмелле. Манăн унашкал ăсталăх çук, çавăнпа арăма улталаман», – терĕм. Сăмаха вĕçлесен пурте алă çупрĕç. Культура ĕçченĕ мана çакăншăн шăккалат пачĕ. Ăна арăмпа çурмалла çиреттĕм. Вăт, çапла... Еркĕн пулсан ыйхă та çухалать, кĕсье те пушанать, кил-çуртра çил-тăвăл та çĕкленет. Çук, мана арăмсăр пуçне урăх никам та кирлĕ мар.

Е.ИВАНОВ.

Лидия САРИНЕ

Сăр шывĕ хĕрринче...

Ой, хĕрсем! Ай-яй, туссем! Калама та аван мар, каламасан та чунăм чăтмасть. Пĕлетĕр-и, манăн «хăнасем» килмерĕç. Çук та çук. Кĕтетĕп, кĕтетĕп. Мĕнле хăна тетĕр-и? Кашни уйăхра килекенни, хайхи... Ăнланатăр пуль сăмах мĕн пирки пынине? Пăшăрханма та тытăнтăм. Аптăранипе, анне йăмăкĕпе Таиç аппапа канашласа пăхма шухăшларăм. Таиç аппа мана куçран чăрр! пăхать. Эпĕ хăрамастăп та. Совĕç таса. Айăпа кĕнĕ кушак пек пуçа айккинелле пăрмарăм, тÿп-тÿрĕ пăхатăп.

– Арçынсене вĕсене... Пĕр япала çеç илĕртет. Как толькка...

– Таиç аппа, эсĕ мĕскер калаçатăн? Ак, Турă пур, – мăйри хĕресе тытатăп эпĕ.

– Пĕлетĕп, пĕлетĕп. Эсĕ таса, сан çине халиччен шăна та ларман, – тет вăл.

– Мĕнле-ха капла, эпĕ нимĕн те ăнланмастăп. Мĕншĕн ун пек пулчĕ-ши?

– Уншăнах хуçăлса ан ÿк-ха эсĕ, ачам. Пулать вăл пурнăçра темĕн те. Чип-чипер çĕртенех, сăлтавсăрах, пачах кайса çухалать. Çук та çук.

– Мĕнле апла? Ăçта кайса çухалать. Пурин те-и?

– Çук, паллах, пурин те мар. А вăт, кам пĕлет ăна? Хăш чухне телей шырама каять тет. Тен, чăнах та.

– Теле-е-й? Каларăн та. Мĕн телейĕ пултăр манăн? - хам сисмесĕрех сасă чĕтреме пуçларĕ. Йĕресрен аран чăтатăп. Пыра йÿçĕ капланса килет.

Таиç аппа мана пуçран шăлашăла йăпатать. Çине-çинех вăрăммăн сывлать хăй:

– Телей çук темелле мар пуль, телей вăл, ман шухăшпа, пурин те пулать. Анчах ăна темшĕн тытма пĕлеймеспĕр.

– Аха-и? Ăçта-ха телейĕ, ăçтан тытмалла ăна? Эпĕ хитре мар. Сăмса касăр.

– Епле хитре мар? Кирлĕ мара ан калаç.

– Манăн ура çип-çинçе, хам начаркка, – йĕрсех ятăм юлашкинчен. – Зойăн ав ури çурта пек тÿрĕ, пилĕкĕ çинçе. Эпĕ ăнланмастăп: Зоя та, Нина та - эпир чи сывăх туссем. Вĕсем ун пеккине пĕрре те шарламаççĕ.

– Лăплан-ха, ачам. Лăплан. Турă çырни пусма вĕçнех килет теççĕ.

– Килет, кĕтсех тăр, – нăшăклататăп эпĕ.

– Курсах тăр, килет, – ĕнентерет Таиç аппа. – Вăт манăн... иртсе кайнă. Тек нихăçан та килмест. Эпĕ кăшт ăсларăх пулаймарăм çав. Ухмах пултăм. Çамрăк. Хитре ун чух. Характер ой-ой-ой...

Чунĕ кÿтсе килчĕ пулас унăн. Йÿçĕ куççульне тытса чараймарĕ вăл та. Таиç аппа пирĕн вĕреннĕ çын пулнă. Ĕмĕрне шкултах ĕçлесе ирттерчĕ вăл. Качча кайман, çемье те çавăрайман. Ун çине пăхсан питĕ чун ыратать. Çулĕ чылай пулин те, сăнĕпе çаплипех илемлĕ вăл. «Сăн пăрахман» теççĕ чăвашсем унашкаллисем пирки. Куçĕ çеç питĕ тунсăхлă.

– Итле-ха, Таиç аппа-а-а, – ĕнтĕ ăна çурăмĕнчен шăлатăп эпĕ. – Эсĕ хитре хĕр пулнă вĕт-ха. Санăн вара мĕн, Турă çырни пусма вĕçне килмерĕ-им э? Мĕншĕн качча каймарăн? Санăн каччă пулнах ĕнтĕ.

– Пулнă.

– Кам? Мĕнлескер?

– Вăл манăн, пĕлетĕн-и, кам пулнă?

– Кам?

– Вĕçевçĕ.

– Летчик-и? Ой-ой! Мĕнле интереслĕ-ĕ-ĕ! Хитреччĕ-и? Юрататтăн-и?

– Питĕ хÿхĕм каччă пулнă. Куçĕ... Хумлă-хумлă çÿçĕ çамки çине усăнатчĕ. Ăна курсан такам та юратса пăрахмаллаччĕ. Телейлĕччĕ эпĕ.

– Сарă каччă-и?Ах, питĕ пĕлес килет-çке.

– Çук. Хуп-хура куçлă, хура уссиллĕ.

– Аха-и? Эх, манăн пуласчĕ çавăн пек каччă. Ма çук-ши? Ман пек телейли те пулмĕччĕ.

– Телей вăл тарать, тытма пĕлмесен. Тытма пĕлмелле терĕм-çке сана.

– Мĕнле тытмалла ăна? Ăçтан? Эпĕ пĕлместĕп.

– Каçармаллаччĕ. Вăхăтĕнче каçарнă пулсан пачах урăх шăпа пулатчĕ-тĕр. Халĕ, ав, чавса çывăх та...

– Мĕншĕн каçармалла? Мĕн пулнă, Таиç аппа?

– Ăсăм çитмен. Çамрăк пулнă. Пирĕн вăхăтра йĕрке питĕ çирĕпчĕ. Хĕр чысне упрамалла, ята яма юраман. Çавăн пек девиз пулнă.

– Сана кÿрентерчĕ-им летчик?

– Кÿрентерес темен паллах. Хăйне тытса чарайман-ши? Çамрăк каччăсен юн вĕри-çке. Вăлта ярса пăхма тăчĕ те.

– Вăлта? Мĕн вăлти? Мĕн, пулă тытма шутланă-и?

– Ну, ăна шÿтлесе те шахвăртса çапла калаççĕ тепĕр çĕрте чăвашсем.

– Сире, ват çынсене, ăнланма хĕн. Ой, каçар-ха, Таиç аппа. Эсĕ ват çын мар-çке. Вăлтине янă-и? Пулли кĕчĕ-и?

Мана хирĕç ларакан Таиç аппа сасартăк хыттăн янăратса кулса ячĕ. Пит пĕçерсе кайрĕ, пуçа пĕкрĕм. Вăл çаплах ахăлтатать.

– Эй, яй-яй! Манечка, качча кайма вăхăту çитнĕ, çаплах нимĕн те ăнланмастăн эсĕ, – чарăнми кулать вăл. – Хăш чухне вĕсем хăйсене тытса чараймаççĕ, хĕрсе каяççĕ те... Айăпĕ, тен, вĕсенче те мар. Арçынсем – кăшт урăхларах çынсем. Ун чухне ăнланман эпĕ. Ух! Аça-çиçĕм...

Çав каç Таиç аппа мана чунне уçса пачĕ. Хăйĕн телейсĕр юратăвĕ пирки тĕпĕ-йĕрĕпе, пĕр пытармасăр каласа кăтартрĕ. Çăвар карса итлесе лартăм ăна. Питĕ хăйне евĕр роман пулнă унăн пурнăçĕнче.

Шупашкарти пединститутра вĕреннĕ чухне вăл студентсемпе Питĕре каять. Тĕттĕм пулман çутă каçсенче Таиç пĕр летчикпе паллашать. Юмахри евĕр каç, икĕ чĕре юратса пăрахаççĕ. Кайран та çыхăну тытаççĕ хĕрпе каччă. Андрей тесе чĕннĕ ăна. Сайра пулин те, Шупашкара пынă, унта пĕрле вĕреннĕ юлташĕ патĕнче чарăнса тăнă. Таиçе вĕренсе пĕтерсен Етĕрне районĕнчи ялти шкула ĕçлеме яраççĕ. Аякри рейсран вĕçсе таврăнсан мĕнле те пулин вăхăт тупса Андрей чăваш ялне, чакăр куçлă, вăрăм çивĕтлĕ Таиç патне, вĕçтерет. Летчикĕн шăпи те çăмăл пулман. Афган вăрçинче те, Туçи Карабахра та пулнă. Паттăрлăхшăн Хĕрлĕ Çăлтăр орденне тивĕçнĕ. Тăташ тĕл пулайман вĕсем. Анчах кашни тĕл пулăвĕ уява çаврăннă. Асамлăн юхса выртакан Сăр шывĕ хĕрринче ирччен çÿренĕ хĕрпе каччă. Кĕркунне çитсен чăн-чăн чăваш туйне кĕрлеттерме ĕмĕтленнĕ. Туй хыççăн çамрăк арăма Питĕре илсе кайма пулнă. Ĕнтĕ Таиç валли ĕç вырăнĕ те хатĕрленĕ. Темшĕн ĕмĕчĕсем пурнăçа кĕреймен. Мĕншĕн çапла пулса тухнă, калама хĕн. Турă çырманши икĕ юратнă чĕрене пĕрле пулма, шăпа çапла-ши? Таиç аппа паян кунччен хăйне ятлать, каçармалла пулнă тесе шухăшлать. Çамрăк, мăн кăмăллă пулнă. Ăнланма тăрăшман.

Пĕррехинче çапла, çуллахи каç, аранах кĕтсе илнĕ черетлĕ тĕлпулăва. Шупашкара вĕçсе килсенех юлташĕ патне хăвăрт кĕрсе тухать, чăматанне лартать те чун çунтармăш патне çул тытать летчик. Çинçе пилĕклĕ, икĕ хура çивĕтлĕ Таиç ăна Сăр шывĕ хĕрринче кĕтет. Аллинче - уйри чечексем. Пĕр-пĕрин патне ыткăнаççĕ, чарăнми калаçаççĕ. Юрату, пурнăç çинчен, малаллахи пирки ĕмĕтленеççĕ. Кăвак çутă киличченех. Çÿресен-çÿресен хĕрĕн ури ывăнать, çÿллĕ кĕлеллĕ пушмак ыраттарать. Хăйăрлă çыран хĕрринчен пăрăнса симĕс курăк çине канма лараççĕ. Каçĕ те илĕртÿллĕ, уйăхĕ те унччен хинчен те çутăраххăн пăхать. Курăк çинче пĕр вĕçĕм чăрăлтатани, пин-пин сасă илтĕнет. Вĕри ытамра чĕрисем хыттăн тапаççĕ.

– Эсĕ çак уйăх пек, – тет Андрей хĕре хăй çумне çупăрласа. – Сан пекки çук, ниçта та.

– Тем ан калаç-ха, – вăтанать Таиç.

– Юрататăп, урăх тÿсейместĕп, – хĕрÿллĕн чуп тума тытăнать ăна каччă. – Ухмаха кăларатăн.

(Вĕçĕ çитес номерте).

САВĂ СĔВЕМĔ

Микул ПУЛАР

* * *

Ăçта чăн юрату,
Çумрах-çке кĕвĕççÿлĕх.
Шырать пуль ырату
Тухатлă кĕве çулĕ.

Йăл илнĕ пек чечек,
Турат хушать çеçкелĕх.
Ытла та вăл черчен,
Чунран кĕтет-мĕн хÿтлĕх.

Инкеклĕ çухату,
Ăшрах сÿнмен кăварĕ.
Çапла вăл тухату,
Асап-суран хăварĕ.

Çухалтăр тухату,
Пач пĕттĕр кĕвĕççÿлĕх.
Пулсассăн юрату
Йăлт çĕтĕ кĕве çулĕ.

* * *

Авкаланчăк сукмак.
Хĕр патне вăл çитерĕ,
Тен, кĕтет пуль тукмак?
Ун патне çул çĕттерĕ...

Илĕртет-çке ют ял,
Тен, савни вĕçсе тарĕ?
Тĕттĕм каç – утиял –
Хăçанччен-ши пытарĕ...

Кăлт! тапать сан чĕре,
Эс ăна мĕнле чарăн?
Чун кĕрсен те чĕрре
Хушаймастăн-çке: чарăн!

Авкаланчăк сукмак.
Хĕр патнех вăл çитерĕ.
Те ăсчах, те ухмах,
Шантарма кам пултарĕ?

Николай ЕРШОВ

Шанчăк çеç çăлать

Пурнăç çулĕ вăрăм, анчах такăр мар...
Яланах шутлатпăр: хамăр такăрлар!
Мăшăрпа пурнатпăр аллă çул ытла –
Кашниех вĕреннĕ тилхепе тытма.

Халь ÿссе саланчĕç ĕнтĕ ачасем –
Час-часах яраççĕ ăшă саламсем.
Тăтăшах килеççĕ çак тăван киле,
Пурте пухăнаççĕ – савăнăç пире.

Лайăх ĕмĕрлетпĕр иксĕмĕр эпир.
Шел, кăçал çакланчĕ ман çума тем чир!
Халь куллен куратăп: арăм пит ĕçчен –
Пур ĕçе тума та ĕлкĕрет пĕччен.

Тен, кĕçех сывалăп – тытăнăп утма.
Ĕмĕтсем пулсассăн – памĕччĕç путма.
Пуçăма килеççĕ ырă шухăшсем...
Чунăмра та лăпкă – ăннă чух ĕçсем.

Йĕркеллех иртет пуль – ман чĕре сисет,
Умăмра каллех ав çăлтăрăм çиçет!
Хама хам шанатăп – пурăнас килет...
Шанчăк çеç этемĕн чи кайран вилет!

ВУЛАКАН ПУЛТАРУЛĂХĔ

Валентина ХРИСТОФОРОВА

Амантрăн чĕрене

Кĕркунне тĕл пултăмăр санпа,
Кайăксем вĕçетчĕç кăнтăра,
Çулçăсем вылятчĕç сывлăшра.
Йывăçсем çаралчĕç унтанпа.

Çĕр питне те витрĕ сар кавир,
Вăл хупларĕ пирĕн сукмака.
Кĕркунне аксан та шăтмасть вир –
Тунсăхлатăп саншăн кашни ир.

Эп сана кĕтетĕп кĕркунне,
Чĕрере ман пулĕ çуркунне.
Йăлтăр кулă çиçĕ питĕмре –
Эс пурнатăн манăн ĕмĕтре.

Кĕркунне тĕл пултăмăр санпа,
Эс амантрăн манăн чĕрене.
Хăв çÿрерĕн урăх хĕр патне,
Ма итлерĕн кÿршĕ элекне?

Р. РОДИОНОВА

* * *

Сар кайăк юрласассăн пахчара
Пур кăмăл-туйăм çĕкленсе вĕçейĕ.
Пĕччен куккук сасси кăна чунра
Салхуллă шухăшсем çеç вăратайĕ.

Савăнăçпа телей тапса тăрсан
Чун-хавалпа кашни юрлатпăр пулĕ.
Анчах мĕн-ма, пĕлесчĕ, хуйхăрсан
Этем юрлать, куçран юхать куççулĕ?

Ачалăхри чунри тасалăха
Ÿссе тĕрекленсессĕн те упрасчĕ.
Мулра çеç мар, хăш-пĕр пуянлăха
Тăванлăхпа ыр-кăмăлта курасчĕ.

Пит çывăхра пулсан та, чавсине
Ку таранччен никам та çыртайман-ха.
Темле пуян пулсан та иртнине

Пĕр çын та каялла тавăрайман-ха.

Кашни пÿрни пулсан та урăхла,
Ал вăйĕ – шăп вĕсен пĕрлĕхĕнче çеç.
Пĕртăвансем пулсассăн та расна,
Çемье тени – пĕрле пурăннинче çеç.

Ача-пăча ÿссе çитĕниччен
Хăш чух, чăнах та, шăплăха саватпăр.
Тĕрекленсе тухса кайсан килтен
Пÿртре пит шăп пулншишĕн хурланатпăр.

Çу каçипе вĕçеç пĕр пахчарах,
Сăпсийĕ мар-çке, хисепре пыл хурчĕ.
Тĕлĕнмелле ыр çыннăмсем çумрах,
Чунра – ют мар-çке, тăванпа кил-йышĕ.

КИНО

Çур ĕмĕр иртсен...

Эдмонд Кеосаян режиссерăн пĕрремĕш фильмĕ 50 çул каялла, 1966 çулта, кун çути курнă. “Неуловимые мстители” ят панăскер туххăмрах çĕршывĕпех чапа тухнă. Унтанпа çур ĕмĕр иртнĕ... Çак тапхăрта мĕн пулса иртнĕ-ха актерсемпе? Телепрограмма.ру тĕп сăнарсене калăпланă актерсен шăпине йĕрлеме тĕв тунă.

Виктор Косых /Данька Щусь/

Виктор Николаевич Волков ятпа çут тĕнчене килнĕ вăл. Анчах та тăван ашшĕ çут тĕнчерен ир уйрăлнă. Арçын ачана паллă актер Иван Косых усрава илнĕ. Каярахпа Виктор ашшĕ ятне те, хушаматне те улăштарнă – Виктор Иванович Косых пулса тăнă.

“Неуловимые мстители” хыççăн Косых ытти ĕçсене ӳкерме те хутшăннă, анчах та Данька сăнарĕ унран ĕмĕрĕпех хăпман. Кеосаян сĕннĕ сăнартан ирттерме пултаракан роле çапла текех калăплайман актер. Данькăна калăплама арçын ача лаша утланса чупма, çĕçĕ ывăтма ятарласа вĕреннĕ. Виктор, спортпа туслăскер, пур трюка та фильмра хăех пурнăçланă. “Неуловимые” экрансем çине тухсан Виктора ытти рольсене тăтăшах чĕнме пуçланă.

Фильм куракан патне çитсенех çулталăкра ăна 55 млн çын пăхнă. Виктор Косых патне пĕррехинче çыру çитнĕ. Ăна хĕрача çырнă. Октябрь революцийĕ 50 çул тултарас умĕн хăй çак ĕçе 50 хутчен пăхнине пĕлтернĕ вăл.

Çамрăк çăлтăра чылай режиссер хăйсен фильмĕсенче курнă. Анчах та нумай чухне эпизод рольсем кăна сĕннĕ. Çĕнйĕркелӳ тапхăрĕнче СССР кинематографийĕ йывăр лару-тăрăва кĕрсе ӳкнĕ. Актерсем ĕççĕр тăрса юлнă. Профессие малалла аталантарма 2000 çулсенче кăна май килнĕ.

1997 çулта актер тытса пыракан автомобиль çул хĕрринчи кафене пырса тăрăннă – Косых çул урлă чупса каçма тăнă ӳсĕр çынсен ушкăнĕнчен пăрăнса руле хăвăрт пăрнă. Инкекре кафере апат çиекен çынсенчен пĕри вилмеллех суранланнă. МИХсенче Косыха çакăн хыççăн ирĕксĕр хăварнă хыпар сарăлнă.

Актер 2011 çулта пуçне юн кайнипе пурнăçран уйрăлнă. Анчах урăхларах версисем те пур. Официаллă тепĕр пĕтĕмлетӳ – актер чĕре ишеми чирне пула уйрăлнă пурнăçран. Анчах та ку шухăшпа юлташĕсем те, пĕлĕшĕсем те килĕшмеççĕ – арçын сывлăхĕ пирки ӳпкелешсе калаçнине нихăçан та илтмен. Васкавлă медпулăшу тухтăрĕсен вердикчĕ – вĕсене актер урайĕнче выртнине курсан чĕннĕ – пачах та урăхла. Вилĕм сăлтавĕ – кил хуçи алкоголь ытла та нумай ĕçни. Çук, эрехĕ пахалăхлах, виçи кăна ытла та нумай. Юлашки вăхăтра ĕç çуккипе асапланнă актер черкке енне туртăннине палăртнă пĕлĕшĕсем.

Виктор Косых ӳтне Хованский çăви крематорийĕнче çунтарнă, кĕлне актер çуралнă тăрăха Свердловска илсе кайма палăртнă. Анчах та вăхăт иртнĕ, кĕл тултарнă урнăна пырса ыйтакан, арçынна юлашки çула ăсатас текен çынсем тупăнман. Паллă актерпа сывпуллашма тăванĕсем те, юлташĕсем те, унăн пултарулăхне хаклакансем те пыман. Косыха тирпейлесе пытарас ĕçе унăн тăлăх арăмĕ, иккĕшĕн 10 çулти хĕрне ӳстерекен Елена, хăй çине илме пултарнă. Пĕрремĕш арăмĕнчен çуралнă ывăлĕпе хĕрĕ те ӳссе çитнĕ ĕнтĕ. Амăшне, çав вăхăтра 86 çула çитнĕ Нинель Дмитриевнăна вара, çак ĕçе пурнăçлама çăмăл пулман паллах. Малтанхи арăмĕпе Татьяна Дмитриевнăпа та пурăннă чух чиперех хутшăннă-ха Косых. Анчах та хурлăхлă миссие пурнăçлас текен темшĕн никам та тупăнман. 70-е яхăн фильмра ӳкерĕннĕ актер вара ĕмĕр тăршшĕпе хăйне пытармашкăн та укçа пухайман... Виктор Косых усрав ашшĕ тата асламăшĕ çумĕнче Хованский масарĕ çинче ĕмĕрлĕх канăç тупнă.

Михаил Метелкин /Валерка Мещеряков/

Арçын ача генерал-майор çемйинче çуралса ӳснĕ. Ашшĕ çар çыннин карьерине С.Буденный патĕнче пуçланă.

“Эпĕ кинора ӳкерĕнесси пирки нихăçан та ĕмĕтленмен, – аса илнĕ каярахпа Михаил Михайлович. – Мускаври 62-мĕш шкулта вĕренеттĕм. Пĕррехинче пирĕн класа паллаçман çынсем пычĕç, илемлĕ пултарулăх кружокне çӳрекенсемпе кăсăкланчĕç. Пирĕнтен никам та хутшăнмастчĕ унта, анчах та “ыйтаççĕ пулсан – урокран илсе каяççĕ” текен шухăшпа пурте алă çĕклерĕмĕр. Вĕсем ман пата пычĕç, “Мосфильма” пыма каласа адрес парса хăварчĕç. Унта Виктор Косыхпа туслашрăмăр”.

Данька сăнарне ятарласа Виктор Косых валли çырнă. Валерка сăнарне “виçсе пăхмашкăн” Косых юлташне тĕрĕслесе пăхма сĕннĕ. Кеосаяна Метелкин малтанах пачах та тивĕçтермен, сăлтавне арçын ачан пĕвĕ лутра пулнипе çыхăнтарнă. Анчах та “Мещерякова” малалла шыранă май Михаил икĕ уйăхра... 7 сантиметр ӳснĕ, çапла майпа çапах та лекнĕ ушкăна.

Михаил Метелкин ВГИКран вĕренсе тухнă. 80-мĕш çулсенче вăл реклама енĕпе ĕçленĕ, документлă фильмсем ӳкернĕ, çамрăксене киномотаж тума вĕрентнĕ.

Совет Союзĕ арканнă хыççăн Михаил Метелкин бизнеса куçса кайнă та кино енне текех çаврăнса та пăхман. Актера режиссерсем рольсем те сĕннĕ, анчах та вăл пĕрне те йышăнман. Çакна вăхăт çитменнипе сăлтавланă. Михаил Михайлович профессие текех таврăнман.

Василий Васильев /Яшка-чикан/

Василий Васильев, çӳлерех асăннă фильмра чикан рольне калăпланăскер, таборта çуралнă. 1953 çулта Сталин ятарлă указа алă пуснă. Унпа килĕшӳллĕн пур чиканăн та тĕпленсе пурăнмалла пулнă. Çапла вара Васильевсем те Владимир облаçĕнче тымар янă. Çемьере 15 пепке кун çути курнă.

Тăххăрмĕш класа çитсен арçын ача вĕреннĕ вăхăтрах пир-авăр фабрикинче ĕçлеме пуçланă. Çав вăхăтрах шкулта ташă тата хор кружокĕсене ертсе пынă. Кино пирки Василий тĕлленмен те, шкул хыççăн тракторист пулма ĕмĕтленнĕ.

Васьăн аякри тăванĕ Юрий Цурило, Щукин ячĕллĕ училище студенчĕ, “Мосфильм” таврашĕнче ĕçленĕ. Арçын ача шăпах ăна пула икĕ сыпăкри пиччĕшĕсемпе пĕрле çитнĕ те актерсене тĕрĕсленĕ çĕре. Тăванĕсем лекеймен, чикан сăнарне калăпламашкăн шăпах Васьăна суйласа илнĕ.

Шел те, актер пултарулăхне малалла аталантарман – режиссерсем çине-çинех роль сĕннĕ пулин те каччă килĕшмен. Анчах та юрă-кĕвĕ чиканăн – юнра вĕт. Вася “Ромэн” театр труппине çакланнă. Икĕ çултан вăл паллă ушкăнпа сывпуллашса “Ленконцерта” ĕçе вырнаçать. Артист шăпи ăнăçлă çаврăнса тухать – гастрольсемпе вăл пĕтĕм Совет Союзне тенĕ пек çаврăнать. Концертсенче Василий Васильев хăйне чапа кăларнă фильмри юрăсене гитара каласа шăрантарать. Унсăр пуçне чикан халăх тата хăй çырнă хайлавсене те халăх умне кăларать.

Халĕ Васильев Тверьте пурăнать, хула культура центрĕн ĕç-хĕлне йĕркелесе пырать.

Валентина Курдюкова /Ксанка/

Ксанка рольне калăплама актриса шыраса Эдмонд Кеосаян гимнастика залне çитет. Чăн та, Валентина Курдюкова кино пирки мар, цирка лекме ĕмĕтленнĕ. Хĕр пĕрчи, тĕлĕнмелле те, сăнран шăп Виктор Косых пекех пулнă. Данька Щусь тăванĕн рольне калăпламалла пулнипе ăна тӳрех çак сăнарта çирĕплетнĕ.

Хĕрача ыттисенчен нимĕнпе те уйрăлса тăман çемьере çуралса ӳснĕ – ашшĕ строитель пулнă, амăшĕ кинотеатр кассирĕ.

Ӳкерӳ лапамне лекнĕ Валентина тӳрех юрату авăрне çакланать – хĕрача Васьăна юратса пăрахать. Чикан каччи юрлани, лашасемпе хăйне хăюллă тыткалани, утланса чупни тыткăнлать хĕрачана.

Фильм тĕлĕшпе ĕç пĕтсен Курдюкова çапах та цирк училищине вĕренме кĕрет. Унтан вĕренсе тухсан цирк пĕр коллективĕпе пĕрле çĕршыв тăрăх гастрольсене çӳрет, лашасемпе çыхăннă номерсем кăтартать.

Гастрольсенче пĕринче пулас мăшăрĕпе паллашать хĕр. Вăл та, пĕрремĕш юратăвĕ пекех, чикан. Борис Сандуленко юрăç пулнă. Çемье чăмăртанă хыççăн хĕрарăмăн юратнă ĕçне пăрахма тивет.

Çемье пурнăçĕ йĕркеллĕ пынă çĕртенех такăнать. Мăшăрăн хăрушă инкеке чăтса ирттерме тивет – 17 çула çитсе ывăлĕ вилсе каять. Хĕрĕ тухтăр профессине суйлать.

Валентина Курдюкова нумай вăхăт центрти тĕп хаçатсенчен пĕрин редакцийĕнче буфетчицăра ĕçлет. Халĕ Курдюкова Мускавра пурăнать, кинора ӳкерĕнмест, журналистсемпе хутшăнма ним тусан та килĕшмест. Лăпкăн, шăв-шавсăр ирттерет кунсене.

/“Узнайвсе.ру”, “Телепрограмма.ру”/.

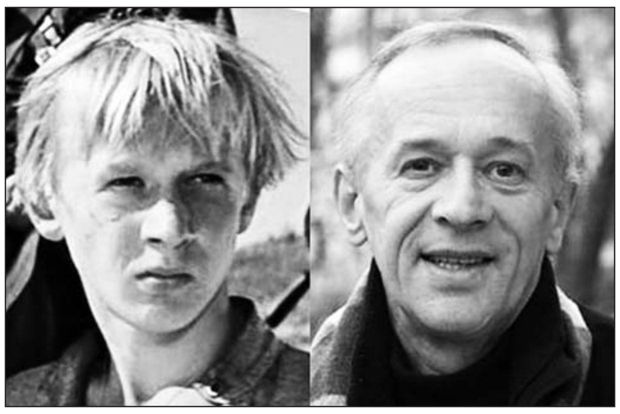

ВИКТОР КОСЫХ.

МИХАИЛ МЕТЕЛКИН.

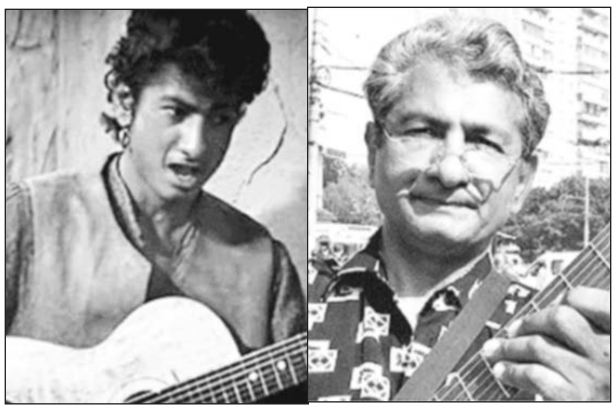

ВАСИЛИЙ ВАСИЛЬЕВ.

ВАЛЕНТИНА КУРДЮКОВА.

И-ХИ-ХИК

Упăшкине пулă тытма ăсатнă май арăмĕ ăса вĕрентет:

– Так, ас ту: çыртмаллине тата пулла улталамаллине ан арпаштар, хăвăн телефон номерне пĕр çăрттана та ан пар, арăмна ан мухта, шашлăка çунтарса ан яр, мунчара пиçсе ан кай. Чи кирли – ман пата ан шăнкăравла! Эпĕ хĕрсемпе сунара каятăп.

* * *

Аэропортра хĕрарăм упăшкине сĕтĕрсе пырать.

– Хăçан ĕçсе тăранатăн-ши эсĕ?! – тарăхать хайхискер. – Киле мĕнле илсе çитерес манăн халĕ сана?

– Эпир ăçта вара? – пуçне çĕклет арçын.

– Аэропортра.

– Мĕн тăватпăр эпир кунта?

– Мĕн тăватпăр-мĕн тăватпăр? Египетран таврăнатпăр!

– Ан калаç! Мĕнле вара унта – Египетра?

* * *

– Миллион çавăрттарас килет...

– Апла санăн инкассатора вырнаçмалла та машинуна ўпĕнтермелле.

* * *

Ылтăн пулă тытрăм. Ăна хамăн ĕмĕтсем çинчен каласа кăтартрăм. Вăл ассăн сывларĕ те:

– Атя, ăшала, – терĕ.

* * *

– Юрка больницăна çакланнине пĕлетĕн-и?

– Мĕн пулнă тата? Ĕнер кăна машинине хитре пике лартса кăмăллăн ярăнтаратчĕ-çке?

– Çакна арăмĕ те курнă çав...

* * *

– Эсĕ мĕскер, ачасене воспитани памалли çинчен кĕнеке вулатăн-и?

– Аха, мана аттепе анне ытла та çирĕп тытмаççĕ-ши тесе тĕрĕслетĕп-ха.

* * *

– Санăн упăшку туртать-и?

– Çапла, савăшнă хыççăн.

– Анчах та сывлăхшăн начарçке ку...

– Эй, çулталăкра икĕ-виçĕ сигаретшăнах нимĕн те пулмастьтĕр...

* * *

Асламăшĕпе мăнукĕ “Вĕрентекен тата вĕренекен” вăййа вылянă. Икĕ эрнерен кăна хĕрарăм çакна ăнланса илнĕ – вăл мăнукне киле парса янă ĕçсене пурнăçлать-мĕн...

* * *

Арăмпа тавлашамалла-и? Мĕн эсир?! Унпа навигатор та килĕшет!

* * *

Явапсăр арçынсене чăтма пултараймастăп. Саккăрмĕшĕччен командировкăра пулатăп тенĕ пулсан çиччĕмĕшĕнче каçхине мĕн тесе сĕтĕрĕнсе таврăнмалли пур киле?

* * *

– Ку хĕрпе ăçта паллашнă эсĕ?

– Ăçта-ăçта... Хунар айĕнче.

– Хунарĕ ун чухне, мĕн, ĕçлеместчĕ-им?

* * *

Маршруткăра. Пĕчĕк хĕрача, амăшĕ çумĕнче ларса пыраканскер, апельсин çиет. Çисе ярсан амăшĕнчен хыттăн ыйтать:

– Анне, хуппине пăрахмалла-и е эсĕ ăна каллех сăмакуна яратăн-и?

* * *

Типĕтнĕ çăкăр мĕн тери тутлă иккенне арăмĕпе упăшки ипотека тўлеме пуçланă хыççăн кăна туйса илнĕ...

* * *

Çĕрле. Хĕрарăм вăрман урлă килне таврăнать. Сасартăк сасă илтĕнсе каять:

– Тăр!

Хĕрарăм чарăнса тăрать.

– Вырт!

Хĕрарăм выртать.

– Шу!

Хĕрарăм шăвать.

Кĕтмен çĕртен сасă пуç тăрринчех илтĕнсе каять. Хальхинче – çемçен:

– Сире тем пулман-тăр? Эпĕ кунта йытта хушусене итлеме вĕрентетĕп. Пăхатăп та – эсир шăватăр...

* * *

– Анне, эпир çулла тинĕс хĕррине каятпăр-и кăçал? – ыйтать амăшĕнчен 11-мĕш класра вĕренекен.

– Кăçал, ахăртнех, тинĕс хĕррине санăн репетиторусем кайĕç...

* * *

– Шалăва пĕр кунра мĕнле пĕтерме пулать-ха?! – вăрçать хĕрарăм упăшкине.

– Атя, укçуна ил – кăтартатăп, – хуравлать арçын.

* * *

Мана ялан калаççĕ: “Ан кулян, сан урамра та уяв пулĕ-ха”. Шухăша кайрăм-ха – çав урамрах пурăнатăп-ши эпĕ?

* * *

– Ырă Асамçă! Укçа пĕтрĕ, пушмака çухатрăм, принц пăрахрĕ... Пулăшсам!

– Хаклă Кĕлпике! Çĕршывра – кризис. Асамлă патака туртса илчĕç, пĕтĕм пурлăха арестлерĕç. Хама та пулăшу кирлĕ...

* * *

Пирĕн пурте тўлевлĕ – вĕренесси, авланасси, ача çуратасси, сипленесси, çын пытарасси... Тўлевсĕр пире ĕçе çўреме кăна ирĕк пăраççĕ...

* * *

Арçын киле курупка канфетпа таврăннă.

– Кам пĕлет – çак канфет кама лекет? – ыйтать хайхи тăвată пĕчĕк ачинчен. – Кам аннĕре итлет, кам унпа тавлашмасть, кам ăна пăхăнать?

– Эсĕ – атте, – пĕр харăс хуравлаççĕ ачисем.

РЕКЛАМА ТАТА ПĔЛТЕРЎСЕМ

СУТАТĂП/ПРОДАЮ

2.АКЦИЯ! БЛОКИ КЕРАМЗИТОБЕТОННЫЕ, пропаренные, вибропрессованные 20х20х40 – 31 руб., 12х20х40 – 26 руб., 9х20х40 – 22 руб. Высокое качество. **Песок,** ОПГС. Доставка манипулятором. Без вых. **Т. 8-960-307-31-51.**

3.АКЦИЯ! КОЛЬЦА ж/б для колодцев и канализаций 0,7; 1; 1,5м. Бурение. Д-ка манипул-м. **Работаем** без выходных. **Т. 8-960-307-31-51.**

4.Немецкие пластиковые ОКНА. Скидки. Гарантия. Замер, д-ка – бесплатно. **Т. 89875766562.**

5.БЛОКИ керамзитобетонные пустотелые 20х20х40, 12х20х40, 9х20х40; полнотелые 20х20х40 – заводские; **ЦЕМЕНТ** – недорого. Кассовый чек. Доставка. Разгрузка. Т. 8-960-301-63-74.

7.Гравмассу, песок, щебень, керамзит, торф, кирп. бой, чернозем, навоз. Дешево. Доставка. Т.: 89033581770, 89276689713.

8.Гравмассу, песок, **щебень,** торф, кирпичный бой, **керамблок, керамзит.** Пенсионерам, уч. ВОВ–скидки. Т. 89051990122.

9.ГРАВМАССУ, песок, **щебень, керамзит,** кирп. бой, чернозем. **Дешево.** Доставка. Т. 89033583021.

10.Сетку-рабицу от производителя – более 80 видов, сетку сварную – более 30 видов, **профнастил,** гвозди, **столбы,** проволоку. Изготовление ворот, калиток. Доставка. Выездная сварка /генератор/. Грузоперевозки. Т.: 68-05-67, 34-70-70.

11.Срубы на заказ. Т. 37-28-74.

13.Гравмассу, песок, керамзит, бой кирпича. Д-ка. Т. 89033225766.

14.Немецкие ПЛАСТИКОВЫЕ ОКНА. Низкие цены. Пенсионерам скидки. Замер, доставка – бесплатно. Без вых. **Т. 8-927-855-83-55.**

15.Кирпич любой, керамблоки, **кольца. Бурение.** Т. 89613393363.

16.Гравмассу, песок, щебень, керамзит – недорого. Т. 89053465671.

21.Керамблоки, гравмассу, песок. Т.: 89033456307, 89176757528.

22.СЕТКУ-РАБИЦУ от производителя – около 100 видов, **СЕТКУ СВАРНУЮ,** кладочную, штукатурную; проволоку, столбы. Доставка. Т.: 68-30-45, 89379522211.

23.Гравмассу, песок, щебень, бой кирпича, керамзит. Доставка. Т. 89061355241.

24.Грабли, косилки, **сажалки,** копалки, **окучники,** опрыскиватели, **погрузчики,** БДФ. Низкие цены. Доставка. Т. 89278533596.

26.КЕРАМБЛОКИ /20х20х40, 12х20х40, 10х20х40/, **керамзит** в мешках, **цемент,** кирпич, **колодезные кольца.** Доставка. Т. 8-903-346-85-56.

27.КИРПИЧ рядовой, облицовочный, **блоки керамзитобетонные.** Доставка. Т.8-903-322-02-08.

35.Пластиковые **ОКНА,** металлические **ДВЕРИ. Бесплатно:** замер, доставка, демонтаж. **Гарантия** 15 лет. Т. 8-937-391-39-91.

58.Сетку-рабицу, заборы, **ворота** (кованые, распашные, гаражные), ДВЕРИ железные, **ОКНА** пластиковые. Кровля и обшивка домов. Козырьки, навесы. Строительные работы. Д-ка. Установка. Гарантия. **Льготникам скидки.** Т.: 89022881447, 387574. Сайт: metalservis21.ru

61.Заборы, навесы, беседки, ворота, решетки. Т. 8-987-737-29-39.

104.ТЕПЛИЦЫ по низким ценам. Доставка. Сборка. Т. 48-16-54.

129.ТЕПЛИЦЫ из поликарбоната. Д-ка. Скидки. Т. 89276676202.

142.Окна – дёшево. Т. 89276684382.

158.ПРИЦЕП трактора и мотоблока. Т. 8-905-344-47-35.

165.Бетон, ОПГС, песок. Доставка. Скидки. Т. 8-967-790-61-16.

176.Гравмассу, песок, навоз и т.д. Работаем – пн.-сбб. Доставка. Низкие цены. Т. 89278502821.

203.Песок, щебень, гравмассу. Доставка. Скидки. Т. 8-987-667-97-56.

223.ОКНА, теплицы, обшивка домов. **Двери** стальные. Гарантия 15 л. Скидки 40%. Т. 89196624097.

235.Тротуарные **ПЛИТЫ, брусчатку,** экопарковку, песок, щебень, **гравмассу,** цемент. Доставка. Укладка. Скидки. Т. 89033220479.

237.Профнастил, металлочерепицу, **сайдинг,** водостоки, утеплители. Скидки. **Доставка.** Монтаж. Замер. Т. 8-903-322-04-79.

271.Гравмассу, песок, бетон, кирпич, доски. Т. 89603063254.

273.Бетон, песок, гравмассу. Доставка. Т. 8-961-340-02-95.

305.Гравмассу, песок, **щебень,** керамзит, **к/б блоки,** торф, бой кирпича, бетона. Т. 89093005705.

311.Гравмассу, песок, щебень, бой кирпича. **Д-ка.** Т. 89050282225.

344.КОЗУ дойную /удой 2,5 литра/. Т. 8-961-342-90-59.

353. Гравмассу, песок, щебень, кирп.бой, глину, торф, чернозем. Дешево. Д-ка. Т.89520269954.

ТУЯНАТĂП/КУПЛЮ

18.Бычков, тёлок, коров, лошадей. Т. 8-962-599-47-06.

39.Бычков, коров, лошадей. Т. 8-960-310-98-78.

ПУЛĂШУ/УСЛУГИ

38.Чистка колодцев, скважин. Заборы. Т. 8-967-471-50-70.

43.Бурение скважин "под ключ". Гарантия. **Т. 8-927-668-43-82.**

51.Бурение колодцев, скважин, **кольца колодезные** высококачественные. Доставка. Тел.: 89278477143, 89373790080.

77.Натяжные потолки за 1 день, **ПЛОТНИЦКИЕ РАБОТЫ.** Т. 8-937-397-24-42.

87.ТАМАДА. Т. 89373935779.

125.Бурение скважин на воду. Тел. 8-906-381-60-37.

152.Бурение скважин на воду. Т. 8-960-302-12-93.

164.Кивелнĕ электропроводка – пушар хăрушлăхĕ. **Специалистсем улăштараççĕ.** Т. 89370153540.

213.Бурение скважин на воду. Т.: 8-962-321-17-80, 21-17–80.

236.Кровельные, фасадные работы. Установка забора. Гарантия. Качество. Т. 89033220479.

316.КРОВЛЯ любой сложности. **Поможем** подобрать и доставить стройматериалы. **Профнастил** 225 руб./кв.м. Т. 89053420070.

322. Бурение скважин на воду. Рассрочка. **Гарантия.** Договор. Т. 8-906-387-13-63.

338.Фудаментные и земельные работы. Т. 8-960-306-32-54.

350.ЗАБОРЫ из сетки-рабицы, мет. штакетника и профнастила. Т.: 8-902-327-06-50, 670-650.

ПАЛЛАШУ КĔТЕСĔ

Эпĕ 39 çулта. Ял пурнăçне килĕштерекен ырă кăмăллă хĕрпе е хĕрарăмпа паллашса çемье çавăрасшăн. Манăн тел. 8-953-018-47-22, шăнкăравлăр.

« ХЫПАР »

Издательство çурчĕ” автономи учрежденийĕ

УЧРЕДИТЕЛЬСЕМ: ЧĂВАШ РЕСПУБЛИКИН ИНФОРМАЦИ ПОЛИТИКИН ТАТА МАССĂЛЛĂ КОММУНИКАЦИСЕН МИНИСТЕРСТВИ, ЧĂВАШ РЕСПУБЛИКИН ИНФОРМАЦИ ПОЛИТИКИН ТАТА МАССĂЛЛĂ КОММУНИКАЦИСЕН МИНИСТЕРСТВИН “ХЫПАР” ИЗДАТЕЛЬСТВО ÇУРЧĔ” ЧĂВАШ РЕСПУБЛИКИН АВТОНОМИ УЧРЕЖДЕНИЙĔ

Директор-тĕп редактор М.М.АРЛАНОВ

ЧĂВАШ ХĔРАРĂМĔ

Çырăнмалли индекс: 11515

Редактор – М.М.ИЛЬИНА

Дежурнăй редактор – Е.М.АТАМАНОВА

Хаçата Федерацин çыхăну, информаци технологийĕсен тата массăллă коммуникацисен тытăмĕнчи тĕрĕслев службi 2013 çулхи апрель уйăхĕн 30-мĕшĕнче ПИ № ФС77-54016 номерпе регистрациленĕ.

РЕДАКЦИПЕ ИЗДАТЕЛЬ АДРЕСĔ: 428019, Шупашкар хули, Иван Яковлев проспекчĕ, 13, Пичет çурчĕ

ЫЙТСА ПĔЛМЕЛЛИ ТЕЛЕФОНСЕМ: 55-07-21, 56-00-67, 56-03-54, 28-83-67, 28-85-33.

Факс: /8352/ 28-83-70, 56-20-07

Электрон почти: hypar@mail.ru

Хаçатри рекламăсăр тўлевлĕ информаци материалĕсем “Реклама çинчен” Федераци саккунĕн 2 ст. килĕшўллĕн “Аталану çулĕпе”, “Ят-сум”, “Ĕç тата çын”, «Самана таппи» рубрикăсенче пичетленеççĕ.

Номере 20.05.2016 алă пуснă. Пичете графикпа 19 сехет те 30 минутра алă пусмалла, 19 сехетре алă пуснă.
Хаçата «Хыпар» Издательство çурчĕ» АУ техника центрĕнче калăпланă, «Чăваш Ен» ИПК» АО типографийĕнче пичетленĕ.
428019, Шупашкар хули, И.Яковлев проспекчĕ, 13.
64-24-01 – издательство директорĕ.
Тираж 7916. Заказ 1729.